ΟΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακὴ 27 τοῦ Μάρτη 1905 | ΓΡΑΦΕΙΑ Ὁδὸς Οἰκονόμου: ἀριθ. 4 — ΑΡΙΘ. 141

ΕΝΑ ΝΟΣΤΙΜΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Διαβάζω στὸν «Ταχυδρόμο» (19 τοῦ Γεννάρη 1905).

«Οἱ ἄνδρες οὗτοι, ἀμαθεῖς ὄντες τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ γράψωσιν ὀρθῶς καὶ ἄνευ σολοικισμῶν τὴν καθαρεύουσαν τῶν λογίων γλῶσσαν, καταφεύγουσιν εἰς τὴν δημώδη, ἵνα δι' αὐτῆς καλύψωσι τὴν ἑαυτῶν ἀμάθειαν»...

Διαβάζω στὴν «Ἑσπερινὴ» (4 τοῦ Φλεβάρη 1905).

«...ἐδημιούργησαν τὴν μαλλιαρὴν γλῶσσαν ἀκριβῶς ἕνεκα κλασικῆς ἀμαθείας, ἥτις καθιστᾷ εἰς αὐτοὺς ἀδύνατον τὴν χρῆσιν τῆς καθαρευούσης»...

Διαβάζω στὶς «Ἀθῆναι»(2 τοῦ Φλεβάρη 1905).

«...δὲν ἐφοίτησαν οὔτε εἰς τὰ πλέον ἀπόκεντρα γραμματοδιδασκαλεῖα καὶ ὤκτειρα τοὺς γονεῖς των οἵτινες ἐδαπάνησαν τὸ πενιχρόν των δηνάριον νὰ τοὺς ἐφοδιάσωσι καὶ διὰ Πανεπιστημιακοῦ διπλώματος» (τοῦ κ. Μιταυτσῆ, τρελλόγιατρου, καθηγητῆ στὸ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιο).

Τὰ διαβάζω παντοῦ τὰ τέτοια ἢ τουλάχιστο σὲ κάμποσα δημόσια φύλλα καὶ παντοῦ βλέπω νὰ μᾶς κατηγοροῦνε οἱ δασκάλοι γιὰ τὴν ἀμάθεια. Μά, δασκαλάκια μου, ἴσια ἴσια, τὸ φοβερώτερο ἐπιχείρημα ποῦ ἔχουμε νὰ σᾶς ἀντιτάξουμε εἶναι ἡ δική μας ἡ ἀμάθεια. Βέβαια! Σοδέβετε τόσα χρήματα, ἔχετε τόση μάθηση καὶ νὰ ποῦ μᾶς μάθατε τὴν ἀμάθεια.

Δὲν εἶναι κρῖμα;

Οἱ ἀρχαῖοι, δασκάλους δὲν ξέρανε· δὲν ξέρανε γραμματική, κι ὡστόσο ξέρανε τὴ γλῶσσα τους. Ἐμεῖς, ὅ τι κι ἂν κάνουμε, ἀδύνατο. Κοιτάξτε με τώρα ἐμένα. Σὰν εἤμουνα μικρός, στὴν Πόλη, δάσκαλο εἶχα τὸν Ταντα̃λίδη, τὸν ἀδερφὸ τοῦ ποιητῆ. Ἐννιὰ χρονῶ παιδάκι, καὶ μοῦ ξηγοῦσε τὸν Ὅμηρο στὴν καθαρέβουσα (κάτι γιαγλίδικα, ἐννοεῖται πιὰ πῶς δὲν τὰ μετάφραζε ὁ ἄθρωπος). Κατόπι, ὅταν πῆγα σκολειό, δηλαδὴ στὰ λύκεια ἐδῶ τῆς Γαλλίας, μοῦ ἔδινε ἰδιαίτερα μαθήματα ὁ γνωστὸς ὁ Νικοκάβουρας, καὶ τοῦ κατάστρωνα θεματογραφίες ποῦ μπορεῖ κάπου νὰ βρίσκουνται ἀκόμη στὰ χαρτιά μου, μόλις διορθωμένες καὶ μὲ ἄριστα ὅσα θέλεις. Ἀλήθεια ποῦ μιὰ φορὰ τοῦ ζήτησα πῶς νὰ ποῦμε τὸ γαλλικὸ *je n'y tiens pas* καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε *οὐ περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι*. Θυμοῦμαι πῶς ἀπὸ τότες σὰ νὰ ὑποψιάστηκα τίποτις, ἐπειδὴ μιὰ μέρα μὲ ρωτοῦσε κάποια θειά μου, ὅπως ρωτοῦνε τὰ παιδιά, τί θὰ κάμω σὰ γίνω μεγάλος, καὶ τῆς εἶπα, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ νοιώθω κι ὁ ἴδιος τί ἔλεγα· *Θὰ κάμω γλῶσσα*. Ἡ γλῶσσα μ' ἔκαμε, μὰ δὲν πειράζει καὶ δὲ γελάστηκα μὲ τὸ παραπάνω.

Εἤμουνε τότες δώδεκα χρονῶ καὶ σπούδαζα γερὰ τὴν ἑλληνική, δηλαδὴ καθὼς ἐδῶ τὴ σπουδάζουνε, παίρνοντας γιὰ βάση τῆς ἑλληνικῆς τὴν ἀττικὴ τοῦ πέμπτου αἰώνα. Στὰ ἑλληνικά, ἔβγαινα πάντα πρῶτος. Μάζωνα καὶ βραβεῖα. Τὴ γραμματικὴ μπορῶ νὰ πῶ τὴν ἔπαιζα στὰ δάχτυλα. Ὅταν ἔβγαινα στὸ μάθημα, δὲν τάχανα μήτε στὴν κλίση τοῦ *νεὼς*, μήτε στὴν κλητικὴ τῆς *Σαπφὼ* ἢ τῆς *χελιδών*, μήτε καὶ στάνώμαλα ῥήματα. Ἕτοιμος, ἄμα λόγος γιὰ κανένἂν τύπο. Ἀφτὸ ξακολούθησε καὶ ὕστερις ἀπὸ τὸ λύκειο. Ἔδωσα τὶς πιὸ δύσκολες ἐξέτασες ποῦ ἔχουμε δῶ, *licence ès-lettres* καὶ *agrégation*. Ἡ *agrégation*, εἶδος ὑφηγεσία, εἶναι μάλιστα διαγωνισμός· δέχουνται λίγους, ἐπειδὴ ὡρισμένος εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση· λοιπὸν ὅσο ἄξιοι κι ἃ φανήκανε οἱ ἄλλοι ἄμα σώθηκε ὁ ἀριθμός, τέλειωσε. Ἐκείνη τὴ χρονιά, διαγωνιστήκανε διακόσιοι πέντε· δεχτοὶ γινήκανε εἴκοσι ἐννιά. Τὄχουνε καὶ γιὰ πολὺ σπάνιο νὰ πετύχη κανεὶς τὴν πρώτη φορά, μ' ἑνὸς χρόνου προετοιμασία. Βγῆκα δέκατος μονάχα, γιατὶ τὰ λάσπωσα στὴ γεωγραφία. Σὲ κλειδώνουνε σ' ἕνα καμεράκι μὲ δυὸ λεζικά, καὶ πρέπει, σὰ βγῆς, νὰ μιλήσης ἄξαφνα, μισὴ ὥρα καιρό, ἀπάνω στὸ Δούναβη. Πνίγηκα. Εἰδεμή, θἄβγαινα πρῶτος, δέφτερος ἢ τρίτος, ὅπως τὸ πρόσμενε κιόλας ἕνας καθηγητὴς ποῦ μ' ἀγαποῦσε. Στὰ ἑλληνικά, βέβαια καὶ δὲν πελάγωσα. Τὸ ἐναντίο ἔτυχε, κ' ἐλᾶτε νὰ σᾶς τὸ δηγηθῶ.

Σκοπός μου τότες εἴτανε νὰ κάνω ἀλάκαιρη μελέτη, τόμο σωστὸ γιὰ τὰ δωρικά. Εἴχαμε καὶ στὸ πρόγραμμα λίγο Θεόκριτο· εἴχαμε καὶ λίγη γραμματικὴ τῆς δωρικῆς. Τὸ Θεόκριτό μου, ἀπ' ὄξω πιὰ τὸν ἤξερα μ' ὅλα τὰ σκόλια, μὲ τὶς παραλλαγές, μὲ τὶς δυσκολίες, μὲ τοὺς στίχους ποῦ παραδέχουνται διπλὴ ἐξήγηση, μὲ τὰ καθέκαστα. Ὁ καθηγητής, ποῦ μ' ἔβαλε νὰ τοῦ μεταφράσω Θεόκριτο, εἴτανε πολὺ ἄξιος ἄθρωπος κ' ἔκαμε μάλιστα ἕνα ἑλληνικὸ Λεξικὸ ποῦ ἀχαμνὸ διόλου δὲν εἶναι. Δὲν παραζαλίζουνταν ὅμως ὁ ἄθρωπος μὲ τὶς ψιλολογίες· ἴσως πάλε καὶ δὲ θυμοῦνταν ἐκείνη τὴ στιγμή, γιατὶ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ νομίζη πῶς στὴν ξέταση, δὲ δυσκολέβεται κάποτες ὁ καλὸς δάσκαλος περισσότερο ἀπὸ τὸν καλὸ μαθητή. Ἐκεῖ ποῦ ἄρχιζα νὰ μεταφράζω ἕνα στίχο, κοντοστάθηκα ἕνα δεφτερόλεφτο, ἐπειδὴ κ' εἶχα κάμποσα νὰ πῶ καὶ γύρεβα ποιὸ νὰ πρωτοβγάλω· μὰ ὁ καθηγητὴς θάῤῥεψε πῶς δὲν ἔβρισκα τὸ νόημα καὶ θέλησε νὰ μοῦ δώση χέρι. Τοῦ ἀποκρίθηκα τότες— μὲ τρόπο, ἐννοεῖται—πῶς τὸ νόημα ποῦ ἔλεγε δὲν ἔμοιαζε νἆναι τὸ σωστό, γιὰ τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε λόγο, ποῦ τοὺς ἀράδιασα μὲ τὴ σειρά, παραπέμποντας πότε σὲ μιὰ ἔκδοση, πότε σὲ ἄλλη, ὅπου ἐρμηνεύουνταν ὁ στίχος ἔτσι ἢ ἔτσι. Δὲ θύμωσε· σὰ νὰ σάστισε ὅμως.

Ὁ δέφτερος καθηγητής, ποῦ μὲ ῥωτοῦσε γιὰ κάτι, δωρισμοὺς τῆς ἀττικῆς τραγῳδίας, μὲ σταμάτησε, νέττα σκέττα, γιατὶ τοῦ ξεφούρνισα μὲ μιὰν ἀνάσα-μάνι μάνι, ἄλτρο καὶ δωρισμούς, ὅλη τὴ δωρικὴ ἀντωνυμία μὲ τοὺς ἰδιωτισμούς της. Κατάλαβα πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ πῶ τόσα. Τὰ φρύδια του σουφρωμένα, καὶ χωρὶς δίκιο, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶχε κάμει πολὺ καλὴ γραμματικὴ τῆς ἑλληνικῆς.

Πρὶν ἀπὸ τὴν ξέταση ποῦ λέμε, πρὶν ἀπὸ τὴν ὑφηγεσία, ἕνα χρόνο πρίν, ἔδωσα καὶ μιὰν ἄλλη, τὴ *licence èslettres*.

Πρῶτος στὰ γαλλικά, τὰ λατινικὰ καὶ τὰ ἑλληνικά, μὲ εἴκοσι βαθμοὺς περισσότερο ἀπὸ τὸ συμμαθητὴ ποῦ ἐρχότανε δέφτερος. Βαθμοὺς παίρνει κανεὶς γιὰ κάθε χρέος. Ὁ ἀνώτερος βαθμὸς 20. Δὲν παίρνεται ποτέ. Τὸ πολὺ πολύ, 18. Μερικοὶ καθηγητάδες, καὶ τὸ 18 δὲ σοῦ τὸ βάζουνε παρὰ μιὰ δυὸ φορὲς στὴ ζωή τους. Τέτοιος ὁ δάσκαλός μου, ὁ A. Croiset, ποῦ τὸν εἴδατε καὶ στὴν Ἀθήνα. Ἥσυχος, γλυκὸς ἄθρωπος, μὰ ποῦ ἀπάνω στὴν ἀττικὴ δὲ χωρατέβει. Ὄχι μόνο τὴν ξέρει κατάβαθα, μὰ ἔχει καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ ἀττικοῦ καὶ τοῦ ἀττικισμοῦ. Ἕνα χρέος μας λοιπὸν εἴτανε καὶ μιὰ μετάφραση ἀπὸ τὰ γαλλικὰ στὰ ἑλληνικά, ἑλληνικὰ δηλαδὴ τῆς χρυσῆς ἐποχῆς, βαθιὰ ἑλληνικά, μὲ τύπους ὅσο γίνεται παρμένους ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, κι ἀκόμη ἀττικώτερα, ἀπὸ τὸ Δημοστένη. Ἔπρεπε νὰ μεταφράσουμε μιὰ σελίδα τοῦ Montesquieu. Σᾶς βεβαιώνω πῶς στὴ ζωή μου δὲ θὰ ξεχάσω τὸν ἵδρο. Πῆρα ὡστόσο 18, καὶ στὴν προφορικὴ ξέταση, ὅπου ξήγησα *Πρωταγόρα*, σὰν τέλειωσα, ὁ μακαρίτης ὁ Jules Girard μὲ παρακάλεσε νὰ ξηγήσω καὶ παρακάτω.

Ἀπὸ τότες, τὰ ἑλληνικά, δὲν ἔπαψα νὰ τὰ σπουδάζω. Δὲν ξέδωκα κείμενο ἑλληνικό, σὰν τὸν Πάλλη, ποῦ τοῦ χρωστοῦμε μιὰν *Ἀντιγόνη*. Μὰ ξέδωκα μιὰ κωμῳδία τοῦ Τερέντιου, τοὺς *Ἀδελφοὺς* (Térence, *Les Adelphes*, Hachette, 1881), ποῦ καὶ σήμερις ἀκόμη διδάσκεται στὰ λύκεια καὶ στὸ Πανεπιστήμιο. Γιὰ νὰ σκολιάσης μιὰ κωμῳδία λατινική, μάλιστα τοῦ Τερέντιου, πρέπει, ὅπως κι ἂν εἶναι, κάτι νὰ νοιώθης κι ἀπὸ ἑλληνικά. Σ. 88–90, δημοσίεψα καὶ κάτι ἀποσπάσματα τοῦ Μένανδρου, ἀπὸ τὴν ἴδια κωμῳδία. Μὰ μήπως δὲν παραδίνω καὶ τὴ δημοτικὴ ἀπὸ τὰ 1884 στὴ Σχολὴ τῶν Ἀνωτέρω Μαθημάτω; Μήπως δὲν παρακολουθῶ, στὰ μαθήματά μου, τὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ἴσια μὲ τὰ χρόνια τὰ δικά μας; Κοντὰ στὸ νοῦ πῶς ἀναγκάζουμαι κάθε τόσο νὰ μελετῶ ἕναν ἕνανε τοὺς τύπους τοὺς ἀρχαίους, ἀφοῦ ψάχνω νὰ βρῶ τί ἀπόγινε κατόπι στὴ γλώσσα μας ὁ τάδε κι ὁ τάδε τύπος. Τί νὰ κάμω; Κόπιασα ὁ δύστυχος, βασανίστηκα, τὴν ψυχή μου ἔβγαλα στὴ

σπουδή. Καὶ νὰ ποῦ τώρα εἶμαι ἀμαθής. Ἀπὸ ἀμάθεια γράφω τὴ δημοτική, ἀπὸ ἀμάθεια πηγαίνω μὲ τοὺς ἀμαθῆδες, μὲ τὸ Λαό. Αἴ! Θὰ φταίη λιγάκι δὰ κ' ἡ καθαρέβουσα.

* * *

Ἡ καθαρέβουσα δηλαδὴ φταίει καὶ δὲ φταίει, γιατὶ ἀναντίλεχτο μοῦ φαίνεται πῶς ὑπάρχουνε ἀθρῶποι ποῦ τὴν ξέρουνε. Τοὺς σέβουμαι καὶ τοὺς τιμῶ. Ἀφτοὶ καὶ τὴν Ἑλλάδα τιμοῦνε. Κατωρθώσανε κεῖνο ποῦ ἐμεῖς δὲν τὸ κατωρθώσαμε μ' ὅλο μας τὸν ἴδρο. Καλέ, τί σημασία ἔχουνε τὰ διπλώματά μου, τὰ βιβλία μου, τὰ μαθήματά μου, τὰ ἑλληνικά μου καὶ τὰ δημοτικά μου, τί σημασία τὸ ἔργο μου, μπροστὰ σὲ ὅσα κάμανε καὶ κάνουνε κάθε μέρα. Δράματα, κωμῳδίες, θέατρο, μυθιστορήματα, ποίηση, φιλολογία καὶ δόξα, πρᾶμα δὲν εἶναι ποῦ νὰ μὴ χαρίσανε στὴν Ἑλλάδα. Τῆς χαρίσανε καὶ γλῶσσα, καθιερωμένη σὲ ἀθάνατα συγράμματα. Τῆς δώσανε τὴν ἐθνική, τὴν πολιτική, τὴ θρησκεφτικὴ ἑνότητα. Τὴ γλυτώσανε ἀπὸ τοὺς Σλάβους, ἀπὸ τοὺς Τούρκους—κι ἀπὸ τὴν Ἐβρώπη. Τὸν ἀγῶνα τους τὸν ὅσιο ἀκόμη τὸν ξακολουθοῦνε, καὶ γιὰ τοῦτο ἐγὼ τὸ νομίζω δίκιο, σωστό, ἀπαραίτητο, ἀφοῦ καταλογίσαμε τοὺς δικούς μας, νἀναφέρουμε σήμερα καὶ τὰ ξακουστὰ ὀνόματά τους. Νὰ μὲ συμπαθᾶτε ποῦ δὲν τὰ βάζω μὲ τὴν ἀρφαβητική τους τὴ σειρά. Βιάζουμαι νὰ κάμω τὸ χρέος μου, καὶ δὲν ἀδειάζω. Ἔπειτα, τί νὰ σᾶς πῶ; Σειρὰ καμιὰ δὲν ἔχουνε. Ὅλοι τους ἀξίζουνε τὸ ἴδιο. Τὰ ὀνόματά τους τὰ παίρνω λοιπὸν ἔτσι, φύρδη μίγδη, ἀπὸ τὶς τελεφταῖες φημερίδες — «Ἑσπερινή», «Ἀθίνε», «Ταχυδρόμος»—ὅπου φιλοτιμηθήκανε νὰ βγοῦνε πρόμαχοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ περίφημοι πατριῶτες, ὁ ἕνας τρεχιὸ κατόπι ἀπὸ τὸν ἄλλονε.

Δημ. Δημ.—Χρῆστος Χριστοδούλου, Ἰατρός.—Ι. Σ. Σαουνάτσος.—Α. Ι. Κανδρῆς.—Ἅγις Λινάρδος, στρατιώτης.—Φω. Παρασκευᾶς. — Λεβαδιεύς. —Α.—Ω.—Ν. Φωτόπουλος.—Κυπάρισσος.—Δ. Γ. Στεφ.—Π. Ξ. Λ.—Ἀπόστρατος ταγματάρχης. — Κάποιος.—Μιχαὴλ Λ. Ῥοδάκης, ἠθοποιός.—Κύριος Νικίας.—Δημ. Δημ.—Δημ. Δημ.—Ἀλέξ. Β. Πολυχρονάκης.— Δημ. Δημ.—Δημ. Δημ. — Π. Νικ. Δικηγόρος.—Γεώργιος Κομνηνός.— Π. Α. Σεκᾶκος. —Χρ. Χριστοδούλου, Ἰατρός.—Γ. Σταματόπουλος. —Π. Χ. Μοσχ. (ἐνταῦθα).—Δημ. Δημ.—Γεώρ. Γ. Ἀθανασιάδης, Ἰατρός.—Κων. Πα.—Πέτρος Ἀθαν. Σεκᾶκος.— Δ. Γ. Στεφ.—Εὐθ. Κουμουνδοῦρος, ἔμπορος.—Σ. Γ.—Νιόνιος Γκίκος.—Τζανὴς Μῖχος.—Δημ. Δημ.—Ν. Ι. Λάσκαρης.—Μιράντα.— Μεγάλου Δουκὸς Σεργίου.—Ῥωμηός. — Ἡ Φουβοῦ. — Ἰωάννης Δαμβέργης.—Ψῦχος σωτήριον.—Γεώργιος Κ. Πώπ.—Δημ. Δημ.—Πέτρος Κανελλίδης.—Πανσλαυϊσμός.—Σπυρίδων Παγανέλης. — Γεώργιος Κ. Πώπ.—Ἡ Ἀνεξαρτησία (τοῦ κ. Γ. Δροσίνη).— Ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν (τοῦ κ. Δ. Βικέλα).— Δημ. Δημ.—Σπυρίδων Παγανέλης.—Ἡ Γνώμη τοῦ κ. Μπάμπη (Ἄννινου).—Πέτρος Καννελίδης.—Ἄγγελος Βλάχος (ὁ ἥκιστος καὶ μάλιστος).—Ἡ Ἀνάλυσις τοῦ κ. Σπ. Βάσεως.—Ὁ Ἥκιστος.— Γεώργιος Κ. Πωπ.—Κίμων Μιχαηλίδης.—Δημ. Δημ.—Ἡ Συνέχεια τοῦ κ. Σπ. Βάσεως.—Μία Ἀποκήρυξις.—Σ. Βουτυρᾶ, Γ. Ν. Χατζιδάκι, Κ. Γ. Ζησίου, Ἰ. Μ. Δαμβέργη, διεφτυντάδες τῶν Πά-τρί-ῶ-νὲ (δὲν ξέρω ποῦ νὰ τὸ τονίσω).—Δημ. Δημ.—17 τῆς Στρογγύλης τραπέζης (ἐνταῦθα).—Γεώργιος Κομνηνός.—Κύριος Κων. Π...—Τακτικὴ ἀναγνώστρια. — Γερολύκος Καθαρόγλωσσος. — Ὁ Μάλιστος. — Ν. Παπαλεξαντρῆς.—Πέτρος Κανέλλης, φοιτητής. — Γεώργιος Κ. Πώπ.—Ο. Τσάκωνας. — Ὁ Κίνδυνος (εἶνε μέγας). — Δημ. Δημ.—Ν. Ἰ. Λάσκαρης. — Ν. Ἰ. Λάσκαρης.— Ἡ Ἀσθένεια (τοῦ κ. Δηλιγιάννη).— Ἀθαν. Πετρίδης Ἠπειρώτης πρώην σχολάρχης Πειραιῶς.— Ὑμέτερος Π. Κ. Τσάτσος.—Ἀθανάσιος Ἰ. Κανδρῆς Τελειοδίδακτος τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου.—Κυρία.—Π. Νικ. — Ν. Ἰ. Λάσκαρης. — Ἡ Ἀσθένεια (τοῦ κ. Δηλιγιάννη).—Κρυολόγημα. Καὶ Στομαχαλγία. — Ἀναστ. Ἰ. Δασκαλόπουλος Διδασκαλιστής.—Δημ. Δημ.—Γεράσιμος Σ. Μαυρ. —Ὁ Θερινὸς τῆς Τσίπας (Δ. Π. Κ.).—Γεννάδιος (ὁ l'art du graveur).—Κύριος Διαβατικὸς (ἐνταῦθα).—Κύρ. Νάσ. Γεωργιάδης.—Ἐ. Ἰ. Σαουνάτσος. —Ὀδυσσεὺς Φυγόλωτος.—Χ.Κ. Μακρῆς.—Ἀναστ. Ἰ. Δασκαλόπουλος Διδασκαλιστής. — Ὁ ἴδιος. — Γεράσιμος Σ. Μαυρ.—Ὁ Θερινὸς τῆς Τσίπας. (Α. Π. Κ.).—Γεννάδιος Ξετσίπωτος.—Κύριος Διαβατικὸς (ἐνταῦθα).—Κύριος Νάσ. Γεωργιάδης. — Δημ. Δημ.—Ἀ. Δρακόπουλος. — Γεώργιος Κ. Πώπ. — Ἅγις Λινάρδης Τελειόφοιτος τῆς Φιλολογίας τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος.—Βολιώτης.—Κουρέα. — Σεβασμοῦ Ἰ. Κοσμόπουλος. — Γαργαλιάνοι. — Ν. Λ. Λαμπρόπουλος. Δημοτ. Σύμβουλος.—Χαρ. Δ. Παπαχριστοφίλου. — Χ. Φερεντῖνος ζωγράφος. — Γερ. Σταθᾶτος, ἰατρός. — Δ. Β. Τσικμαρδᾶς. — Ν. Κ. Ἀλεξόπουλος.—Γ. Ἰω. Οἰκονόμου, τελ. νομικῆς.—Δημ. Δημ.— Κίμων Χαλαζωνίτης. — Γεώργιος Κ. Πώπ.—Χρ. Ἀλεξόπουλος.— Σταμ. Μαλτέζος. — Ν. Γ. Νικολόπουλος.—Δημ. Δημ.— Γεράσιμος Θ. Μαυροειδῆς.—Ἰω. Γ. Πολώτης.—Κτλ.—Κτλ. — Ἡ Προδοσία (τοῦ κ. Παροδίτη). — Δημ. Δημ. — Γεώργιος Κ. Πώπ.— Παροδίτης. — Παροδίτης. — Παροδίτης.—Παροδίτης.—Παροδίτης.—Παροδίτης. —Παροδίτης.—Παροδίτης.—Παροδίτης.—Καὶ περαστικά σας!

Ὅλοι μαζί, συμποσωμένοι, σὰν καὶ μᾶς, ἀπαράλλαχτα, ἑκατὸν πενήντα! Ἴσως ὅμως οὔτε κ' ἕνας.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ὄνειρα δὲν κυνηγάω,
Μήτε χίμαιρες γυρεύω νὰ νικήσω.
Ἕνας μὲ τοὺς ἄλλους τοὺς πολλοὺς κ' ἐγὼ περνάω
Ταπεινός, ποῦ ὅλο ξοπίσω
Ἀπομένω καὶ ζητάω
Τὴ φτωχή μου τὴν καλύβα κάπου ἀπόμερα νὰ στήσω.

Κάποτε ἔννοιωσα ἕνα χέρι
Δυνατό, πῶς μ' εἶχε ἁρπάξει
Πρὸς τὸν κόσμο τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ ὡραίου νὰ μὲ [φέρη.
Κ' εἶχε πόθο ὁ ταπεινὸς πιὸ μακριὰ νἀράξη.
Ὅμως τώρα ποιὸς μἀκούει, ποιὸς μὲ ξέρει;
Ὤ! κανεὶς στὴ μοναξιά μου μὴν ἐρθῆ νὰ μὲ ταράξη.

Σιγά! ποιά λαχτάρα ξυπνᾶ καὶ περνᾶ
Δίχως τρόμο τὸ δρόμο τῆς νιότης;
Μὲς στὰ βάθη ξανὰ τοῦ νοῦ μου γυρνᾶ
Τῆς ζωῆς μου τὸ πρῶτ' ὄνειρό της.

Τὸ κρασὶ μὲ μεθᾶ τῆς πρώτης χαρᾶς
Καὶ ρουφῶ· κι ὅλο δείχνω τὰ στῆθια
Ἀνοχτὰ στὸ σπαθὶ τῆς βουβῆς συφορᾶς.
Τώρα πιὰ δὲ μὲ φεύγεις ἀλήθεια.

Κάποιοι ἀντίλαλοι πέρα κεῖ σιγοσβηοῦν,
Πέρα κεῖ στὸν ἀνέφελο ἀθέρα,
Καὶ δειλὰ στὰ παλιὰ τὴν ψυχή μου τραβοῦν,
Μὰ τοῦ πόνου ζητῶ τὴ μητέρα.

Τί τὴ θέλω τὴ ζήση νὰ περνᾶ χαρωπή;
Κι' ὁ μικρὸς δύνεται ἔτσι νὰ ζήση.
Ἡ ψυχή μου κρυφὰ τώρα θέλω νὰ πῆ,
Πῶς μὲ πόνου τραγοῦδι θὰ σβήση.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΡΕΤΑΣ

ΤΟ: ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΠΑΡΘΕΝΟΣ

ΚΑΙ Τ' ΑΝΑΛΟΓΑ ΤΟΥ

Μερικοὶ ἀπὸ κεῖνους ποῦ μὲ κάθε τρόπο, μὲ ψέματα ἀστόχαστα καὶ μὲ ταιριασμένες ἀβαμὲς, πολεμοῦνε τὴν ἐθνοσώστρα ἰδέα μας καὶ μᾶς ὀχτρεύουνται στὸν τρανὸ καὶ ἱερὸ Ἀγῶνα μας, λέγοντας πῶς τάχατες οἱ δημοτικιστὲς φτιάνουν δική τους γλῶσσα, συγνοφέρνουν γιὰ παράδειγμά, μὰ χωρὶς νὰ βαριοῦνται, τὸ **Παρθενός**. Αὐτὲς κιόλας τὶς ἡμέρες ποῦ δυὸ τρεῖς ἐφημερίδες ἄρχιαν νὰ σκυλοβριζουνε μὲ τὸν πιὸ ἄπρεπο τρόπο τὸν *Ψυχάρη* μας, τὸν τιμημένο, κι ὅλους ὅσοι στὸ πλευρό του δουλεύουνε παλληκαρίσια γιὰ τὴ Γλωσσικὴ τοῦ Γένους μας Ἀναγέννηση, τὸ **Παρθενὸς** διαλαλήθηκε, καὶ πάλι διαλαλήθηκε, *λέξις πλασθεῖσα* **ἀνοσίως** *ὑπὸ τοῦ κ. Ψυχάρη, ἀνήκουστος, βάρβαρος, καὶ γλωσσικὸν τέρας ἀκατανόητον*». Μὰ ἐμεῖς ὅλο κείμενα καὶ ντοκουμέντα ἀξιόπιστα φέρνοντας θὰ δείξουμε πῶς καὶ ζωντανὴ εἶναι αὐτὴ ἡ λέξη καὶ πῶς δὲν ταιριάζει νὰ τὴ παρσιάζουν μερικοὶ ἀνίδεοι γιὰ «*γλωσσικὸν τέρας ἀκατανόητον*» ἀφοῦ ἔχει τόσα καὶ τόσα ἀνάλογα στὴ γλῶσσα μας.

Τὸ **Παρθενὸς** πρωτομεταχειρίστηκε ὁ πολύτιμος καὶ ἄξιος δάσκαλός μας, ὁ κ. Ψυχάρης, στὸ «Ταξίδι μου» σ. 191. Ἐνῶ στὶς σελίδες 157, 190, 193, 197, 199, 200, 202, 206 μεταχειρίζεται τὸ πιὸ γνωστὸ καὶ συνηθισμένο τύπο, τὸ *Παρθενώνας*. Ὁ κ. Ψυχάρης, τὠμολόγησε τὸ πρᾶμα, πῶς τὸ *Παρθενὸς* ἄκουσε κἄποτες ἀπὸ ἕνα φύλακα τῆς Ἀκρόπολης. Δικαίωμά του λοιπὸν ἤτανε νὰ γράψη τὴ λέξη, ἀφοῦ εἶναι ζωντανή. Γιατί τάχατες νὰ μὴν τὴ μεταχειριστῆ; Ἐνῶ λαβαίνει γιὰ βάση στὴ γλῶσσα τὸν πρωτογενῆ ἄθρωπο, κι ἀφοῦ, καθὼς θὰ δείξουμε βρίσκουνται κι ἄλλα πολλὰ ἀνάλογα μ' αὐτὴ τὴ λέξη. Μὰ σὰν βγῆκε «Τὸ Ταξίδι» οἱ διάφοροι κακοθελητὲς τῆς Ἐθνικῆς μας Ζωῆς, μὲ λύσσα λύκου χτύπησαν αὐτὸ τὸν τύπο. Ἐνομίσανε γεροσυλία ὁ *Παρθενὼν*, τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας, νὰ γραφῆ *Παρθενός*. Σ' ἄλλους πάλι, ποῦ ἦσαν πιὸ πολλοί, τὸ πρᾶμα φάνηκε ἀστεῖο καὶ ἀπὸ κακοκεφαλιὰ κορόϊδεψαν τὴ λέξη. Μὰ ἕνα φωτεινὸ καὶ διαβολεμένο πνεῦμα, ὁ μακαρίτης ὁ Ροΐδης, σὲ μιὰ κριτικὴ (1) γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ψυχάρη—ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ποῦ δημοσιέφτηκε—λέγοντας πῶς «*Τὸ ταξίδι μου*» εἶναι σὲ καθάρια δημοτικὴ, σὲ ζωντανὴ γλῶσσα, ἔγραψε καὶ γιὰ τὸ *Παρθενὸς* σὲ μιὰ σημειωσοῦλλα αὐτὰ τὰ λόγια: «Τοὺς σκωψαντας τὸ *Παρθενὸς* πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἢ ἀγνοοῦντας ἢ λησμονήσαντας τὰ παρ' ἀρχαίοις *κευθμὼν* καὶ *κευθμὸς*, *δρυμὼν* καὶ *δρυμὸς* καὶ τὰ ἀνάλογα τῆς δημώδους *ἄρχοντας* καὶ *ἄρχος*, *δράκοντας* καὶ *δράκος* καὶ τὰ ὅμοια τούτοις». Βλέπεις, στὸ μελετημένο καὶ παρατηρητικὸ λόγιο, στὸ συγγραφέα τῶν Εἰδώλων, δὲν ἔκανε καμμιὰ ἐντύπωση ὅ,τι ἐτάραξε τὸ χαῦνο πλῆθος, γιὰ νὰ μεταχειριστῶ τὴ φράση τοῦ ποιητὴ τῆς καρδιᾶς μου καὶ

τῆς ψυχῆς μου, τοῦ κ. Παλαμᾶ. Σὲ λίγο κάποιος φίλος μου, ὁ κ. Κ. Ράδος, ἄθρωπος μεγάλης ἀξίας ἐπιστημονικῆς, ἔβγαλε κάποιο βιβλίο γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα (2), βιβλίο γιὰ τόποιο πιστεύω ἀληθινὰ νὰ μετανόησε αὐτός, ποῦ μᾶς χάρισε μεστὰ γιὰ τὴν ναυτικὴ ἱστορία ἔργα. Σαὐτὸ τὸ νεανικό του βιβλίο ὁ φίλος μου κ. Ράδος μὲ μιὰ ψεύτικη σοβαρότητα ἔγραψε ἀπαντῶντας στὸν Ροΐδη: «Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι τὸ *ἄρχος* εἶναι ὅλως ἄγνωσπον τῇ δημώδει. Δεύτερον δὲ ὅτι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς δημώδους τὰ εἰς *ων* λήγοντα μετατρέπουσι πάντοτε τὴν κατάληξιν εἰς ωνα. Οὕτω *Αἰὼν—αἰώνας, Παρθενών—Παρθενώνας* (3).» Τί νὰ εἰποῦμε γιὰ τὸν καλό μας τὸν κ. Ράδο, ἀφοῦ χειρότερα εἶπανε τότε καὶ λὲν καὶ τώρα μεριοὶ πιὸ διαβασμένοι στὰ ζητήματα τῆς γλώσσας. Ἀλλ' ἂς δείξουμε τώρα μὲ λίγα παραδείγματα πὼς τὸ *Παρθενὸς* εἶναι τύπος ζωντανός. — Ἀπόξω ἀφ' τὸ Αἴγιο, τὴ Βοστίτσα δηλαδὴ, εἶναι κάποιο γυναίκειο μόναστήρι τῆς Παναγιᾶς, ποῦ ἔχει παρεγκόμι *Πεπελενίτσα*. Τὸν περασμένο χεινόπωρο πῆγα κεῖ γιὰ νὰ ρεφνιάσω μήπως βρῶ τίποτες κοντίκια κι ἄλλα χειρόγραφα χρήσιμα γιὰ τὶς ἱστοριοδιφικὲς καὶ γλωσσικές μου ἔρεβνες. Βρῆκα κεῖ κι ἕνα παλιὸ κοντίκι, μὲ πρόθεσες, ξεφόνησες, σαρανταρια, κι ἄλλες σημείωσες γραμμένες τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀπὸ τὶς μοναχὲς *Χρυσάνθη, Ζακυνθία, Εἰρήνη*, γιὰ τὶς ὁποίες μίλησα καὶ κάπου ἀλλοῦ (4). Σαὐτὸ τὸ κοντίκι τῆς Πεπελενίτσας συγνὰ βρίσκεται ἡ ὀνομαστικὴ *Παρθενὸς* (φ. 1α τρεῖς φορές, 2β δυὸ φορὲς, 9α, 14, 18β, 23) καὶ ἡ αἰτιατικὴ *Παρθενὸ(ν)* (φ. 1α, 2β δυὸ φορὲς, 3α, 3β, 4α. 9β, 11α, 12α, 12β, 13β, 14κ, 20α, κλ. κλ.) Ἐδὼ σημαίνει τὸ Παρθενὸς=μοναστήρι Παρθένων. Κι ἐπειδὴ κανεὶς θὰ τύχῃ νὰ μοῦ φέρῃ, μὲ τὸ δίκιο του βέβαια, τὴν ἀντιλογιὰ πῶς μπορεῖ μιὰ φορὰ νὰ λεγότανε ἡ λέξη μὰ τώρα πιὰ εἶναι νεκρὴ, γιαὐτὸ κι ἐγὼ θὰ φέρω παραδείγματα κι ἀφ' τὴν τωρινή μας γλῶσσα τὴ λεβέντικη. Κάποιος λόγιος ποῦ δημοσίευε στὸ περιοδικὸ «Ἑστία» μὲ τὴν ὑπογραφὴ Ο ΦΙΛΟΣ ΣΟΥ τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα καὶ γιομᾶτα ποίηση καὶ ζωὴ ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, σένα ἀπὸ δαῦτα (5) γράφει γιὰ τὸ πεντάκαλο κοριτσάκι του τὴν Αὐγούλα, κοριτσάκι τετραπέρατο μόλις πέντε χρονῶνε, αὐτὰ τὰ πολύτιμα γιὰ τὸ ζήτημά μας λόγια: «...Προχτὲς τὴν εἶχα—τὴν Αὐγούλα μαζί μου στὸν περίπατον. Ἀγνάντια μας εἴχαμε τὴν Ἀκρόπολη· τὴν ξέρει τὴν Ἀκρόπολη· μὰ ἔλα ποῦ ξάνοιξε τὸν Παρθενῶνα κ' ἤθελε νὰ τῆς πῶ γιὰ τὸν Παρθενῶνα! (*τονὲ λέει μάλιστα, μὲ τὴν παιδιακίσια γλῶσσα 'της,* **Παρθενό**· *καὶ μὴ νομίσετε πῶς διάβασε τὸ «Ταξίδι» τοῦ κ. Ψυχάρη· ἔτσι τὴν ἔμαθε νὰ τὸ λέῃ ἡ δασκάλα της ἡ Φύσις· σ' ἄλλο σχολεῖο δὲν ἐμαθήτευεν ἀκόμα*)...» Ἂς προσέξῃ κανεὶς στὸ: *ἔτσι τὴν ἔμαθε νὰ τὴ λέῃ ἡ δασκάλα της ἡ Φύσις* καὶ εἶναι περιττὸς κάθε δικός μου λόγος. Ἂς ἀφήσουμε ὅμως τὴν Αὐγούλα τὴ λιγόχρονη γιὰ νὰ σᾶς μολογήσω τὶ λέγανε ἄθρωποι ποῦ εἴχανε χρόνια καὶ χρόνια ἀγωνιστῆ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Στὰ 1902, τὸ καλοκαίρι, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μ' ἔστειλε νὰ παρακολουθήσω τὶς ἀνασκαφὲς καὶ τὶς ἄλλες ἀρχαιολογικὲς ἐργασίες ποῦ γινόσαντε τότε στὴ Φιγαλία. Κεῖ γιὰ τὴν ἀναστύλωση τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικούρειου Ἀπόλλωνα εἶχαν ἔρθει ἐργάτες ποῦχαν δουλέψῃ προτύτερα στὴ δουλειὰ ποῦγινι γιὰ νὰ στερεωθῇ ὁ Παρθενός. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐργατιὰ, τὴν ἀλησμάνητη ἐργατιὰ—ποῦ ἀπὸ τὸ στόμα της τόσα καὶ τόσα γλωσσικὰ μνημεῖα μάζωξα καὶ μύρια διδάχτηκα — ἄκουγα κάθε στιγμὴ, ποῦ λέει ὁ λόγος, τὸ *Παρθενὸς*, τοῦ *Παρθενοῦ*, τὸν *Παρθενό*. Κάθε φορὰ ποῦ χτύπαγε σταὐτιά μου ἡ λέξη θυμώμουνα τὶς κοροϊδίες, θυμώμουνα τὰ πικρὰ λόγια, ποῦ οἱ διάφοροι ἀνίδεοι—γνῶστες τάχατες τῆς δημοτικῆς, τῆς πανώριας μας γλώσσας—τόλμησαν νὰ ξεστομίσουν ἐναντίο τοῦ Ψυχάρη μας, λαβαίνοντας ἀφορμὴ ἀφ' τὸ περίφημο Παρθενός. Καὶ πολλὲς φορὲς μὲ τἄκουσμα τῆς λέξης ποῦ λέμε φώναζα νὰ προσέξουν τὸν τύπον αὐτὸν καὶ οἱ μαζὶ μὲ μένα ἐργαζόμενοι καλοί μου φίλοι κ. *Κωστῆς Κουρουνιώτης*, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων, καὶ κ. *Νῖκος Ἰωαννίτης*, μηχανικός στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Αὐτοὶ τώρα εἶναι ἐδὼ στὴν Ἀθήνα, καὶ ἂν βρεθῇ κανένας ποῦ δὲ πιστεύει τὰ λόγια μου ἂς ρωτήξῃ αὐτούς. Στὰ γραφεῖα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοὺς βρίσκει κάθε μέρα. Μπορεῖ νὰ ρωτήξῃ καὶ τὸ σεβαστό μου φίλο κ. *Λευτέρη Καμπάνη*, ποῦ ἤτανε τότες ἐπιστάτης τῶν ἐργατῶνε στὴ Φιγαλία.

Ἔπειτα πόσες φορὲς ἔτυχε νἀκούσω τὸν τύπο «*Παρθενὸς*» στὸ λιμάνι τοῦ Πειρέα ἀπὸ βαρκάριδες, ποῦ μιλάγανε γιὰ τὸ γνωστὸ καράβι, ποῦ στὴν πρύμνα του μὲ χρυσὰ γράμματα ἔχει τὴν ἐπιγραφή: ΠΑΡΘΕΝΩΝ.

Ἂς ἔρθουμε τώρα καὶ στἀνάλογα τοῦ *Παρθενῶν—Παρθενός*. Μποροῦσα νὰ σοῦ μαζώξω, φίλε καὶ μπιστεμένε κ. Ράδε ὅσα θές. Ἀρχοῦν ὅμως τὰ πιὸ πρόχειρα. Ὁ μακαρίτης ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένου ὁ Κοραῆς λαβαίνοντας ἀφορμὴ ἀφ' τό: *χειμὸν καὶ καλοκαίρι* ποῦ βρίσκεται στοὺς στίχους τοῦ Πτωχοπροδρόμου (6) ἐσήμειωσε (7) πῶς τὸ χειμὸν εἶναι ἀπ' τὴν ὀνομαστικὴν *χειμὸς = χειμών*. Καὶ λέει παρακάτου: «Τοιαῦτα πολλὰ ὀνόματα εἰς *ων* ἢ μετοχικὰ ἢ τῆς περιτοσυλλάβου κλίσεως ἐμετάφερεν ἡ κοινὴ γλῶσσα εἰς τὴν ἰσοσύλαβον τῶν εἰς *ος*». Καὶ φέρνει παραδείγματα τουταδά: *ἄρχος, γέρος, θαμπὸς, σιγὸς, χάρος* (=*ἄρχων, γέρων, θαμπῶν, σιγῶν, χάρων*). Καὶ προσθέτει: «Ἄλλα δὲ πάλιν μαζὶ μὲ τὴν μεταβολὴν τῆς ληγούσης ἔπαθον καὶ μεταβολὴν τόνου, *πλειὸς* (ὅθεν τὸ *πλειότερος*) *πρεπὸς, σκεπὸς, φευγὸς* (=*πρέπων, σκέπων, φεύγων*)». Παρόμοιο τὸν *μυλὸς*=μυλεών. Ἀκοῦτε; Ὁ Σοφὸς Κοραῆς μιλάει. Μὰ ἐπειδὴ ὁ κ Ράδος ἀναφέρει τὸ **ἄρχος** *ἄγνωστον τῇ δημοτικῇ* θὰ τοῦ θυμίσω μερικὲς παροιμίες, ποῦ θὰ τῆς ἄκουσε βέβαια ἀπὸ τότες ποῦβγαλε τὸ βιβλίο του·

Ὁ βλάχος **ἄρχος** *δὲ γίνεται* (8)

Ὁ βλάχος **ἄρχος** *κι ἂν γενῇ πάλε πριτιὲς μυρίζῃ* (9)
Ὁ βλάχος **ἄρχος** *κι ἂν γενῇ βλαχίλας θὰ μυρίσῃ* (10)
Κι ὁ ποντικὸς στὴν τρύπα του μεγάλος **ἄρχος** *ἦταν* (11)
Ὁ βλάχος **ἄρχος** *κι ἂν γενῇ πάλε βλαχιᾶς μυρίζει* (12)

Ἅμα δὲ θέλει μαρτυρίες γιὰ τὸ ἄρχος κι ἀπὸ χειρόγραφα μπορῶ νὰ γιομίσω χωρὶς ὑπερβολὴ δυὸ ὁλόκληρα φύλλα τοῦ «Νουμᾶ». Μιὰ τέτοια δουλειὰ θὰ ἦταν ἀληθινὰ περιττή. Μιὰ γενική: *τοῦ* **ἄρχου**... *Ἀνδρέου στὰ ςπη'* [1580], ἂς τὴν ἰδῇ σὲ χειρόγραφο σημείωμα στὸ μεμβράνινο Εὐαγγέλιο ποῦ φυλάγεται στὸ σκευοφυλάκειο τοῦ Μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης (13).

Γιὰ τὸ *Χάρος*—ἂς τὸ σημειώσω σὰν ἔτυχε λόγος—ὅτι εἶναι πιὸ συχνὸ ἀφ' τὸ *Χάροντας*. Τὸ δεύτερο βρίσκεται, δὲ θυμοῦμαι κι ἂν ἀλλοῦ πουθενά, σένα ὡραῖο μοιρολόϊ:

Κλαῖγε με μάννα, κλαῖγε με αὐγὴ καὶ μεσημέρι,
καὶ μέσ' στ' ἀνάγυρμα τοῦ ἡλιοῦ ποτέ σου μὴ μὲ [κλάψῃς
γιατὶ δειπνάει ὁ **Χάροντας** *μὲ τὴ Χαροντισσά του* (14)

. . . . . .

Καὶ τώρα θὰ ἀναφέρω κὶ ἄλλα ἀνάλογα ἐξὸν ἀπὸ κεῖνα ποῦ σημείωσε ὁ σοφὸς Κοραῆς.

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΧΑΦΜΠΟΥΡ ΚΑΙ ΣΙΝΗ

(Δανιμαρκέζικο δημοτικὸ τραγοῦδι)

Ὁ βασιλιᾶς Χαφμποὺρ κι ὁ βασιλιᾶς Σαβάρδ βρίσκουνται σ' ἔχρηστα ἀπ' ἀφορμὴ τῆς παρθένας Σίνης, ποῦ εἶν' ὄμορφη πολύ. Ὁ Χαφμποὺρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ, σηκόνεται τὰ μεσάνυχτα καὶ λέει τὰ ταραγμένα του ὄνειρα:

— Μοῦ φάνηκε πῶς ἤμουνα ψηλὰ στὰ οὐράνια. Εἶχα τὴν πολυαγαπημένη μου στὴν ἀγκαλιά μου καὶ πετούσαμε ἀνάμεσα στὰ σύγνεφα.

Οἱ κοπέλλες κ' οἱ γυναῖκες ποῦ ἦταν ἐκεῖ δὲν πρόσεξαν στὰ λόγια του· ἡ ἀγαπημένη του ὅμως μάννα πρόσεξε στὄνειρό του.

— Πήγαινε στὸ βουνὸ καὶ πήγαινε γλήγορα πολύ· παρακάλεσε τὴ μεγαλύτερη τῆς νεράϊδας κόρη νὰ ξηγήσῃ τὄνειρό σου.

Ὁ Χαφμποὺρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ, παίρνει στάριστερό του χέρι τὸ σπαθὶ καὶ στὸ βουνὸ πηγαίνει τὴν κόρη νὰ ζητήσῃ. Χτυπάει τὸ βουνὸ μ' ἀλαφρὸ χέρι κ' ἡ κόρη τῆς νεράϊδας σηκόνεται, ξέροντας τὶ τήνε θέλοϊν.

— Ὥρα καλή σου, ἄξια κόρη τῆς νεράϊδας, τυλιγμένη στὴ γούνα σου. Σὲ παρακαλῶ στὄνομα τοῦ μεγαλοδυνάμου Θεοῦ νὰ μοῦ ξηγήσῃς τὰ ὄνειρά μου. Μοῦ φάνηκε πῶς ἤμουνα ψηλὰ στὰ οὐράνια. Εἶχα τὴν πολυαγαπημένη μου στὴν ἀγκαλιά μου καὶ πετούσαμε ἀνάμεσα στὰ σύγνεφα.

— Ἂν ὀνειρεύτηκες πῶς ἤσουνα στὰ οὐράνια θὰ πῇ, πῶς θὰ πολάψῃς κείνη, ποῦ ἀγαπᾶς. Ἂν ὀνειρεύτηκες πῶς πέταγες στὰ σύγνεφα, θὰ πῇ, πῶς θὰ πεθάνῃς γι' αὐτή.

— Ἂν ἔχω τὴν τύχη νὰ καταχτήσω κείνη, ποῦ ἀγαπῶ, λίγο μὲ νοιάζει, ἂν θὰ πεθάνω γι' αὐτή.

Ὁ Χαφμποὺρ ἀφήνει νὰ μεγαλώσουν τὰ μαλιά του, φορεῖ γυναίκια ροῦχα καὶ πάει στὸ βασίλιο τοῦ Σαβὰρδ νὰ μάθῃ πιτήδια νὰ ὑφαίνῃ. Βάνει γυναίκια ροῦχα κι ἀφήνει τὸ παλάτι του γιὰ νὰ ξελογιάσῃ τὴν κόρη τοῦ βασιλιᾶ Σαβάρδ. Ὅταν ἔφτασε στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ διπλόνεται στὸ φόρεμά του κι ἀνεβαίνει στὴν κάμαρη τῶν γυναικῶνε.

— Ὥρα σας καλή, γυναῖκες καὶ κορίτσια, εὐγενικὲς γυναῖκες καὶ περήφανες παρθένες καὶ πιὸ πολὺ ἐσένα, κόρη τοῦ βασιλιᾶ τῆς Δανιμαρκίας, ἂν εἶσ' ἐσὺ ἐδῶ. Ὥρα καλή σου, Σίνη, κόρη τοῦ βασιλιᾶ, ποῦ γνέθεις τὸ μετάξι. Μ' ἔστειλεν ὁ Χαφμποὺρ σ' ἐσὲ γιὰ νὰ μὲ μάθῃς νὰ ὑφαίνω.

— Ἂν σ' ἔστειλε ὁ Χαφμποὺρ σ' ἐμένα, καλῶς ἦρθες. Θὰ σὲ μάθω τὸ καλύτερό μου ἀπ' ὅ,τι ξέρω. Ὅλα τὰ ὑφαντά, ποῦ ξέρω νὰ φτιάνω, θὰ σοῦ τὰ δείξω θελληματικά. Θὰ τρῶς ἀπ' ὅ,τι θὰ μοῦ δίνουν καὶ θὰ κοιμᾶσαι μὲ τὶς σκλάβες μου.

— Ἔτρωγα μὲ τὰ παιδιὰ τοῦ βασιλιᾶ καὶ κοιμώμουνα μαζί τους. Ἂν πρέπῃ νὰ πέφτω στὸ κρεβάτι τῶ σκλάβω σου θἄναι δυστύχημα γιὰ μένα.

— Ἂς μὴ μιλοῦμε πιὰ γι' αὐτό, ὡραία μου κόρη· δὲ θὰ λυπηθῆς καθόλου ἐδῶ. Θὰ τρῶς μαζί μου καὶ στὴν ἀγκαλιά μου θὰ κοιμᾶσαι.

Οἱ περήφανες κοπέλλες κάθησαν κ' ἐργάζουνται μὲ προθυμιά. Ὅμως ὁ Χαφμποὺρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ, δὲ δουλεύει. Παίζει μὲ τὶς βελόνες, ποῦ στὸ στόμα του κρατάει. Κεντᾶν τὸ λάφι καὶ τὴ λαφίνα ἴδια, ὅπως κανεὶς τὰ βλέπει νὰ τρέχουνε στὸ δάσος. Ὅσο γιὰ τὸ Χαφμποὺρ δὲν τοῦ δίνουν ποτὲ κανάτι, ὅσο τρανὸ κι ἂν εἶναι, ποῦ νὰ μὴν τἀδειάσῃ.

Μπαίνει ἡ κακιὰ ἡ σκλάβα. Ἤτανε ἄσκημη στιγμή.

Παθὸς=παθών. **Μαθός**=μαθών. Καὶ παροιμίες:

Ὁ **παθὸς** *εἶναι μαθὸς*
Ὁ **παθὸς** *εἶναι καὶ γιατρὸς*

Λουτρὸς=λουτρών. Σὲ πολλὰ μέρη τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης. Καὶ στὴ Σμύρνη καθὼς μοῦ εἶπε ὁ Διδάχτορας κ. *Ν. Κ. Χ. Κωστῆς* ὁ *τούρκικος λουτρὸς*, ὄνομα γειτονιᾶς.

Λαιὸς=ἐλαιὸς, ἐλαιών. Ὄνομα τόπου ποῦ βρίσκεται σὲ παλαιὰ χειρόγραφα ἀφ' τὸ Μυστρᾶ κι ὁλογυρά του, τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα.

Ξενοφὸς=Ξενοφῶν. Πολλὲς φορὲς ἄκουσα τὴ λέξη στὴν Τεγέα, σὰν γινότανε λόγος γιὰ τὸν κ. *Ξενοφῶντα Πετρουλᾶ*. Τὸ Ξενοφὸς καθὼς καὶ **Φωκίος**=Φωκίων καὶ στὴν Ἀρτάκη, καθὼς φιλικά μοῦ εἶπε ὁ Κ. Α. Μισίρογλους.

Κλειτοβὸς=Κλειτοβῶν. Ὄνομα ποῦ συχνὰ βρίσκεται στὴ γνωστὴ μεσαιωνικὴ ριμάδα: *Τὰ κατὰ Λύβιστρον καὶ Ροδάμνην*. Στὸν κώντικα τῆς Νεάπολης καὶ τοῦ Σκαλιγέρου (551) ἀπαντάει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

Στίχοι πολὺ ἐρωτικοὶ, ἀφήγησις Λυβίστρου
πῶς ὁ φίλος **Κλειτορὸς** *διηγεῖται τῆς Μυρτάνης* (15)

Τὸ *Κλειτοβὸς*, τὸ ὁποῖο ἐσχηματίστηκε ἀπὸ τὸ *Κλειτοφῶν* τοῦ *Ἀχιλέως Τατίου* (16), βρίσκεται στὴ ριμάδα· αὐτὴ ἀδιάφορα καθὼς καὶ τὸ Κλειτοβῶν, ὅπως βρίσκεται καὶ *δράκων* καὶ *δράκος*.

Στὴν ἔγδοση τοῦ Μαυροφρύδη (17), ἀπαντιέται πάντοτες ὁ τύπος *Κλειτοφῶν*, ποῦ γίνηκε κατὰ τὸ Παρισινὸ χειρόγραφο. Μὰ τάχατες ἔτσι εἶναι καὶ στὸ χειρόγραφο, γιατὶ ἡ ἔγδοση αὐτὴ ἔχει πολλὰ λάθια (18).

Λέος=Λέων. Βαφτιστικὸ ὄνομα. Ἀπαντιέται τώρα στὴν Κυνουρία καθὼς μοῦ εἶπε φιλικὰ ὁ Διδάχτορας τῆς Φιλολογίας ἀρχαιολόγος κ. *Κ. Ρωμαῖος*. Βρίσκεται καὶ σὲ παλιὰ προικοσύμφωνα τσακώνικα τοῦ 1711 καὶ τοῦ 1722 (19). Βρίσκεται καὶ στὰ τρίπτυχα τῆς Ἁγια-Πρόθεσης τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἔλωνας, ὅπου ὁ κ. *Κ. Ζησίου* νόμισε ἀπὸ ἀπροσεξία πῶς εἶναι θηλυκό (20). Μὰ εἶναι ἀρσενικό.

Ἔπειτα βρίσκεται τὸ *Λέος* καὶ σὲ μιὰ ἐπιγραφὴ ἀπόξω ἀφ' τὸν Πύργο τῶν Σαραντάρηδων στὸ *Πραστὸ* τῆς Τσακωνιᾶς:

ΕΤΟΣ ΑΨΚΒ ΜΑΙΟΥ ΚΘ ΑΝΗΓΕΡΘΗ Ο ΠΑΡΩΝ ΠΥΡΓΟΣ ΔΙΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΑΔΕΛΦΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΥΡ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΡΙΚΑ ΜΕ ΠΟΝΩΝ ΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ—Ο ΔΕ ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΙΣ ΛΕΟΣ ΤΑΝΕΣΙΣ

Τὸ *Λέος* καὶ σὲ νοταριακὰ γράμματα τῶν χρονῶνε 1677—1702 ἀφ' τὸ χωριὸ Πυργὶ τῆς Χιός (21). Καὶ τὰ σύνθετα ἀφ' τὸ *Λέος*, π. χ. **Ἀρκολέος**=Ἀρκολέων. Εἶναι δὲ τὸ *Ἀρκολέος* αὐτὸ, τὸ παράνομα τῶν Ἀρχοντόπλων τῆς Κρήτης (22). Ἔπειτα **Τιμολέος** — Τιμολέων (ἐν Τεγέᾳ) καὶ **Ναπολέος**=Ναπολέων, τὸ ὁποῖο ἄκουσα στὶς περασμένες δημαρχικὲς ἐκλογὲς ἐδῶ στὴν Ἀθήνα, ἐνῶ γινότανε λόγος γιὰ τὸν κ. *Ναπολέοντα Κανάρη*.

Παντελαίος=Παντελαίων. Βρίσκεται στὸν κώντικα 2039 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, φ. 62α, ὡς βαφτιστικὸ ὄνομα στὸ χωριὸ *Κορακοβούνι* τῆς Τσακωνιᾶς κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα.

Ἱλαρίος=Ἱλαρίων. Στὸν Κώντικα τοῦ μοστηριοῦ τοῦ Ἁγ. Νικολάου Λαπαθῶν, φ. 89α τῷ 1703. **Βησσαρίος** τἄκουσα ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ ὄνομα στὸ μοναστῆρι τοῦ Ἁγ. Ἀθανάση τοῦ Φίλια, στὰ Καλάβρυτα. Βρίσκεται καὶ στὸν Κώντικα 46 τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. φ. 3 κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα.

Νῆφος=Νήφων. Καλογηρικὸ ὄνομα τἄκουσα στὸ *Μέγα Σπήλαιο* καὶ στὴν Τροπολιτσᾶ. Στὸν Κώντικα 313 τῆς Ἱερολυμιτικῆς βιβλιοθήκης βρίσκεται κατὰ τὸν Ις' αἰῶνα καὶ **Νύμφος**[=Νύμφων] *Ἱερομόναχος Χιώτης* (23).

Χαρίτος=Χαρίτων. Βαφτιστικὸ καὶ καλογερικὸ ὄνομα καθὼς καὶ παράνομα πολὺ συγνό. Τὸ βρίσκω στὰ 1582 στὸν Κώντικα 290 τοῦ Μεγα-Σπήλαιου ὡς παράνομα (φ. 716). Τὸ βρίσκω πάλε(24) στὰ 1590 (φ. 86, 10α) καὶ στὰ 1643 (φ. 10α) βαφτιστικὸ ὄνομα στὸν Κώντικα τοῦ μοναστηριοῦ τῆς *Σιδερόπορτας*, στὴ Μεσσένια, ποῦ τώρα εἶναι στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀθήνας μὲ νούμερο 2029. Συγνό, συγνότατο εἶναι σὲ στερνότερα χειρόγραφα, τρίπτυχα κι ἐπιγραφές.

Καὶ τώρα ἔρχουμε νὰ ξαφνίσω μ' ἕνα ἀνεπάντεχο ξάφνισμα τὸν κ. Ράδο, τὸ φίλο μου καὶ προκομένο συνεργάτη.—Σαὐτὸ τὸ νεανικό του κατὰ τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ τῆς Ἐθνικῆς μας γλώσσας βιβλίο του ὁ κ. Ράδος ἀφοῦ *ἐθέσπισε* ὅτι: «Κατὰ τοὺς κανόνας τῆς δημώδους τὰ εἰς *ων* λήγοντα μετατρέπουσι πάντοτε τὴν κατάληξιν εἰς *ωνα*» φέρνει παράδειγμα, ὡς εἴπαμε καὶ παραπάνου, τὸ *Αἰὼν—Αἰώνας* καὶ τὸ *Παρθενὼν—Παρθενώνας* κι ὕστερα προσθέτει: «Ἀνάλογον δὲ καὶ τὸ Φιλήμων—Φιλήμονας καὶ ποιητικῇ ἀδείᾳ Φιλημονᾶς. Καὶ ἤδετε ἐν ἡμέραις ἀποπτάσης φεῦ δημοτικότητος:

Κάτω οἱ Κουτραῖοι, ζήτω ἡ Ἑλλὰς
Δήμαρχος θὰ ἔβγῃ ὁ Φιλήμονας (25)

Ἀλλὰ ποῦ νὰ φανταστῇ ὁ κ. Ράδος πῶς τὸ Φιλήμων, ὡς καλογερικὸν ὄνομα, λέγεται καὶ ὁ Φιλῆμος. Ὁ θεοφοβούμενος καλόγηρος κ. *Εὐστράτιος Εὐσταθίου* μοῦ ἀνέφερε δυὸ τρεῖς φορὲς, ὅταν ἤμουνα στὸ Μεγα-Σπήλαιο γιὰ παλαιογραφικὲς καὶ ἱστορικὲς ἔρεβνες, ἕνα παλαιϊκὸ καλόγερο ποῦ λεγότανε *Φιλῆμος*. Στὸ τέλος ἑνοῦ Κώντικα, ποῦ βρίσκεται στὸ μετόχι τοῦ Ἁγίου Τάφου στὴν Πόλη, μὲ νούμερο 401, διαβάζουμε: «† Τὸ παρὸν Εὐαγγέλιον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, τάχα μοναχοῦ *Φιλήμου*, ἐν τῇ ἁγια-Λαύρα τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάβα τοῦ ἡγιασμένου καὶ καθηγητοῦ τῆς ἐρήμου· ἔτους ,ζοθ' [=1571] ἰνδικτιῶνος ιδ' μηνὶ ἰουνίω ιθ', ἡμέρα Τρίτη καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθαί μοι διὰ τὸν Κύριον ὅπως εὕρω ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ κρίσεως» (26). Ἡ γενικὴ **Φιλήμου** ἔγινε βέβαια ἀπ' ὀνομαστικὴ: **Φιλῆμος**. Καὶ ὁ φίλος μου κ. *Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς* ποῦ μᾶς ἔδωκε τὴν περιγραφὴ τοῦ χειρογράφου αὐτοῦ στὸ πίνακα τῶν βιβλιογράφων σημειώνει: **Φιλῆμος** (27) *μοναχὸς Σαβαΐτης*.

Καὶ γιὰ νὰ τελειώνω πλιὰ, δὲ νομίζω περιττὸ νὰ σημειώσω πῶς καὶ δευτερόκλιτα εἰς *ον* μετεσχηματίστηκαν εἰς *ος*. Παρ. χ. Τὸ *ἔργον* ἔγινε καὶ **ἔργος**. Καὶ φράση: *μὲ λόγο ἢ μ'* **ἔργος** (28). Τὸ *σπήλαιον* ἐγίνηκε πάλι: **ὁ σπήλαιος**. Ὁ τύπος αὐτὸς μαρτυρεῖται κι ἀπὸ χειρόγραφα ποῦ εὑρῆκα ἐρευνῶντας τὴ βιβλιοθήκη τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

ΝΙΚΟΣ ΒΕΗΣ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΣ

(1) «Ἑστία». τόμ. Κς' (1888) σ. 663.

(2) Κ. Ν. Ράδου: Ὁ ἐν Γαλλίᾳ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἀγών.—Ἡ τελευταία φάσις τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν ζητήματος. Ἐν Ἀθήναις 1890.

(3) Στὸ Ἴδιο μέρος σ. 87—8.

(4) Νίκου Α. Βέη: Ἑλληνίδες βιβλιογράφοι καὶ κυρία κωδίκων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἀπὶ Τουρκοκρατίας. [Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ «Ποικίλου Ἡμερολογίου» τῆς δεσποινίδος Κατίνας Γ. Ἡλιακοπούλου]. Ἐν Ἀθήναις 1905, σ. 13.

(5) «Ἑστία», τόμ. Λ', (1893) σ. 352.

— Ποτὲς, λέει, δὲν εἶδα κοπέλλα ποῦ νὰ δουλεύῃ λιγότερο. Ποτὲς δὲν εἶδα κόρη, ποῦ νὰ κεντάῃ λιγότερο. Ποτὲς δὲν εἶδα νιὰ, ποῦ τὸ κρασὶ καλύτερα νὰ πίνῃ.

Ἡ κακιὰ σκλάβα λέει τοῦτα τὰ δολερὰ λόγια:

— Ποτὲς δὲν εἶδα εὐγενικιὰ κοπέλλα, ποῦ νὰ πίνῃ ἔτσι, ὅπως ἐτούτη. Ἔχει στὸ στόμα τὴ βελόνα καὶ μήτε μιὰ ραφὴ δὲ βάνει. Ὅσο τρανὸ κι ἂν εἶναι τὸ κανάτι, ποῦ τῆς φέρνουν, ὅλο τὰδειάζει. Ποτὲς δὲν εἶδα μάτια τόσο ἀδιάντροπα, ὅπως αὐτῆς ἐδῶ. Κι' ἀκόμη ἔχει χέρια, ποῦ εἶναι σὰ σιδερένια.

— Ἄκουσε, μικρή μου σκλάβα· γιατὶ μὲ κατηγορᾶς ἔτσι; Δὲ σοῦ εἶπα ποτὲ λόγο πειραχτικὸ γιὰ τὸν τρόπο ποῦ κεντᾶς. Ἄσε τὰ πειράγματά σου, ἄσε τὶς κατηγόριες σου. Μὴ σκοτίζεσαι γιὰ μένα. Ὅπου κι ἂν γυρίζω τὰ μάτια δὲν προσέχω σ' ἐσένα.

Ὁ Χαφμποὺρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ, ἀρχίζει νὰ κεντάῃ. Κεντάει τὸ λάφι καὶ τὴ λαφίνα ἴδια, ὅπως εἶνακι, ὅτα φεύγουν μπρὸς στὰ σκυλιά. Κεντάει κρίνα, κεντάει ρόδα, κεντάει μικρὰ πουλιὰ στὰ δέντρα. Οἱ παρθένες τόνε θαμάζουν καὶ δὲ θέλουν πιὰ νὰ τὸν ἀφήσουν. Κεντᾶν ὅλη τὴ μέρα, ὅλο τὸ δεῖλι καὶ κάμποσο ἀπ' τὴ νύχτα. Ἔπειτα σηκόνουνται νὰ πᾶνε στὸ κρεββάτι.

Ὁ Χαφμποὺρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ, ρωτάει σὰν τὶ κρεββάτι θἄχῃ

— Θὰ κοιμηθῆς στὴν κάμαρή μου, πάνου σὲ προσκέφαλα γαλάζια.

Πρώτη ἀνεβαίνει τὴ σκάλα ἡ περήφανη Σίνη κι ἀκολουθάει ὁ Χαφμποὺρ, ποῦ γελάει μὲς στὴν καρδιά του. Ἡ κέρινη λαμπάδα ἀνάφτηκε κ' ἦταν περίχαροι κ' οἱ δυό τους. Μὰ ἡ σκλάβα τοὺς ἀκολουθάει μὲ στοχασμοὺς κακούς. Ἔσβυσε ἡ λαμπάδα κ' ἡ σκλάβα ξεμακραίνει. Φανταζουνται πῶς εἶναι μοναχοί τους. Ὁ Χαφμποὺρ βγάνει τὸ κόκκινό του φόρεμα καὶ τὸ σπαθί του λαμποκοπάει. Πέφτει ἀνταφλα στὸ κρεββάτι καὶ, μὰ τὴν πίστη μου, ἡ ἁρματωσιά του ἀχολογάει. Ἡ Σινίλδη ξέθαρρη τοῦ λέει:

— Δὲν εἶδα ποτές μου ἔτσι ὄμορφη παρθένα μὲ τόσο σκληρὸ φόρεμα.

Βάζει τὰ χέρια της πάνου στὰ στήθια τοῦ Χαφμποὺρ, τὰ κατασκεπασμένα μὲ χρυσάφι καὶ διαμάντι.

— Γιατὶ τὰ στήθια σου δὲν εἶναι σὰν τῶν ἄλλω γυναικῶνε;

— Συνήθιο εἶναι τοῦ τόπου μου γιὰ νὰ μποροῦν οἱ γυναῖκες καβάλλα στὸ κυνῆγι νὰ ἱππηγαίνουν. Τῆς ἁρματωσιᾶς τὰ σίδερα ζουλοῦν τὸν κόρφο τους.

Τὰ δυὸ βασιλόπουλα μείναν ἐκεῖ ὅλη τὴ νύχτα μιλῶντας πολὺ, κοιμάμενα λίγο. Σκέφτουνται τόσα πράματα.

— Πές μου, περήφανη Σινίλδη, σὰν ἔτυχε καὶ σμίξαμε ἔτσι, ποιὸς εἶναι στὸν κόσμο ὁ ἀγαπημένος ποῦ ὁρίζει τὴν καρδιά σου;

— Κανένας δὲν ὁρίζει τὴν καρδιά μου περισσότερο ἀπὸ τὸ βασιλιᾶ Χαφμποὺρ καὶ δὲ μπορῶ νὰ τοῦ τὸ φανερώσω. Ποτὲς δὲν εἶδανε τὰ μάτια μου τὸ βασιλιᾶ Χαφμπούρ· ἄκουσα μόνο τὸ χρυσό του βούκινο, ὅτα στὸ κυνῆγι πήγαινε κι ὅτα γύριζε ἀπ' αὐτό.

— Ἂν εἶναι ὁ Χαφμποὺρ, κόρη τοῦ βασιλιᾶ, ποῦ ὁρίζει τόσο τὴν καρδιά σου, γύρισε ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο, γλυκιά μου ἀγάπη· εἶναι κοντά σου.

— Ἂν εἶσαι ὁ Χαφμποὺρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ, γιατὶ νὰ μ' ἀτιμάσῃς θέλεις; Γιατὶ δὲ μπαίνεις στὸ παλάτι τοῦ πατέρα μου μὲ τὰ σκυλιὰ καὶ τὸ γεράκι;

— Ἤρθα στὸ παλάτι τοῦ πατέρα σου μὲ τὰ σκυλιὰ καὶ τὸ γεράκι. Μὰ μοῦπεν ὄχι ὁ πατέρας σου καὶ μ' ἀποπῆρε.

Ἐνῶ μιλοῦσαν ἔτσι οἱ δυό τους, θαρρῶντας ὅτι εἶναι μοναχοί τους, ἡ κακιὰ σκλάβα ἦταν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἄκουγε. Ντροπὴ σ' αὐτὴ τὴν ἄτιμη γυναῖκα. Ἔκανε τρανὸ κακό. Σήκωσε τὄμορφο τοῦ Χαφμποὺρ σπαθὶ καὶ τὴ καινούρια ἁρματωσιά του. Ἔπῆρε τὸ-

(6) E. Legrand: Bibliothéque Grecque vulgaire. Τόμ. I. Paris 1880, σ. 110, στιχ. 68.

(7) Α. Κοραῆ: Ἄτακτα. Τόμ. Α. Παρίσι 1828, σ. 51 κ. ἑ.

(8,9,10) Ν.Γ. Πολίτου: Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.—Παροιμίαι. Τόμ. Γ'. Ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 135.

(11) Νῖκος Α. Βέης: δὲς παραπάνω, σ. 11.

(12) Π. Παπιζαφειροπούλου: Περισυναγωγὴ γλωσσικῆς ὕλης καὶ ἐθίμων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐν Πάτραις 1887, σ. 264, ἀριθμὸς 612.

(13) Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως: Ἡ ἐν τῷ νησίῳ Σωζοπόλεως βασιλικὴ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς. Ἐν τοῖς «Byzantinjskij Vremenik» τόμ. Z' (1900) σ. 678 κ. ἑ.

(14) Bernhard Schmidt Griechische Marchen, Sagen und Lieder. Leipzig 1877, σ. 166.

(15) Trois poémes Grecs du moyen-age inedits recueillis par fau de professeur G. Wagner. Berlin 1881, σ. 242 κ. ἑ.

(16) Κρουμπάχερ: Ἱστορία τῆς Βυζαντηνῆς Λογοτεχνίας. Ἑλληνικὴ μετάφραση Γ. Σωτηριάδη. Τόμ. Γ", σ. 152, ὑποσημ. 1.

(17) Ἐκλογὴ μνημείων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀθήνησι 1866, σ. 7.

(18) Δὲς καὶ τὸν Κρουμβάχερ τόμ. Γ', σελ. 160.

(19) Michael Deffner: Drei Zaconische Heiratsprotokolle aus dem Anfäge des vorigen Jahunderts στὸ Archiv für mittel-und neugriechische Philologie. Athen 1880, σ. 174 κ. ἑ., 181.

(20) Κ. Ζησίου: Γυναικῶν ὀνόματα κύρια ἐν Κυνουρίᾳ. [Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Παρνασσοῦ]. Ἐν Ἀθήναις 1902, σ. 18, 19 κ. ἑ. ὑποσημείωση 8.

(21) Κ. Ν. Κανελλάκη: Χιακὰ ἀνάλεκτα. Ἐν Ἀθήναις 1890, σ. 452, 455, 459, 461, 462.

(22) Σπ. Λάμπρου: Οἱ Ἀρκολέοντες ἐν Κρήτῃ. Στὸ περιοδικὸ τῶν Χανιῶν, Σπινθὴρ, ἀριθμὸς 1.

(23) Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως: Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη. Τόμ. Β' σ. 444.

(24) Νίκου Α. Βέη: Οἱ Χαμάρετοι. [Ἱστορικὸν καὶ γενναλογικὸν σημείωμα]. Ἐν Ἀθήναις 1903, σ. 11.

(25) σ. 88.

(26) Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως: Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη. Τόμ. Δ' σ. 356.

(27) Στὸν ἴδιο τόμο, σ. 500.

(28) Δὲς τὸ διήγημα τοῦ κ. Κ. Θεοτόκη: Ὑπόληψη «Νουμᾶς» ἀρθ. 8 σ.

— Λέει πὼς ἀγαπάει τὴ μουσική, μὰ δέ μοῦ ζήτησε ποτὲς νὰ τοῦ τραγουδήσω.

— Ἴσως νὰ δείχνῃ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν ἀγάπη του.

—

— Ἡ ἀδερφή μου μπορεῖ καὶ παίζει πιάνο πολὺ ὄμορφα !

— Ἔτσι ; ἔπρεπε ὅμως νὰκοῦστε τὴ δική μου νὰ παίζῃ πανδαιμόνιο !

ΘΛΙΜΜΕΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Σκεπάζει τὸ χορτάρι τὰ ῥημάδια,
Νυχτερίδες κοιμοῦνται στὶς σπηλιὲς
Καὶ ξεφαντώνουνε μεσ' στὰ σκοτάδια
Οἱ καλομάνες κ' οἱ ξωθιές.

Τὴ βάρκα ποῦ δεμένη καρτεροῦσε
Οἱ τρικυμίες τὴ ρίξανε μακριά·
Στὴ λαγκαδιὰ ποῦ ὁ Ἔρωτας πετοῦσε
Λάμιες φωλιάζουν καὶ στοιχειά.

Ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ δέντρα τἀγεράκι
Δὲν τραγουδάει σὰν πρῶτα χαρωπό.
Στέρεψε τῆς βρυσούλας τὸ νεράκι,
Σὰν τὴν ἀγάπη μας κι' αὐτό.

ΑΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Η ΜΗΔΕΙΑ

Μέσα στὴ σειρὰ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ «Νουμᾶ» τὸν 40 ἀριθ. πῆρεν ἡ Εὐριπιδικὴ «Μήδεια» μεταφρασμένη ἀπὸ τὸ γνωστό μας γλυκὸ τραγουδιστὴ τῆς θάλασσας καὶ τῆς ἀγάπης Γιάννη Περγιαλίτη. Τί ἀξίζει μιὰ καλὴ μετάφραση ἀρχαίου ἔργου καὶ πόσο μπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ τὴ φιλολογία μας τὸ εἶπεν ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς μὲ τὰ ἄρθρα του «Μεταφράζετε τοὺς ἀρχαίους», ποῦ στὸ «Νουμᾶ» ἄλλοτε δημοσιευτήκανε· γιὰ τοῦτο δὲν ξαναρχουμαι κ' ἐγὼ ἀπάνου σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Θὰ πῶ τώρα λίγα μόνο λόγια γιὰ τὴν ἀξία τῆς μετάφρασης τῆς «Μήδειας».

Ποιητικὴ τὴ λέει τὴ μετάφρασή του ὁ κ. Περγιαλίτης κι ἀληθινὰ εἶναι τέτοια. Ξαναζωντανεύει ἡ ὀμορφιὰ τῆς Εὐριπιδικῆς τραγωδίας, ἴσως τῆς πιὸ δυνατῆς καὶ τεχνικώτερης ἀπὸ τὶς τόσες τραγωδίες τοῦ ἀνθρώπινου Εὐριπίδη, σὲ γλῶσσα σπαρταριστὴ καὶ σὲ στίχον, ἂν ὄχι παντοῦ μὲ τὴν ἴδια τέχνη δουλεμένο, μὰ στὰ πιὸ πολλὰ μέρη τέλειο μπορεῖ νὰ πῇ κανένας. Προτίμησεν ὁ μεταφραστὴς τὸ δεκατρισύλλαβο στίχο, ποῦ ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴν ὀμορφιά του μᾶς τὴν ἔδειξεν ὁλοφάνερα ὁ μεγάλος τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ μέτρου καλλιτέχνης *Ι. Πολυλᾶς* μὲ τὴν ἀσύγκριτη μετάφραση τοῦ *Ἀμλέτου* καὶ μάλλα του ἔργα. Νοιώθοντας βαθιὰ τὴ δύναμη τοῦ δεκατρισύλλαβου ὁ κ. Περγιαλίτης προσπάθησε νὰ τοῦ δώσῃ κι αὐτὸς στὰ χέρια του ὅλη τὴ λιγεράδα, ποῦ κλεῖ μέσα στὶς διάφορες τομὲς κι ὅλα τὰ λιγίσματα, ποῦ κάνουν τὸ ρυθμὸ πλούσιος νἀναδίνεται.

Παρακολούθησε πιστὰ τὸ ἀρχαῖο κείμενον ὁ μεταφραστής, μὰ εἶχε καὶ τὴ συνείδηση νὰ προσέχῃ στὴν ἀλήθεια, ὅτι τὴν ψυχὴ τοῦ ἔργου πρέπει νὰ μᾶς γνωρίσῃ καὶ νὰ τὴ σιμώσῃ στὴ δική μας ψυχὴ κι ὄχι νὰ φέρῃ μπρὸς στὰ μάτια μας ἄψυχη μούμια, τυλιγμένη μέσα στὴ σκολαστικὴ λινάτσα. Εἶναι μεριές, ποῦ θαρρεῖ κανένας ὅτι δὲν ἔγινε μετάφραση παρὰ μονάχα ξαναπλασή τῶν ἀρχαίωνε στίχων, ποῦ ἦρθαν ὁλόϊσα στὴν ψυχή μας τὴν ἁρμονία καὶ τὴν ὀμορφιὰ νὰ μᾶς γνωρίσουνε. Διαβάζοντας τὴ μετάφραση τούτη, νοιώθουμε ὅτι ἀντικρύζουμε τὴν ἀπολπισμένη γυναῖκα, τὴν ψυχὴ ποῦ δέρνεται ἀλύπητα ἀπὸ τὸ μῖσος, τὴ ζήλια καὶ τὴν ἐγδίκηση καὶ ποῦ κάνει τὸν Κρέοντα νὰ τῆς λέῃ πῶς τὴ φοβᾶται

«Παμπόνηρη γιατὶ εἶσαι διαβολογυναῖκα
Κι ἀλαλιασμένη ἀπὸ τὸ χωρισμὸ τοῦ ἀντρός σου».

Βλέπουμε ὁλοζώντανη μπροστά μας τὴ γυναῖκα, ποῦ μὲ τὴ ζωή της ρείπιο ἀπὸ τὴ συφορά, κακοτυχίζει τἀδύνατο πλάσμα, ποῦ τοὔγραψεν ἡ μοῖρα του νἀγοράζῃ «καὶ κύριο τοῦ κορμιοῦ του», μὰ συνάμα αἰστανόμαστε καὶ τὴν ψυχή, ποῦ μέσα στὸ πονόδαρμά της ἔχει στέρια τὴν ἀπόφαση νὰ τελειώσῃ κεῖνο, ποῦ ὁ νοῦς σκέφτηκε κι ἂς νοιώθῃ «ποιὸ φριχτότατο κακὸ μέλλει νὰ κάνῃ» θανατόνοντας τὰ παιδιά της. Μπορεῖ νὰ πῇ κανένας ὅτι γιὰ πρώτη φορὰ νοιώθουμε τὴν ἀληθινὴ Μήδεια, τὴ Μήδεια κείνη ποὔπλασεν ὁ ἀρχαῖος κόσμος ποῦ ἔφτασεν ὡς ἐμᾶς χωρὶς τὰ χρόνια νὰ παραλλάξουν τὴ μορφή της καὶ ποῦ μέσα στὴν τραγωδία τοῦ μεγάλου τραγικοῦ δείχνεται τέτοια, ὥστε νὰ συνεπαίρνῃ τὸ θεατὴ καὶ νὰ τὸν κάνῃ ὅλῃ του τῇ συμπαθεία νὰ δείχνῃ γι' αὐτὴ τὴ θυμωμένη τοῦ Ἰάσονα γυναῖκα, κατὰ τὴν κρίση τοῦ Κ. Μύλλερ. Μήδειες γράφτηκαν ἀπὸ πολλοὺς δραματικοὺς, τὸν Κορνήλιο, τὸ Λεγκουβὲ κι' ἄλλους καὶ τώρα τελευταῖα ἀπὸ τὸν Κάτουλο Μαντεῖς, κ' ἐμεῖς ἐδῶ εἴδαμε στὸ θέατρο πολλὲς φορὲς νὰ παίζουνται, μὰ καμιὰ, μήτε στὸ βιβλίο μήτε στὴ σκηνὴ, δὲ μᾶς σίμωσε στὸν τραγικὸ τρόμον, ὅσο τὸ διάβασμα τῆς μετάφρασης τούτης.

Ἕνα μονάχα θαρρῶ πῶς μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ

μορφο σπαθί του καὶ τὴν καινούρια ἁρματωσιά του κ' ἔτρεξε στὴν κάμαρη, ὅπου ὁ βασιλιᾶς κοιμῶταν.

— Σήκω, σήκω, Βασιλιᾶ Σιβάρδ, παρὰ πολὺ κοιμᾶσαι. Τώρα ὁ Χαφμποὺρ εἶναι στῆς Σινίλδης τὸ κρεββάτι

— Ἀδύνατο νἄναι ὁ Χαφμπούρ· μὴ μοῦ τὸ λές. Εἶναι μακριὰ ἀποδῶ, πέρα κατὰ τὴν ἀνατολὴ, μὲ τοὺς ὀχτρούς του πολεμῶντας. Σώπα λοιπὸν, κακιὰ σκλάβα, καὶ τέτιο ψέμα μὴ μοῦ λές, μιλῶντας γιὰ τὴν κόρη μου. Αὔριο μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλιοῦ θὰ σὲ κάψω ζωντανή.

— Ἄκουσε, εὐγενικέ μου ἀφέντη· ἀφοῦ δὲ θέλῃς νὰ μὲ πιστέψῃς, νὰ τὸ λαμπερὸ σπαθί του κ' ἡ γαλάζια ἁρματωσιά του.

Ὁ βασιλιᾶς Σιβὰρδ, ὀξοφρενῶν κράζει τοὺς ἀθρώπους του.

— Σηκωθῆτε, σηκωθῆτε, παληκάρια μου ! Βρίσκεται δῶ ἕνας τρομερὸς ὀχτρός. Πάρτε στὰ χέρια τὰ σπαθιὰ καὶ τὰ σκουτάρια καὶ δειχτῆτε ἀντρειωμένοι. Ὁ Χαφμποὺρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ, εἶναι μές τὸ παλάτι τοῦτο. Εἶναι παληκάρι ἀτρόμητο.

Χτυποῦν τὴν πόρτα μὲ σπαθιὰ καὶ μὲ κοντάρια. Σήκω, Χαφμποὺρ λεβέντη, καὶ τρέχα κάτου στὴν ὐλή.

Ἡ περήφανη Σινίλδη τοὺς ἀκούει καὶ στριφογυρίζει τὰ χέρια.

— Ἄκου, Χαφμπούρ, γιὲ τοῦ βασιλιᾶ, τί γίνεται ἔξω!

Δόξα στὸ Χαφμπούρ. Ἀντιπαλεύει ὡς ἄντρας καὶ δὲ μπορέσανε νὰ τόνε πιάσουν, παρὰ σὰν πέσανε τοῦ κρεββατιοῦ οἱ στύλοι.

Τὸν ἁρπάζουν καὶ τόνε δένουνε μὲ καινούριες ἁλυσίδες ποῦ τὶς τσακίζει στὸ θυμό του, σὰ νὰ ἦταν ἀπὸ μολύβι. Τότες ἡ γριὰ σκλάβα τοὺς δίνει τὴν καταραμένη τούτη ὁρμήνια.

— Δέστε τόνε μὲ τὰ μαλλιὰ τῆς Σινίλδης καὶ μήτε πόδι, μήτε χέρι θὰ σαλέψῃ. Πάρτε μιὰ τρίχα τῆς Σινίλδης καὶ δέστε του τὰ χέρια. Ἡ ἀγάπη ποῦ τῆς ἔχει, θὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ τὴ σπάσῃ.

Παίρνουνε δυὸ τρίχες τῆς Σινίλδης καὶ τοῦ δένουνε μ'αὐτὲς τὰ δυό του χέρια. Ἀγαποῦσε τόσο τὴ Σινίλδη, ποῦ δὲ θέλησε νὰ σπάσῃ τὴν ἁλυσίδα τούτη.

Ἡ περήφανη καὶ γλυκιὰ παρθένα κλαίει καὶ τοῦ λέει :

—Χαφμποὺρ, κόψε τὶς τρίχες αὐτές.Τὸ θέλω ἐγώ.

Φέρνουν τὸ δεμένο στὸ κάστρο. Παρθένες, γυναῖκες, καὶ πρώτη ἀπ' ὅλες ἡ πολυαγαπημένη του, πᾶνε ἀπὸ κοντά του. Φορτόνουνε σίδερα βαριὰ τὸ Χαφμποὺρ, τὸ γιὸ τοῦ βασιλιᾶ. Ἡ Σινίλδη πάει σιμά του καὶ ξαναγυρίζει καὶ χύνει δάκρυα πικρά. Τοῦ λέει μὲ πόνο :

— Νὰ οἱ τρεῖς θειάδες μου, θέλεις τώρα δὰ νὰ παρακαλέσουνε γιὰ σένα ; Γιατὶ αὔριο, προτοῦ νὰ βγῇ ὁ ἥλιος ὁ πατέρας μου ἔχει ἀπόφαση νὰ σὲ κρεμάσῃ στὴν πιὸ ἀψηλὴ βελανιδιά.

Ὁ Χαφμποὺρ χωρὶς θυμὸ τῆς ἀπολογιέται :

— Εἶμαι λοιπὸν τόσο τιποτένιος, ποῦ πρέπει γυναῖκες νὰ παρακαλέσουνε γιὰ μένα ; Ἄκουσε, ἀγαπημένη μου Σινίλδη· δόσε μου ἕνα σημάδι τῆς καλογνωμιᾶς σου. Ὅτα θὰ μὲ δῇς νὰ κυματίζω στὸν ἀγέρα, κάψου μέσα στὴν κάμαρή σου.

— Καλὰ, ἀπολογιέται ἡ περήφανη Σινίλδη, καλὰ Χαφμποὺρ, γιὲ τοῦ βασιλιᾶ· θὰ κάμω αὐτὸ ποῦ μοῦ ζητᾶς.

Πλῆθος πολὺ κατεβαίνει ἀπ' τὸ παλάτι μαζὶ μὲ τὸ Χαφμπούρ. Ὅλοι ὅσοι τόνε βλέπαν κλαῖγαν καὶ φανερῶναν τὴ δυσαρέσκειά τους. Ἅμα φτάσανε στὸν τόπο, ποὔπρεπε νὰ πεθάνῃ, ζήτησε λίγη διορία.

— Κρεμᾶστε τὸ κόκκινό μου πανωφόρι κι ἀφῆστε με νὰ ἰδῶ τί θὰ γίνῃ. Θὰ τοῦ στοιχίσῃ τοῦ βασιλιᾶ Σιβάρδ, ποῦ μὲ κρεμάει σὲ δέντρο.

Ἡ Σινίλδη βλέπει τὸ πανωφόρι. Ἡ καρδιά της

κανένας στὸν κ. Περγιαλίτη· ὅτι ἔπρεπε σὰρκετὲς μεριὲς νἆναι πιὸ ὁμοιόμορφη ἡ γλῶσσα. Γιατὶ τὸ «εἶθε τὸ σκάφος» στὴν ἀρχὴ καὶ κάτι «ἐσυνθέσανε, ἀντιπροβάλης, πολύτεκνος» καὶ μερικὰ παράμια χτυποῦν ἄσκημα μέσα στὴν ἀρκετὰ καλὴ κατὰ τἆλλα μετάφραση. Εὔκολα ὅμως τοῦ τὰ συχωράει κανένας τὰ τέτοια, ὅταν φτάνῃ στὰ χορικά, ἐκεῖ δηλ. ποῦ δείχνει τὴν ποιητική του δύναμη καὶ ψυχή· λησμονάει τὰ μεταφραστικά του παραπατήματα, ἄμα διαβάζῃ τὸ περίφημο χορικό:

Ἐρεχθεῖδαι τὸ παλαιὸν ὄλβια
Καὶ θεῶν παῖδες μακάρων κτλ.

ξαναζωντανεμένο μὲ τέτοια λόγια:

Παιδιὰ τῶν μακαρίων θεῶν καὶ τοῦ Ἐρεχτέα ἀγγόνια,
Ποῦ τρισευτυχισμένοι ζῆτ' ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια,
Κι ἀπὸ μιᾶς χώρας ἱερῆς κι ἀπόρθητης τρυγᾶτε
Καρποὺς σοφίας τρισένδοξης, ἐνῷ ἁλαφροπατᾶτε,
Παντοτεινὰ περήφανοι σ' ὁλόλαμπρον αἰθέρα
Πετῶντας, στῶν ἐννέα ἁγνῶν Μουσῶν τὴν κατοικία,
Τῶν Πιερίδων, ποῦ, ὅπως λέν, ἕναν καιρὸ μητέρα
Ἐκεῖ, ὅλες τὶς ἐγέννησε πανώρια ἡ Ἁρμονία·
Κι ἀπ' τοῦ ὁμορφοτεχνούμενου τοῦ Κηφισσοῦ τὴν κοίτη
Πῆρε καὶ δροσοβόλησε τὴ χώρα ἡ Ἀφροδίτη,
Γλυκόπνοες αὔρες χύνοντας· κι ὅπως τὸ λὲν ἀκόμη
Φορῶντας ροδοστέφανο μυρόβολο στὴν κόμη,
Τοὺς ἔρωτές της στέλνει ἐδῶ, κάθε σοφὸ νὰ εὐφραίνουν
Καὶ νὰ βοηθοῦνε τοὺς καλοὺς καλύτεροι νὰ γένουν κτλ.

*
* *

Κάμποσα χρόνια τώρα ρίχνουνται γερὰ τὰ θεμέλια δουλιᾶς, ποῦ σκοπό της ἔχει νὰ μᾶς γνωρίσῃ ξαναπλασμένη στὴ γλῶσσα μας τὴν ἀρχαία φιλολογία. Στὰ θεμέλια τοῦτα ἔβαλε κι ὁ Περγιαλίτης, ὅσο μποροῦσε καλύτερα τὴν πολύτιμη πέτρα του μὲ τῆς «Μήδειας» τὴ μετάφραση.

ΗΛΙΑΣ Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

Κυρία Μυλωνᾶ: Δὲν πρέπει νὰ μὲ διακόψῃς. Μιχάλη σὰ μιλῶ.

Μιχάλης: Μὰ, κυρία, πῶς θὰ βρῶ τότες καιρὸ γιὰ νὰ πῶ τίποτα;

—

Ἐκείνη: Ἀπορῶ πῶς γίνεται. τόσο συχνὰ μικροκάμωτοι ἄντρες νὰ παίρνουνε νταρντάνες ἴσα μ' ἐκεῖ πάνου.

Ἐκεῖνος: Ξέρω κέγώ; ἴσως νὰ φοβοῦνται νὰ πάρουν πίσω τὸ λόγο τους.

—

Δάσκαλα: Πέ μου νὰ 'δῶ, Νῖκο, ἂν εἶχες δώδεκα δαμάσκηνα κι ὁ μικρός σου ἀδερφὸς σοῦ ζητοῦσε τὸ μισό, πόσα θὰ σοῦμεναν;

Νῖκος (ἀμέσως): Δώδεκα!

ΤΟ ΕΡΗΜΟΚΑΣΤΡΟ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ περασμένο φύλλο)

Ἀπὸ τότε ἡ συντροφιὰ τῶν παιδιῶν ἄλλαξε λημέρι. Ἔκαμαν πρῶτα λίγον καιρὸ ν' ἀνεβοῦν στὸ κάστρο, ὡς ποῦ λησμόνησαν ὅ,τι εἶχαν πάθῃ κι' ὡς ποῦ ξανἄρθε ἡ πρώτη ἐπιθυμιά τους. Ὅμως τὸ λημέρι τους τ' ἀγαπημένο, τὴν τάπια, τὴν ξέγραψαν γιὰ πάντα πειά. Ὁ βοσκὸς τὴν πάτησε στὰ καλὰ καὶ τὴν ἔκαμε δική του· καὶ τὴν ἔκαμε νὰ μὴν παραλλάζῃ ἀπὸ μαντρὶ καὶ στάλισμὰ γιδιῶν. Τῆς ἔβαλε ἀμπατὴ πλεγμένη μὲ λοῦρες ἀπὸ λυγαριά. Πλάγι της ἔστησε τὸ δικό του τὸ καλύβι σκεπασμένο μ' ἀσφακιές. Ὀλόγυρα ἔφκειασε ἴσκιους ἀπὸ χορτάρια, σκεπὴ τῶν ζωντανῶν του. Καταμεσῆς τῆς τάπιας ἔμπηξε παλοῦκι μεγάλο μ' ἕνα μπότσικα στὴν κορφή, γιὰ τὸ καλό, καρφωμένον. Καθὼς μιὰ μέρα βρέθηκαν ἐκεῖ τὰ παιδιά, σ' ὥρα ποῦ ἔλειπε ὁ βοσκὸς μὲ τὰ τραγιά του, κ' εἶδαν αὐτὰ τῆς στάνης τὰ παράξενα συγύρια καὶ τὰ χτύπησε ἡ βρώμα τῆς κοπριᾶς, θυμὸς μεγάλος πρῶτα τἄπιασε. Χύθηκαν νὰ μποῦν καὶ νὰ χαλάσουν τὸ τσοπάνικο νοικοκυρειό. Τότε ὁ ἀγριόσκυλος ποῦ ξύπνησε τὰ πῆρε στὸ κοντό. Καὶ δὲν εἶταν ἀπ' τὸ φόβο τοῦ σκυλιοῦ, παρ' ἀπὸ λύπη κι' ἀπὸ σιχασιὰ ποῦ δὲ θέλησαν πειὰ νὰ ξαναϊδοῦν τὴν τάπια. Κι' ὅσες φορὲς ἀνέβαιναν, πάντα κρυφά, στὸ κάστρο, τραβοῦσαν ἴσα γιὰ τὴ Μίνα. Ἄναβαν θειαφοκέρια, ποῦ ἔπαιρναν μαζί τους, καὶ μὲ βήματ' ἄφοβα τραβοῦσαν κ' ἔβγαιναν στὴν τρύπα. Ἐκεῖθε ἦταν εὔκολο νὰ κατεβοῦν, γιατὶ ἀπὸ τὴν πρώτη 'μέρα εἶχαν μαζέψῃ πέτρες κ' ἔκαμαν σκάλα πρόχειρη.

Τί τόπος παράξενος, δασωμένος, ἄγριος ἦταν ἡ Φόσσα! Ἀπ' τἆνα πλευρὸ τὸ κάστρο κι' ἀπὸ τ' ἄλλο τοῖχος χαμηλότερος τὴ φύλαγαν ἀπάτητη ἀπ' ἀνθρώπου ἢ ζωντόβολου ποδάρι καὶ τὴν ἔκαναν κλεῖσμα ἀνέμπατο, ὁλογύριστο, ἀγκαθοφραγμένο. Ὁ ἥλιος δὲν ἔβλεπε τὸ βαθουλὸ ἄπλωμά της παρὰ λίγες ὧρες μοναχά. Τῆς ἄλλες ἴσκιοι πυκνότατοι χυμένοι μέσ' τῆς πατουλιὲς ἔκαναν τὴ 'μέρα νύχτα. Ἀπὸ τοῦ κάστρου τὰ θεμέλια κι' ἀπὸ κάθε πιθαμὴ χωμάτου χάραζαν νερὰ περίσσια, ἀστείρευτα, ποῦ ἀγρίεψαν καὶ θράσεψαν κάθε κλαρὶ καὶ χόρτο καὶ δεντρί. Ἐκεῖ ἡ συκιὰ εἶχε τ' ἀνάστημα πλατάνου· κι' ἀπὸ κάτου, κι' ἀπὸ γύρω της, ἡ μαυροφυλλη ἀγουζὰ κυνηγοῦσε στὸ ψήλωμα τὴν καλαμιὰ τὴν ἄγρια. Ὁ φλόμος ὁ γαλατερὸς πολέμαγε νὰ φτάσῃ τὴν ἀγουζὰ κι' ὁ ταπεινὸς ὁ σφέδουκλας νὰ περάσῃ τὸ φλόμο. Ὁ βάτος ἄφινε τὰ λουριά του, παχιὰ σὰν ἀμπελόκλαδα, καὶ πλέκονταν σφιχτὰ μὲ τ' ἄλλα τ' ἀγριόχορτα. Μέσα στὴς πέτρες ρίζωνε θυμωμένη ἡ βρωμερὴ πικραγγουριὰ καὶ κάτου στὸ θρασόμαχο τὸ χῶμα μάνιζε ἡ τσικνίδα. Ποῦ νὰ πατήσῃ καὶ ποῦ νὰ σταθῇ ἄνθρωπος σὲ τόπο, ποῦ μοναχὰ γιὰ τοὺς βατράχους καὶ τὰ φείδια καὶ τὴς χελῶνες ἦταν καλὴ διαμονὴ κι' ἀτάραχο βασίλειο;

Ὅμως τὴς πρῶτες 'μέρες ἄρεσε πολὺ στὰ παιδιὰ ἡ Φόσσα. Καὶ θἄλεγε κανένας πῶς ἦταν ἐπίτηδες καμωμένη γιὰ κρυφτούλια καὶ παιγνίδια. Εἶχε τόσα δέντρα ν' ἀνεβαίνουν τὰ παιδιά, κυνηγῶντας τὸ ἕνα τ' ἄλλο, ἢ νὰ κάθωνται στοὺς ἴσκιους λέγοντας παραμύθια. Εἶχε συκιὲς νὰ τρῶν τὰ σῦκα τους καὶ νὰ κάνουν μὲ τὴς βέργες τους δοξάρια. Εἶχε βάτα, δάσῃ ὁλάκερα, νὰ χορταίνουν μοῦρα. Εἶχε πυκνὲς κουφοξυλιὲς νὰ κάνουν μὲ τὰ κλωνάρια τους ντουφέκια, κι' ἀγουζὲς δὰ ὅσες ἤθελαν νὰ βγάνουν μελάνη ἀπ' τὸν καρπό τους καὶ νὰ ζωγραφίζουν στοὺς τοίχους τοῦ κάστρου πλάσματα φανταχτερά. Δόθηκαν λοιπὸν σὲ κάθε λογῆς παιγνίδια ποῦ τοὺς ἔρχονταν καλόβολα ἐκεῖ μέσα. Ὅμως δὲν εἶχαν τόπο ἐλεύτερο νὰ ξεθυμαίνουν στὰ κυνηγητὰ καὶ στὰ πηδήματα. Οὔτε νὰ φωνάζουν ἢ νὰ τραγουδοῦν εἶχανε πειὰ τόλμη, γιατὶ ὁ βοσκὸς ἀπὸ πάνου ἀκόμα δὲν τἄχε καταλάβῃ, ἀλλοιῶς θὰ τἄκανε μὲ τὰ λιθάρια νὰ μὴν ἔχουν κατὰ ποῦ νὰ γύρουν. Σὰ βαριῶνταν τέλος τὰ παιγνίδια, λούφαζαν κρυμμένα μέσ' τοὺς ἴσκιους. Γύρω τους ἁπλώνονταν ἄπει-

---

εἶναι πολὺ λυπημένη. Καὶ λέει μοναχή της.

— Ἡ δυστυχιά μου εἶναι πολὺ φανερή· τί μοῦ χρησιμεύει νὰ ζήσω περισσότερο;

Φωνάζει τὶς σκλάβες της· εἶχε πάρει τὴν ἀπόφαση:

— Ἄς ἀνεβοῦμε στὴν κάμαρή μου, γιὰ νὰ βροῦμε κεῖ κομμάτι διασκέδαση.

Ἔπειτα λέει:

— Θὰ πεθάνω σήμερα καὶ θὰ ξαναβρῶ τὸ Χαφμποὺρ στὰ οὐράνια. Ἂν εἶναι δῶ κανένας ποῦ εἶν' ἀφορμὴ γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ Χαφμποὺρ, θὰ ξεδικηθῶ, γιατὶ μαζὶ θὰ καοῦμε. Ἂν βρίσκουνται μέσα στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ ἀθρῶποι, ποῦ χαρήκανε μὲ τοῦ Χαφμποὺρ τὸ θάνατο, θὰ ξεδικηθῶ πάνου στὶς ἀρραβωνιαστικές του.

Βάνει φωτιὰ στὴν κάμαρη, ποῦ ἀνάφτει μονομιᾶς. Ἡ πυρκαγιὰ ξεσπάει. Ἔτσι ἡ Σινίλδη δείχνει τὴν ἀγάπη της. Ὁ Χαφμποὺρ γυρίζει τὸ κεφάλι, ἀγναντεύει τὴν κάμαρη τῆς Σινίλδης νὰ καίγεται ὅλη.

— Τραβῆχτε τὸ κόκκινό μου πανωφόρι κι ἀφῆστέ το νὰ πέσῃ καταγίς. Κι ἂν εἶχα δέκα ζωὲς στὴν ἐξουσία μου, δὲ θὰ ζητοῦσα νὰ τὶς διαφεντέψω.

Ὁ βασιλιᾶς Σιβὰρδ κοιτάζει ἀπ' τὸ παράθυρο· τὸ πνέμα του εἶναι ἀνήσυχο. Βλέπει τὸ Χαφμποὺρ κρεμασμένο στὴ βαλανιδιὰ καὶ τῆς Σινίλδης τὴν κάμαρη νὰ καίγεται. Ἕνας μικρὸς ἀκόλουθος στὰ κόκκινα ντυμένος τρέχει καὶ φωνάζει:

— Ἡ περήφανη Σινίλδη καίγεται στὴν κάμαρή της μ' ὅλες τὶς σκλάβες της.

— Ποτέ, λέει ὁ Σιβὰρδ, δυὸ βασιλόπουλα δὲν εἶχαν τόσο λυπητερὴ μοῖρα. Ἂν ἤξερα πῶς ἡ ἀγάπη τους ἦταν ἔτσι δυνατή, δὲ θὰ τοὺς χώριζα γιὰ ὅλη τὴ Δανιμαρκία. Τρέξτε στὴν κάμαρη τῆς Σινίλδης καὶ προσπαθῆστε νὰ τὴ σῶστε· τρέξτε στὴν κρεμάλα· δὲν ἦταν κλέφτης ὁ Χαφμποὺρ.

Κι ὅτα φτάσανε στὴν κάμαρη τῆς Σινίλδης, τὴ βρῆκαν ξαπλωμένη χωρὶς ζωὴ μές στὴ φωτιά· κι' ὅτα στὴ κρεμάλα φτάσανε, ἦταν ὁ Χαφμποὺρ νεκρός.

Πῆραν τὸ Χαφμποὺρ, τὸ γιὸ τοῦ βασιλιᾶ, τὸν τυλίξανε μές σὲ λευκὸ σεντόνι καὶ τόνε θάψανε στο ἁγιασμένο χῶμα στὴν πολυαγαπημένη του σιρά.

Πιάσαν τὴ σκλάβα ἀπ' τὸ λαιμὸ καὶ τὰ μαλλιὰ καὶ τὴν κάμανε νὰ δοκιμάσῃ θάνατο τρομερό. Τήνε χώσανε ζωντανὴ μέσα στὴ γίς. Αὐτὸ ἦταν τὸ κρεββατι τοῦ γάμου της.

(*Μετάφραση Ἡλ. Β*).

Σ. Μ. Εἶναι φανερὴ καὶ σπουδαία ἡ παραπολὺ μεγάλη ὁμοιότητα σὲ μερικὲς μεριὲς τοῦ Δανιμαρκέζικου τούτου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ μὲ τὴ δική μας τὴν «Ἡλιογέννητη» τὸ ξακουστὸ τραγοῦδι, ποῦ σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἤπειρος τὸ λένε καὶ σὰν παραμῦθι. Ὅπως ἐδῶ, ἔτσι καὶ στὴν Ἡλιογέννητη τὸ βασιλόπουλο ρωτάει τὴ μάγισσα, πῶς θὰ πολάψῃ τὴν ἀγάπη του· ἔτσι ντύνεται γυναίκια καὶ πάει νὰ βρῇ τὴν ὄμορφη παρθένα, ποῦ γνέθει ἀνάμεσα στὶς σκλάβες της. Ἔτσι τὸν δέχεται μὲ χαρὰ σὰν κόρη καὶ τὸν παίρνει νὰ κοιμηθῇ μαζί της. Ἔτσι πεθαίνουν κ' οἱ δυὸ τὴν ἴδια στιγμή. Μοναχὰ πῶς στὴν Ἡλιογέννητη δὲ βρίσκουνται κακιὰ σκλάβα καὶ κατάδοσες, παρὰ ξεγέλασμα, ποῦ γίνεται ἀφορμὴ νὰ πεθάνῃ ἡ Ἡλιογέννητη καὶ νὰ σκοτωθῇ ὁ ἀγαπημένος της ἀπάνου στὸ νεκρό της. Πιὸ τρυφερὸ τὸ δικό μας τραγοῦδι καὶ πιὸ ἁπλοϊκό· γι' αὐτὸ πιὸ τεχνικὸ κι ἀψηλονόητο· πιὸ τραγικὸ κι ἄγριο τὸ Δανιμαρκέζικο. Τάχα ἡ ἀθάνατη Ἑλληνικὴ πηγὴ νἄδωσε καὶ στὶς ἀπόμακρες αὐτὲς χώρες τέτοιο τραγοῦδι τῆς ἀγάπης; Ἡ «Ἡλιογέννητη» εἶναι γνώριμη παντοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ σ' ὅλα τὰ νησιά μας τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ σεβαστός μας κ. Πολίτης θὰ ξέρῃ βέβαια ποιὰ εἶναι ἡ ἀπόκρυφη δέσῃ ὅλων αὐτῶν τῶν τραγουδιῶν ποῦ ζοῦνε στὸ στόμα τοῦ λαοῦ τόσο ἀνόμοιων τόπων.

ρη γαλήνη Κανένα φύσημα δὲν ἔφτανε ὡς ἐκεῖ. Τὰ δέντρα ἔμεναν ἄσειστα. Ἄπλωνε τὰ ψιλόκλωνα τὰ δίχτυα του ἀπὸ τοῖχο σὲ κλαρὶ κι' ἀπὸ κλαρὶ σὲ τοῖχο καὶ στέριωνε τὴ φωλιὰ καὶ τὴν παγίδα του τὸ σφαλαγγοῦδι. Κανένας θόρυβος δὲν ἀγροικιῶνταν. Ἓν' ἄπιαστο μουρμουρητὸ μονάχα, μόλις ἀκουστό, ἀνάδευε τριγύρω. Ἀμετρες πεταλοῦδες πρασινόφτερες, ἀλλόκοτες, σὰν ψυχὲς ἄλλου κόσμου σαρκωμένες, ζύγιαζαν κρεμασμένες στὸν ἀγέρα, ἢ μέσ' τὰ φύλλα φώλιαζαν ἀκίνητες καὶ μερωμένες. Ἀκούγονταν κάποτε ἄξαφνο τὸ λάλημα φοβισμένης κουκουβάγιας, ἀλλὰ πειὸ συχνὰ ἀντηχοῦσε τῆς νεροχελώνας τὸ τραγοῦδι, παραπονετιὸ σὰ μοιρολόγι, μέσ' τὸ νερό. Ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλην ἄκρη πλάκωνε τὸν τόπο κάτι σὰν ἀνάσασμα βαρύ, γιομᾶτο μούχλα, ποῦ ἡ ἀπανεμιὰ κ' ἡ ἀνηλιὰ τοῦ τὴ γεννοῦσαν. Τὰ παιδιὰ στύλωναν τ' αὐτιὰ τριγύρω κι' ἀκροάζονταν χωρὶς ν' ἀκοῦνε τίποτα ξεχωριστό. Κι' ὅμως θαρροῦσαν ἦχο ἀνάκουστον πῶς θ' ἄκουγαν, ἂν πρόσεχαν περσότερο. Καὶ τέντωναν τὰ μάτια πάλι καὶ περίμεναν σὰν κάτι ἀφάνταστο νὰ λάβαινε σάρκα ἐμπρός τους. Κι' αὐτὴ ἡ ἀναμονή, κ' ἡ ἀνήσυχη ἐλπίδα, τἄκανε νευρικά. Τὰ θύμωνε μὲ τὸν ἑαυτό τους. Αὐτὸ τ' ἄγνωστο, τὸ φοβερὸ παρακαλοῦσαν νὰ φανῆ. Ἀλλὰ τίποτα! Κάθονταν ἀμίλητα καὶ λυπημένα. Ποιπὸν οἱ Νεράϊδες, ποῦναι τες; Καὶ τὰ Στοιχειά; Κι' ὅλα τὰ εἴδωλα τ' ἀπόκοσμα; Ὄξω ἀπὸ τὸ φόβο τῆς θειὰ Σόφως δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο! Ἀλοίμονο! Τελείωσε! Κρῖμα μοναχὰ, γιατὶ θὰ μποροῦσαν τὰ παιδιὰ νὰ λάβουν καὶ τὴ γνωριμιά τους. Κρῖμα καὶ στοὺς περασμένους φόβους τους! Τότε ξανάρχονταν μὲ δύναμη σ' αὐτὰ ὁ πόθος τῆς Μεγάλης τάπιας. Σήκωναν τὰ μάτια καὶ τὴν ἔβλεπαν ἀμίλητα. Χαίρονταν τὸ θεώρατο τὸ ψήλωμα καὶ τὴν ὀμορφιά της. Τοὺς φαίνονταν σὰ νύφη ἀρχοντικὴ, σὰ βασίλισσα βαριὰ στολισμένη.

Στὴν κορφὴ εἶχε τὸ πέτρινο στεφάνι μὲ τὴς πολεμῆστρες, καὶ παρακάτου, στὴ μέση, εἶχε τὸ μαρμαρωτὸ ζουνάρι. Κι' ὅσο κατέβαινε πρὸς τὴ γῆ, ὅλο κι' ἀπλώνονταν, ἄνοιγε πάντα στρογγυλὴ, κα μαρωμένη. Κ' ἔφτανε καὶ πατοῦσε κάτου μὲ πάτημα δυὸ φορὲς τρανύτερο ἀπ' τὸν κύκλο τὸν ἀπάνου. Κ' ἦταν περήφανη, στέρεη, φοβερὴ ἡ κορμοστασιά της. Μὲ πέτρες μεγάλες καὶ πολύμορφες ἦταν ὅλη χτισμένη. Κ' εἶχε τὴν κορφὴ ἀτάραχη παραδομένη στοὺς ἀνέμους, καὶ τὴ ρίζα της ἔκρυβε στὰ βάθη τ' ἀσάλευτα τῆς Φόσσας. Κι' αὐτὴ, σὰν ἐρωτεμένη μάγισσα ἀκατάδεχτο λεβέντη, ἄνοιγε ταπεινὴ, ἀλλὰ πλούσια τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὴν τριγύριζε μὲ χίλια δυὸ στολίδια, ποῦ ἔμοιαζαν σὰν πολυτίμητα καταχυτὰ σὲ βασιλικὸ φόρεμα τριγύρω κολλημένα. Γιατὶ κι' ὅλο τὸ καμαρωτὸ κορμὶ τῆς τάπιας ἦταν ντυμένο ὠριόφαντα, λουλουδιαστὰ, ζωγραφισμένα. Κάθε της πέτρα σκεπάζονταν μὲ χνοῦδι ἀπὸ λειχῆνες ἀστερωτοὺς καὶ γεράνιους. Ἀνάμεσα στὴς χαραυγὲς φύτρωνε τὸ πλατύφυλλο πεντάνευρο καὶ τὸ φτωχικὸ σκορπίδι. Καὶ κάπου κάπου, πράσινη παραλλαγὴ στὴ βελούδινη γεράνιαν ὄψη, κρέμονταν ἡ μακρόκλωνη κάπαρη σὰ γαρουφαλλιὰ καὶ τὸ τουφωτὸ τὸ περδικάκι. Καὶ τελευταῖα στὸν ποδόγυρο τῆς τάπιας τὸν ἀγύριστον, ἄπλωνε τὰ μύρια φουντωτά του κρόσσια τὸ νεροφίλητο τὸ πολυτρίχι. Κάθε τῆς τάπιας πέτρα, κάθε της σκισμὴ, ἔκλινε τὸ νερὸ τοῦ βράχου κ' ἔτσι βαστοῦσε ἀμάραντη, πάντα ἀνθισμένη τὴ στολή της. Κι' ἀπάνου ἀπὸ τὴ σκαλιστὴ τὴ ζώνα ὡς τὴς πολεμῆστρες τῆς, ὅπου κανένα χάλασμα ἄφινε τρύπα νὰ μαυρίζῃ, ἐκεῖ καὶ μιὰ φωλιὰ πουλιῶν, ποῦ ἡ μέρα δὲν τὰ βλέπει, ἦταν στημένη.

Καὶ παρακάτου, στὴ μεσανὴ μεριὰ, ὅθε βλέπει ἡ Τάπια πρὸς τὴ θάλασσα, κοντὰ στὴ ζώνα, ἐκεῖ ἦταν ὁ Λέοντας ὁ φτερωτὸς, τῆς τάπιας φυλαχτάρι ταιριαστό, ποῦ δὲ χόρταιναν τὰ παιδιὰ νὰ τὸν βλέπουν καὶ νὰ τὸν θαμαίνονται. Ὅτανἔσκυβαν ἀπὸ πάνου, δὲν τὸν καλόπαιρναν τὰ μάτια τους, ἔτσι ὅπως τὸνἔβλεπαν ἀνάποδα. Ἐνῷ τώρα εἶχαν ὅλη τὴν ἄνεση κ' ἐλεύτερο τὸν τόπο νὰ τὸν ἀγναντεύουν. Τί μεγάλος, τί γιγαντωμένος ἦταν! Πῶς σήκωνε τὸ κεφάλι μὲ τὴ φουντωτὴ καὶ σγουρόμαλλη τὴ χαίτη του πῶς ἄνοιγε τὰ φτερά, πῶς γύριζε ἀπάνου μὲ φοβέρα τὴν γυμνὴν οὐρά! Πῶς κυρίευε μὲ τὴ ματιά του τὰ πέλαγα καὶ τὰ βουνά, ποῦ εἶχε ἀπὸ κάτου! Πῶς ἦταν ἕτοιμος ἀπὸ 'κεῖ νὰ τιναχτῆ, νὰ πετάξῃ μ' ἕνα βρούχισμα τρομαχτικό!

Κ' ἐνῷ τὸν βλέπουν τὰ παιδιὰ καὶ δὲ χορταίνουν, συλλογίζονται καὶ μὲ τὸ νοῦ τους. Τάχα τί γυρεύει ὁ Λέοντας κρεμασμένος ἐκεῖ πάνου; Εἶναι ἁπλὸ στόλισμα τῆς τάπιας; Εἶν' ἄγνωστο, μὲ νόημα κρυφὸ, σημάδι πολεμικό; Ἢ τίποτ' ἄλλο; Ἢ μὴν εἶναι σωστὰ φύλακας τοῦ κρυμμένου θησαυροῦ, ποῦ τοὺς μολογοῦσε ἡ θειὰ Σόφω; Τότε, γι' ἀπόκριση στὴν ἀπορία τους, τύχαινε νὰ βγαίνῃ τὸ μεσημέρι κανένας τράγος στὰ μπεντένια καὶ νὰ κυτάζῃ κάτου, σὰ νἄθελε νὰ ἰδῆ τὰ παιδιὰ τί γίνονται, καὶ νὰ κουνάῃ τὸ κεφάλι, σὰ νἄθελε νὰ τ' ἀναγελάσῃ καὶ τέτοια λόγια σὰ νὰ τοὺς λέῃ·

— Τί γίνεστε; Τί λέτε γιὰ τὴν Τάπια; Ἡ Φόσσα σᾶς ἀρέσει; Κι' ὁ Λέοντας τί νὰ σημαίνῃ; Τί θέλει ἐδῶ ψηλὰ κρεμασμένος, σὰν ἀβασκαντῆρι; Ἔγνοια σας! Θὰ τὸ μάθετε κι' αὐτό. Καὶ θὰ φωτιστῆτε!

×

Νὰ βλέπουν τὸ Νίκα τὸ βοσκὸ μὲ τὰ παλιόγιδά του νὰ κρατάῃ τὴν τάπια χτῆμα του, κι' αὐτὰ, τὰ περήφανα παιδιὰ, νἄχουν τὴ Φόσσα ἄχαρη καταφυγή τους, καὶ μὲ φόβο πάλι μὴν τὰ νοιώσῃ ἐκεῖνος, τἄπιανε θυμὸς μεγάλος, ἀλλὰ δὲν εἶχαν τὰ κακόμοιρα καὶ τί νὰ κάμουν. Ἔδιναν κατάρες στὸ βοσκὸ, τὸν τραγοκέφαλο, τὸν πλακομύτη, καὶ στὰ γίδια του τὰ λυκοφαγωμένα, ὅμως οὔτε οἱ κατάρες ἔπιαναν, οὔτε κ' οἱ φοβέρες ποῦ ἔλεγαν σιγαλόφωνα ἔφταναν ὡς τὴν τάπια. Ἄρχισαν νὰ βαριῶνται τὴν ἀκίνητη, τὴν κλεισμένη ζωὴ μέσα στὴ Φόσσα. Τὰ δέντρα τοὺς φαίνονταν ἄνοστα καὶ κρύα. Οἱ ἴσκιοι τοὺς βάρκιναν τὸ νοῦ τους σὰ φαντάσματα κ' οἱ ψηλοὶ τοῖχοι τὰ φοβέριζαν νὰ τὰ πλακώσουν. Καὶ νἄχε ἡ Φόσσα Νεράϊδες κ' ἡ Μίνα νἄβγανε Στοιχειά! Ἔφευγαν ἕνα ἕνα καὶ πήγαιναν ἀλλοῦ νὰ βροῦν παιγνίδια. Σὲ λίγον καιρὸ δὲν ἔμειναν παρὰ τὰ πιὸ μεγάλα, τὰ λιγώτερα, ποῦ φύλαγαν ἀκόμα τὸν ἔρωτα στὰ παλιὰ λημέρια καὶ δὲν πάτησαν τὴν πίστη τῆς συντροφιᾶς. Κι' αὐτὰ, πρὶν ἔρθῃ ἡ μέρα νὰ σκορπίσουν, ἀφίνοντας τὴ Φόσσα στὴν αἰώνιαν ἐρημιά της, πρόφτασαν κ' εἶδαν κάτι παράξενο κι' ἀνέλπιστο ψηλὰ στὴν τάπια.

Ἦταν μεσημέρι, ὥρα ποῦ λούφαζαν τὰ παιδιὰ κρυμμένα στοὺς ἴσκιους τῆς Φόσσας. Βλέπουν στὸ μεσανὸ μπεντένι, ποῦ ἀντικρύζει ἴσα στὸ Λέοντα, ἐκεῖ νὰ προβαίνῃ ὁ Νίκας ὁ βοσκὸς ἀντάμα μὲ τρεῖς ἄλλους, βοσκοὺς εἴτε χωριᾶτες, καὶ νὰ κυτάζουν κάτου, νὰ μελετοῦν, κάτι σὰ νὰ ζητοῦν νἄ κάμουν. Ὕστερα βλέπουν τὸν ἴδιο τὸ Νίκα τὸ βοσκὸ νὰ δένεται μὲ μιὰ τριχιὰ στὴ μέση, νὰ σκύβῃ ἐνῷ κρατοῦσαν οἱ ἄλλοι τὸ σκοινὶ, νὰ πιάνεται ἀπ' τὴν ἄκρη τῆς τάπιας, νὰ κρεμιέται ὄξω ζητῶντας, μὲ τὰ πόδια του γυμνὰ, ποῦ ναῦρῃ πάτημα. Κ' οἱ ἄλλοι ἄφιναν λίγο λίγο τὸ σκοινὶ καὶ τὸν κρέμαγαν μὲ προσοχὴ μεγάλη. Εἶχαν, καθὼς φαίνεται, περασμένο τὸ σκοινὶ γύρω ἀπὸ κανόνι καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τ' ἄφιναν νὰ γλιστράῃ. Κ' ἐκεῖ, στὴν κόψη τῆς πέτρας, ποῦ εὕρισκε τὸ σκοινὶ, εἶχαν βαλμένα παλιοπάνια γιὰ νὰ μὴν τὸ τρώῃ ἡ πέτρα. Βλέποντας αὐτὰ τὰ κινήματα, τ' ἀνόητα καὶ τὰ κρυφὰ, δὲν ἤξεραν τί νὰ βάλουν μὲ τὸ νοῦ τους τὰ παιδιά. Κ' οἱ ἀπολυμένες οἱ ποδάρες τοῦ βοσκοῦ κ' ἡ φουστανέλλα του, ποῦ παιγνίδιζε στὸν ἄνεμο, ἔκαναν τὰ παιδιὰ νὰ σφίγγωνται γιὰ νὰ μὴν ξεσπάσουνε στὰ γέλια. Ἄλλο κακὸ ἄγραφο καὶ τοῦτο πάλι! Μὴν τρελλάθηκε ὁ μαῦρος ὁ βοσκὸς κι' ἄφησε νὰ τὸν κρεμάσουν ἀπὸ 'κεῖνο τὸ ψήλωμα τὸ φοβερό, ποῦ ἂν ἔπεφτε θὰ γίνονταν κομμάτια; Καὶ τί σκοπὸ εἶχε αὐτὸ τὸ κάμωμά του τὸ παράξενο; Σὰν ἦταν ὁ καιρὸς ποῦ εἶχαν τὰ κιρκινέζια τῆς φωλιές τους μεσ' τῆς τρύπες τοῦ κάστρου, συχνὰ καὶ τὰ παιδιὰ ἔκαναν τέτοια γιὰ νὰ πιάνουν ἀφτέρωτα πουλάκια εἴτε πεταρούδια τρυφερά. Τώρα ὅμως οἱ φωλιὲς τῶν πουλιῶν εἶχαν ἀδειάσῃ· καὶ τὰ πουλιὰ ταξείδευαν ἀλλοῦ. Μὴν ἤθελαν πάλι νὰ βροῦν κανένα βότανο, περίβαλτο γιατρικὸ στὰ ζωντανά τους ἢ σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους; Τέλος σὰν τί πρᾶμα τάχα πρέπει νὰ ζητοῦσαν; Ὅσο πολεμοῦνε νὰ μαντέψουν τὴν ἀφορμή, τόσο μεγαλώνει τὸ θάμπωμά τους καὶ τοὺς κόβονται τὰ γέλοια. Βλέπουν ἄξαφνα τὸ βοσκὸ νὰ σταματάῃ σιμὰ στὸ Λέοντα. Καὶ τὰ παιδιὰ δὲν παύουνε ν' ἀκολουθοῦν μὲ προσοχὴ κάθε κίνημά του. Εἴχανε σκύψῃ κ' οἱ ἄλλοι δυὸ συντρόφοι ἀπὸ πάνου, πεσμένοι ἀπίστομα, καὶ τοῦ μιλοῦσαν χαμηλόφωνα. ποῦ δὲ μποροῦσαν τὰ παιδιὰ ν' ἀκούσουν. Βλέπουν τότε καὶ τραβάει ὁ βοσκὸς μιὰ βλάχικη χατζάρα κ' ἀρχίζει μ' αὐτὴ νὰ σκάβῃ γύρω στὴν πλάκα τοῦ Λέοντα. Ἀστραπὴ πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ τους! Δὲν ἤθελαν ἄλλο σημάδι ἀπ' αὐτὸ νὰ καταλάβουν. Ὁ βοσκὸς ἤθελε νὰ γκρεμίσῃ τὸ Λέοντα καὶ νὰ βγάλῃ τὸν κρυμμένο θησαυρό! Ἀπόμειναν ἔτσι χάσκοντας καὶ βλέποντας μὲ μάτια μεγάλα κατ' ἀπάνου. Βρέ, τὸν τσοπάνο τὸν κουτοπόνηρο! Τί πῆγε καὶ τοῦβαλε στὸ ξερό του ὁ δαίμονας νὰ κάμῃ! Θάμαθε ἀπὸ κάποιον τὸ παραμῦθι γιὰ τὸ Λέοντα καὶ τὸ πῆρε μὲ τὸ λίγο μυαλό του πῶς ἦταν ἀλήθεια κιόλα! Δὲν κρατιῶνται πειὰ τώρα τὰ παιδιά. Πετάγονται ὄξω ἀπ' τὸν κρυψῶνα τους καὶ βάνουν φωνὲς μεγάλες·

— Βρὲ τσοπάνε, τί κάνεις αὐτοῦ; Γιατὶ τὸν ρίχνεις τὸ Λέοντα; Τί σοῦκανε; Βρὲ κατσικοκλέφτη, θέλεις νὰ πάρῃς τὸ θησαυρό; Τὸ πίστεψες πῶς εἶν' ἀλήθεια; Ἀνέβα 'πάνου γλήγορα, παλιόβλαχε!

Τὸν φοβέριζουν, τὸν βλαστημοῦν, ἁρπάζουν πέτρες καὶ τοῦ ρίχνουν, ὅμως αὐτὸς κυτάζει τὶ δουλειά του χωρὶς νὰ προσέχῃ σὲ τίποτα. Μοναχὰ σὰν ἄκουσε τὴς φωνὲς, γύρισε καὶ τοὺς εἶπε·

— Αὐτοῦ μ' κρύβεστε, καὶ δὲ σᾶς ἤξερα; Καρτερεῖτε λίγο καὶ σὰς λέω!

Κ' ἔσκαβε ὅσο δύνονταν μὲ τὴ χατζάρα. Χτυποῦσ' ἐδῶ, χτυποῦσ' ἐκεῖ, κ' ἔρριχνε λίγο λίγο τὸν ἀσβέστη ποῦ δὲν ἤθελε νὰ ξεκολλήσῃ. Πότε ἔπιανε μὲ τἕνα χέρι τὴ χατζάρα, πότε μὲ τ' ἄλλο· πότε τὴν πήγαινε ξυστὰ, πότε ὀρθοκατέβατα πελεκοῦσε τὸν τοῖχο σὰν κορμὸ δεντροῦ. Χάραξε αὐλάκι πρῶτα στ' ἀπάνου τὸ πλευρὸ, ὕστερα δόθηκε στὰ δυὸ τὰ πλαγινὰ καὶ τελευταῖα καταπιάστηκε τ' ἀποκάτου

τῆς πλάκας. Μ' ἀγῶνα ποῦ ἀντὶ νὰ τὸν κουράσῃ, θέριευε τὴν ὄρεξή του, καὶ μὲ τὸν ἄγριον ἄνεμο ποῦ μάνιζε ἀπ' ὁλοῦθε, ἀλλὰ δὲν τοὔκανε καὶ φόβο, χώρισε ὁλότελα τὴν πλάκα ἀπὸ τὸν ἄλλον τοῖχο· Ὕστερα ἀπὸ πάνου τοὔδωσαν ἐκεῖνοι ἕνα σίδερο' γερὸ μοχλὸ, ποῦ τὸν εἶχαν παρμένον ἐπίτηδες γιὰ τὸ σκοπό τους, κι' ἄρχισε μ' αὐτὸ νὰ χτυπάῃ ὁ βασκὸς ὁλόγυρα στὴν πλάκα καὶ νὰ μὴν ἀργῇ νὰ τὴν ξεκολλήσῃ.

Πόση ὥρα βάσταξε αὐτὸ τὸ σκάψιμο, τὰ παιδιὰ δὲν εἶχαν καταλάβῃ ξάστερα. Εἶχαν ἀφήσῃ τὴς ἀνώφελες φωνὲς καὶ τὴς φοβέρες κ' ἔβλεπαν ψηλὰ μὲ μάτια θαμπωμένα ἀπὸ τὴν ἀντηλιὰ καὶ κουρασμένα. Τοῦ βοσκοῦ ἡ γνώμη ἡ κακοκέφαλη κόντευε κι' αὐτὰ τὰ ἴδια νὰ τὰ κάμῃ νὰ πιστέψουν. Ἄρχισαν νὰ φαντάζωνται πῶς ὁ θησαυρὸς ἦταν κρυμμένος πίσω ἀπὸ τὴν πλάκα, κι' ἄμα θἄπεφτε, θὰ φαίνονταν μιὰ τρύπα τρίσβαθη ἀνοιχτὴ γιομάτη μάλαμα κι' ἄλλο ἀκριβὸ λογάρι, ποῦ θἄρχιζε νὰ τρέχῃ κάτου. Εἶχαν πιάσῃ τόπο παράμερα νὰ μὴν πετύχῃ κανένα ἡ πέτρα πέφτοντας, ὅμως ἦταν ἕτοιμα, μόλις τὴν ἔβλεπαν νὰ πέσῃ, νὰ χυθοῦν ν' ἁρπάξουν. Κι ὅσο ζύγωνε ἡ στιγμὴ, τόσο δὲν ἔκαναν ὑπομονή. Ἄξαφνα ἔβαλαν τῆς φωνές·

— Πέφτει, πέφτει!

Καὶ μ' αὐτὰ τὰ λόγια ταράζεται ὁ Λέοντας, τρίζει σὰ νὰ ζωντανεύει, ξεκολλάει ἀπ' τόνα τὸ πλευρὸ, γέρνει κατὰ τ' ἄλλο, τινάζεται, χτυπάει στὸν τοῖχο, καὶ μ' ἕνα πήδημα, ποὺ δὲν ἔφτασαν νὰ τὸ καλοϊδοῦνε τὰ παιδιὰ, παρὰ μοναχὰ πῆραν τὴ βοή του, πέφτει μὲ βρόντο κάτου σὰ νὰ μούγγριζε· κ' ἡ Φόσσα βόγγησε θλιβερὰ σὰ νὰ εἶχε νοιώσῃ πόνο μὲ τὴν πληγὴ ποῦ ἔλαβε κ' ἐκείνη. Τρέχουν τὰ παιδιὰ φοβισμένα καὶ τὸν βρίσκουν τὸ Λέοντα χωμένον μέσα στὰ χορτάρια. Γιὰ τὸ θησαυρὸ ἔφτασε μιὰ ματιὰ νὰ καταλάβουν πῶς ἦταν τοῖχος πίσω ἀπὸ τὸ μάρμαρο, γυμνὸς, καὶ τίποτ' ἄλλο. Πᾶνε κοντὰ μὲ φόβο, σὰ νὰ ἦταν ἀληθινὸς ὁ Λέοντας, καὶ τὸν κυτάζουν μὲ μάτια ὁλάνυχτα, ποῦ δὲ χορταίνουν τὸ θάμασμά τους. Χτυπῶντας ὁ Λέοντας στὸν τοῖχο, εἶχε σπασῃ κατὰ τὴ μιὰ ἀγκωνὴ καὶ τοὔλειπε ἕνα κομμάτι. Καὶ πέφτοντας ηὗρε τὸ χῶμα μὲ τὸ πλευρὸ καὶ μπήχτηκε βαθιὰ μέσα. Κ' ἔμεινε 'κεῖ μισόγυρτος, σὰν καθιστὸς στὰ πισινά του πόδια, σὰν πληγωμένος. Καὶ τώρα ποῦ τὸν βλέπουν τὰ παιδιὰ, τοὺς φαίνεται πειὸ φοβερὸς, καὶ πειδμορφος, κ' ἄλλος τόσος μεγάλος. Σκύβουν καὶ μ' ἀγάπη χαϊδεύουν τὸ κορμί του, τὸ γεράνιο ἀπ' τοῦ καιροῦ τὰ χνούδια, καὶ τὴ χαίτη του τὴ φουντωτή. Μὲ λύπη πιάνουν τὴν ὁλόλευκη πληγή του. Καὶ μὲ φωνὴ κλαμένη, γιομάτη θυμοὺς καὶ φοβερίσματα, δὲν παύουν νὰ τοῦ λένε·

— Μαῦρε Λέοντα, τί σοῦμελλε! Καϊμένε Λέοντα! Πῶς ἤτανε νὰ καταντήσῃς ἔτσι; Τέτοια ἦταν ἡ μοῖρα σου! Μαῦρε Λέοντα!

Κ' ἐνῷ σηκώνουν τὰ χέρια καὶ βρίζουν καὶ βαρειὲς κατάρες ἀραδιάζουν στὸν κακόγνωμο βοσκὸ, ἄξαφνα οἱ φωνές τους πνίγονται μέσ' τὰ λαρύγγια τους. Μ' ἀλαφιασμένες ὄψες στέκονται κι' ἀκροάζονται καὶ βλέπουν γύρω. Κουδουνίσματα τραγιῶν μέσα στὴ Φόσσα! Στὴ Φόσσα τὴν ἀπάτητη! Ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς; Πλάσματα τῆς φαντασίας τους; Νεράϊδες τάχα; Τρέχουν κατὰ τὸν ἦχο ποῦ δὲν παύει κι' ὅλο μεγαλώνει. Κ' ἐκεῖ; Ἂν μποροῦσε ἀνθρώπου μάτι νὰ πιστέψῃ τέτοιο πρᾶμα! Ἀπ' τὸ παράθυρο τῆς Μίνας πρόβαινε ἕνας ἕνας τράγος καὶ πηδοῦσε καὶ βρίσκονταν μέσα στὴ Φόσσα. Κ' εἶχαν πηδήσῃ κάμποσοι κ' ἔβοσκαν σκορπισμένοι. Καὶ νά τος, ὁλούστερος, ὁ Νίκας ὁ βοσκὸς, ὁ Νίκας ὁ Ἄτσαλος, προβαίνει καὶ πηδάει καὶ βρίσκεται κι' αὐτὸς στὴ Φόσσα Καὶ βάνει τὰ τραγιὰ μπροστὰ καὶ τὰ σαλαγάει. Καὶ τραβάει τὸν ἀνήφορο κατὰ τὴν τάπια. Κι' ὅσο νἀρθοῦνε τὰ παιδιὰ στὸν ἑαυτό τους ἀπ' τὸ φόβο τους, κι' ὅσο νὰ συλλογιστοῦν καὶ τί θὰ γίνουν, τὰ εἶδε ὁ βοσκὸς κι' ἄρπαξε πέτρες καὶ τὰ πῆρε ἀπὸ κοντά. Καὶ τοὺς φωνάζει·

— Ἐδῶ σᾶς ἔχω τώρα! Ποῦ θὰ μ' πᾶτε;

Τί μανισμένο τρέξιμο! Τί πετροβολητό! Αἴ, καὶ νἄπιανε στὰ χέρια του ὁ βοσκὸς κανένα παιδί! Φευγάλα! Οὔτε καὶ τοὺς κατέβηκε στὸ νοῦ ἀντίσταση. Φευγάλα! Καὶ κατὰ ποῦ; Ἡ Φόσσα ἦταν ὁλόκλειστη. Τοῖχοι δεξιά, ζερβά. Γκρεμοὶ πάλι ἐκεῖ ποῦ σώνονταν ἡ Φόσσα. Τρέχουν λοιπόν, κι' ὅπου τὰ φέρῃ ὁ δρόμος τους. Περνοῦν ἀνεμοστρόβιλος τὴν τάπια τὴ μεγάλη, ποῦ ἁπλώνεται στὴ Φόσσα σὰν ἀκρωτῆρι γῆς στρογγυλωτὸ μέσα σὲ πέλαγο. Σκίζουν τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια τους στ' ἀγκάθια καὶ στὴς πέτρες. Κι' ἀφοῦ ξεπέρασαν τὴν τάπια καὶ βρέθηκαν κατὰ τ' ἄλλο τὸ πλευρὸ τῆς Φόσσας, ἐκεῖ ἀπολυῶνται στὸν κατήφορο. Τώρα πειὰ τὰ κουδούνια δὲν ἀκούγονται. Μήτε τὸ φοβέρισμα τοῦ Νίκα τοῦ βοσκοῦ τὰ φτάνει. Βρίσκονται μακρυὰ ἀπὸ τὰ λιθάρια του γιὰ λίγες στιγμές. Κι' ὅμως ὅλο σιμώνουν στῆς Φόσσας τὸ ξετέλειωμα. Καὶ τότ' ἐκεῖ; Στέκονται μισάψυχα καὶ συβουλεύονται. Ἄλλη καταφυγὴ δὲ μένει παρὰ νὰ διαλέξουν πατουλιὲς τῆς πειὸ πυκνὲς καὶ νὰ κρυφτοῦνε. Καὶ τραβοῦν ἐμπρὸς καὶ περιβλέπουν. Νὰ τώρα τὰ χείλη τοῦ γκρεμοῦ. Κ' ἐκεῖ, στὰ πόδια τοῦ κάστρου χαμηλὰ, εἶν' ἕνα πλάτωμα, καθαρισμένο ἀπ' τὰ ἀγριόφυτα σὰν ἀπ' ἀνθρώπου χέρι, σὰν αὐλὴ σπιτιοῦ ἢ σὰ χοροστάσι. Καὶ γύρω μιὰ σειρὰ δεντρῶν περικυκλώνει τὴν αὐλὴ αὐτὴ εἴτε τὸ χοροστάσι. Κι' ὅ,τι εἶν' ἀφάνταστο, κι' ὅ,τι εἶν' ἀχώρετο στὸ νοῦ, ἐκεῖ στ' ἀλῶνι αὐτὸ ἔχει πάρῃ σῶμα καὶ ζωή! Ἕνας χορὸς ἀπὸ γυναῖκες λευκοφόρες πάει κ' ἔρχεται! Κι' ἀνεμίζουν τὰ φουστάνια, τὰ μαντήλια τους ἀνάμεσα στὰ δέντρα, ἀργὰ, ἀργά. Καὶ μοναχὰ τραγοῦδι δὲν ἀκούγεται, μήτε ὄργανο δὲν παίζῃ.

— Νεράϊδες! λένε τὰ παιδιὰ ἀπὸ μέσα τους.

Κυτάζοντ' ἕνα μὲ τ' ἄλλο φοβισμένα. Λοιπὸν εἶχε δίκιο ἡ θειὰ Σόφω! Νεράϊδες! Δὲν τὰ γελοῦν τὰ μάτια τους. Πλάσματα τόσο ἀληθινὰ, ὅσο καὶ καθετι στὸν κόσμο ποῦ δείχνεται μὲ τὴ μορφὴ, μὲ τὸ σκῆμα τοῦ κορμιοῦ του. Τέλος ὅπως μὲ βλέπεις καὶ σὲ βλέπω. Τώρα πίστεψαν τ' ἀπίστευτα. Ὅμως ποῦ νὰ γλυτώσουν; Πίσω τους ὁ βοσκὸς, μπροστά τους οἱ Νεράϊδες, οἱ κακὲς στῆς ὧρες τους. Ὤ, καὶ νὰ γίνονταν φτερούγια οἱ φόβοι τους! Φτερούγια νὰ τοὺς σήκωναν ψηλὰ καὶ νὰ τοὺς ἔβγαναν ὄξω ἀπ' αὐτὴ τὴν κρύα φυλακή. Τὸ γούπατο τὸ κολασμένο. Τὸ λάκκο ποῦ σὰν τάφος τοὺς ἀγκάλιαζε.

Ἄλλο πάλι! Τὸ τέλος ἔφτασε; Βόηθα, Παναγιά μου! Τοῦ κάστρου ὁ τοῖχος ἄνοιξε, μαγεμένος! Ὄνειρο χεροπιαστό! Μέσ' τὰ χλωρόφυλλα ποῦ κρέμονται πυκνὰ χάσκει μιὰ θύρα μαύρη. Τὴν ἴδια στιγμὴ μιὰ γυναῖκα βγαίνει ἀπὸ τ' θύρα. Κ' ἡ θύρα, κάλλιο ἡ δαιμονότρυπα, σβύνει πάλι σὰν ἴσκιος ποῦ τάχα πέρασε. Ἡ γυναῖκα ὅμως εἶν' ἐκεῖ, στῆς ἄλλες μέσα! Καὶ κινιέτ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Καὶ σμίγει στὸ χορὸ τῶν ἀλλουνῶν. Κι' ἀφίνει τὸ χορὸ καὶ στρηφογυρίζει μοναχή της. Καὶ πάει κ' ἔρχεται. Καὶ πάλι πιάνεται στὸ γῦρο τοῦ χοροῦ. Καὶ τώρα ποιὸς θὰ γελαστῇ; Καὶ ποιὸς δὲ θὰ τρομάξῃ; Τὰ παιδιὰ τὸ κόβουν λάσπη. Μὲ τὴν ὁρμὴ ποῦ σπρώχνει τὴς καρδιές τους τρέχουν ἀλλόφρενα, ἀδιήγητα. Κι' ἄξαφνα πέφτουν ἀπάνου στὸ βοσκὸ, ποῦ προχωροῦσε ψάχνοντας μὲ βῆμα καὶ μὲ βλέμμα δισταγμένο, πονηρό. Βαστοῦσε ἀκόμα στὰ χέρια του τὴς πέτρες. Καὶ τοὺς ρίχνεται. Καὶ βάζει φωνὲς περίτρανες. Καὶ σκούζει καὶ ρεκάζει. Κ' ἡ Φόσσα ἀχολογεῖ τὰ οὐρλιάσματά του. Τότε, στὴν ἀπελπισιά τους, τὰ παιδιὰ γυρίζουν πίσω. Καὶ ρίχνονται ἀπάνου στὴς Νεράϊδες. Κάνουν καρδιὰ θεριὸ καὶ τρέχουν ἴσα, στὰ τυφλὰ καὶ στὰ μουγγά. Θὰ λαβωθοῦν ἀπ' τὴς Νεράϊδες; Θὰ χάσουν τὴ μιλιά τους; Ἂς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ! Εἶν' ἕτοιμα νὰ πιαστοῦνε καὶ στὰ χέρια μὲ τὴς ξωτικές. Νὰ τοὺς ἁρπάξουν καὶ τὰ μαγεμένα τους μαντήλια. Καὶ νὰ τὴς κάμουν σκλάβες τους. Μ' ἀπόφαση θανάσιμη τραβοῦν ἴσ' ἀπάνου στὸ χορό. Παράξενο κι' αὐτό. Ὁ χορὸς βαστιέται ἀτάραχος. Καὶ τὰ παιδιὰ σιμώνουν. Κι' ὁ χορὸς ἀχάλαστος γυρίζει!

Καὶ τώρα τὰ παιδιὰ δὲν ἔχουν καιρὸ μήτε νὰ ξαφνιστοῦν, μήτε καὶ νὰ γελάσουν. Ὁ χορὸς δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο παρὰ πλυμένα ἀσπρόρουχα ἁπλωμένα. Κ' ἡ γυναῖκα ποῦ βγῆκε ἀπὸ τὸν τοῖχο, αὐτὴ μοναχὰ ἦταν ζωντανή! Κι' αὐτὴ ἦταν ἡ θειὰ Σόφω, κι' ὄχι ἄλλη! Ἡ ἴδια, κι' ὄχι καμμιὰ Νεράϊδα σκιαχτερὴ, πλάσμα τοῦ φόβου. Κ' ἡ θειὰ Σόφω ἀργὰ τὰ εἶδε τὰ παιδιὰ, γιατὶ δὲν τὰ περίμεν' ἐκεῖ πέρα. Καὶ ρίχτηκε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ παραπόρτι τὸ κρυφὸ τοῦ κάστρου, ἀλλὰ δὲν πρόφτασε. Σὰ φύσημα ἄγριο τοῦ βοριᾶ χύθηκαν μέσα ἐκεῖνα. Ἔρριξαν τὴ θειὰ Σόφω ἀνάσκελα καὶ βρέθηκαν στὸ σπίτι της· πέρασαν τὴν αὐλὴ καὶ πετάχτηκαν στὸ δρόμο ἐλεύτερα, πρὶν κι' αὐτὰ τὰ ἴδια καταλάβουν πῶς εἶχε γίνῃ αὐτὸ τὸ θᾶμα.

Καὶ τώρα ἄγριος θυμὸς φουσκώνει τὰ στήθια τῶν παιδιῶν. Τὸ βοσκὸ πειὰ κανένας δὲν τὸν λογαριάζει. Κι' αὐτὸς, σὰ φρόνιμος βοσκὸς, δὲ φαίνεται. Τὴ θειὰ Σόφω θέλουν τὰ παιδιὰ νὰ τιμωρήσουνε. Σ'αὐτὴ νὰ ξεθυμάνουν ὅσα τράβηξαν. Τοὺς φόβους καὶ τὴς τρομάρες ποῦ τοὺς εἶχε βάλῃ στὸ νοῦ τους νὰ τοὺς πληρωθοῦν διπλὰ ἀπὸ τὴ γριά. Βροχὴ λιθάρια πέφτει στὴν αὐλὴ καὶ στὴ σκέπη της.

— Ἔβγα ὄξω! τῆς φωνάζουν. Ἔλα νὰ μᾶς ξαναπῇς τὰ ψέματά σου! Τί ἄλλο ἔχεις νὰ μολογήσῃς γιὰ τὸ κάστρο; Ξωτικὰ κρατοῦν στὴ Μίνα; Νεράϊδες λημεριάζουν μέσ' τὴ Φόσσα; Ἤθελες νὰ μᾶς φοβίσῃς, αἴ; Νὰ μᾶς κάμῃς νὰ μὴ βάνωμε τὸ πόδι μας ἐκεῖ; Καὶ φύλαγες τὸ κάστρο σὰ νὰ ἦταν χτῆμα σου. Κ' ἤθελες τὴ Φόσσα νὰ τὴ χαίρεσαι μοναχή σου; Σῦρε τώρα νὰ τὴν πάρῃς! Ὁ τσοπάνος σὲ καρτερεῖ! Ἐμεῖς πειὰ δὲ θέλομε νὰ ξέρωμε ἀπὸ κάστρο τίποτα! Μήτε ἀπὸ Φόσσα! Χάρισμά σας καὶ τὰ δυό! Ἐμεῖς θὰ βροῦμε ἀλλοῦ νὰ παίξωμε. Τηρᾶτ' ἐσεῖς νὰ μοιραστῆτε τὴ κληρονομιὰ ποῦ σᾶς ἀφίνομε! Κ' ἔχετε γειά! Κι' ὅπου μᾶς ξαναδῆτε, νὰ μᾶς χαιρετᾶτε. Πᾶρτε καὶ τὴν τελευταία πετριὰ μας γιὰ χαιρέτισμα!

Δὲν τόλμησε κανεὶς νὰ ξεμυτίσῃ ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ν'ἀπαντήσῃ τὴ μάνητα τὴ μαύρη τῶν παιδιῶν. Καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὴ χαρὰ τῶν νικημένων, ποῦ βρίσκουν ψεύτικη τῆς νίκης ἀντιπληρωμὴ σὲ κούφια λόγια καὶ φανταχτερὰ καμώματα, γύρισαν ἥσυχα στὴ χώρα. Κι' ἀργὰ ἔνοιωσαν τί εἶχαν καὶ τί ἔχασαν. Κ' ἔκαμαν πολὺν καιρὸ ὅσο ναὔρουν πάλι τὰ πρῶτα συνήθεια τῆς ζωῆς τους καὶ νὰ ριχτοῦν σ' ἄλλα καινούρια ξεφαντώματα κι' ἀκούραστα τῆς πρόσχαρης ζωῆς τους μεθοκόπια.

1893, 1904.

Γ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἔργα καὶ Ἡμέραι

ΤΑ ΤΣΕΚ

Ἀπὸ τὸ πρωὶ ποῦ βγῆκα ἔξω τσέιχα μαντέψει· κάτι εἶχα νὰ ἰδῶ σπουδαῖο· ἕνα πουλάκι μοῦ τὸ εἶπε καὶ τὰ πουλιὰ τὰ πιστέβω ἀπὸ μικρὸ παιδί, ὅπως πίστεβα καὶ τὴ Γοργόνα, τὴ ζωγραφιστὴ στὸ μπαλκόνι τοῦ γέρω Κοτσωρόνη στὸ χωριό, ποῦ ἀλίμονο! Εἶχε δὲν εἶχε ὁ κουτσὸς ὁ δάσκαλός μου, ὁ κουτσοθιοφάνης, μᾶς ἔκανε νὰ τὴ μισήσουμε γιατί, λέει, «δὲν συνεδέετο μὲ τὸν ἀρχαῖον κόσμον εἰς μάχην τινα ἢ δημιουργίαν! νομοθετικήν!!!»

Ὅσο νὰ βγάνουμε συμπέρασμα, τὰ καψόπαιδα, ἀπὸ τὴ σοφὴ φράση τοῦ δάσκαλου, ἀηδιάσαμε καὶ τὴ γοργόνα, τ' ἀλησμόνητο σύμβολό μου, καὶ τὴ ζωή μας ἀλάκαιρη.

Ἂς εἶναι, γιὰ τὸ σπουδαῖο μάντεμα ὁ λόγος. Τὸ περίμενα ὅλη τὴν ἡμέρα ν' ἀληθέψει κ' εἶχα ἀπελπιστεῖ. Ντροπιασμένος περπάταγα γιατὶ ψέφτρα ἔβλεπα τὴν πίστη μου στὰ πουλιά. Μὰ ἡ ζωή μας εἶναι παράξενη. Ἀργεῖ ἀργεῖ καὶ στὸ τέλος νά τηνε μπρός σου.

Τὸ φίλο τόνε ξάγκρισα — ἦταν καὶ νύχτα — στὴν πόρτα τοῦ γραφείου του. Σὰ ζύγωσα μοῦ φώναξε:

— Σᾶς ρημάξαμε, λέει.

— Ἀληθινά! μᾶς ρημάξατε... Εἴμαστε τὸ λοιπὸν πολιτεῖες καὶ μπήκατε σεῖς οἱ κουρσάροι; κ' ἤθελα νὰ τὸν ρωτήσω γιὰ τὸ πῶς δὲ ντρέπουνται ποῦ κοροϊδέβουν τὸν κόσμο, μὰ τὸ γέλιο ποῦ μοῦριχνε ἦταν ἡ πιὸ σωστὴ ἀπόκριση ποῦ ζητοῦσα.

— Ἔ! αὐτὰ βλέπεις ἔχουν οἱ πόλεμοι! Ὁ κάθε πόλεμος μὲ τοὺς παραλογισμούς του.

— Δηλαδή, θὰ θέλεις νὰ πεῖς ὁ κάθε ἄτιμος, ὁ ληστρικὸς πόλεμος...

— Δὲ βαργιέσαι, καημένε! Γιὰ τὸν *κοσμάκη* τί θὰ πεῖ καλὸς καὶ κακὸς πόλεμος! Νὰ μὴν ἤξερες τί ζητάει ἀπὸ τὸν τύπο ὁ *ντουνιᾶς*, μάλιστα! μὰ τὸν ξέρεις καὶ τὸν ξέρω.

Ἔννοιωθα πῶς ὁ φίλος σὰ νὰ περίμενε κάπιονε γιὰ νὰ τοῦ ξεμολογηθῇ τὴν ἁμαρτία του. Κι' ἀκόμα, ἐπειδὴ πίστεβε πῶς ὅλοι γύρω του ἦταν ἁμαρτωλοὶ στὸ ζήτημα, γύρεβε νὰ ξομολογηθεῖ καὶ κεινῶν τὶς ἁμαρτίες καὶ μοῦλεγε γιὰ κάπιες ἀσήμαντες, στὸ φαινόμενο, λεπτομέρειες, κι ὅταν αἰστάνθηκε ἀλαφρωμένο τὸ στῆθος του, γέλασε, γέλασε πολὺ κι ἀθῶα, φχαριστημένος. Τὸν ἐχαιρόμουν.

— Μὰ εἶναι πράμματα, ἀδερφέ μου, ἀφτὰ ἄξια γιὰ νὰ κρατοῦν πολύ;

— Καὶ τὸ «Συμπέρασμα» πῶς πάει;

— Ἂς εἶναι· τὸ Συμπέρασμα θὰ γραφτεῖ τεχνικὰ κι' ἔτσι δὲ θὰ διαφέρει ἀπὸ τὸ Δημοψήφισμά —καὶ μὲ χαμηλωμένο τόνο φωνῆς καὶ θλιβερὸ ἐπρόστεσε: Φαντάσου, φίλε μου, νὰ σ' ἀναγκάζει ἡ μασκαροδουλειά σου νὰ μὴ σέβεσαι τὸν ἑαφτό σου. Νὰ μὴν ξέρεις τί λές! Καὶ πάλε καλὰ ὡς ἐδῶ! Ξέρεις τί εἴχαμε σκοπὸ νὰ κάνουμε; Νὰ δημοσιέψουμε τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐπιταγῶν ποῦ λαβαίνει ὁ «Νουμᾶς» ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ τότες ἂς πηγαίνατε νὰ πείσετε τὸν *παλιόκοσμο* πῶς δὲν πλερώνεστε ἀπὸ τὸν Πανσλαβισμό!

Ἔφριζα μὲ τὸ Βουλγάρικο πνέμα ποῦ ὁδήγαε τοὺς «Ἕλληνας» πατριῶτες μου στὸν πόλεμο (;;) —ὅπως εἰρωνικὰ βέβαια τὸν ἐχαραχτήρισεν ὁ φίλος—ἔφριζα κι ἀποσβολώθηκα.

— Θὰ τὸ κάνατε ἀφτό;

— Γιατὶ ὄχι! Μήπως δὲ σᾶς ἐμπνέουμε καθημερνὰ τέτιες κι ἄλλες προστυχιές;

— Κι ἀφτὴ γιὰ *προστυχιὰ* τὴν ἔχεις; Ἀφτὸ εἶναι κακούργημα.

— Κάτου ἀπὸ μιὰ μεταξωτὴ σημαία καθαρεβουσιάνου ὅλα εἶναι ἅγια καὶ μεταξωτά! εἶπε ὁ φίλος ἀποφθεγματικά. Δὲν πιστέβω μολαφτὰ νὰ θυμώσατε καὶ πολύ... Πάλε καλὸ σᾶς κάναμε. Μὴν κοιτᾶς τώρα τί γράφουμε: σᾶς καταστρέψαμε, σᾶς «κατεβαραθρώσαμε», ἀφτὰ ἔπρεπε σὰν ἀντίπαλοι νὰ τὰ γράψουμε.

— Σὰν ἐβγενικοὶ μάλιστα ἀντίπαλοι!

— Ἔ, ἀφτὸ πιὰ εἶναι τῆς ἀνατροφῆς τοῦ καθενός! μὴν παραξενέβεσαι. Τὴ δουλιά σας, τὴ δουλιά σας! Κάτω ἀπὸ τὸ καραβόπανο δουλέβει κανεὶς πιὸ ἀσφαλισμένα.

«Στὸν ἀγέρα τὸ δυνατὸ τῆς ζωῆς κι ἔξω στὸ πέλαγο, γιὰ ν' ἀρματώσουνέ καράβι, μετάξι δὲ θὰ ζητήσουν οἱ νάφτες. Καραβόπανο. Ἀπὸ μετάξι φκιάνουν μισοφόρια καὶ καλτσοδέτες. Κ' ἡ ζωὴ εἶναι δική σας κι ὁ ἀγέρας τοῦ πελάγου δικός σας.

«Ἐμᾶς κλάφτε μας μονάχα. Εἴμαστε τὰ λαφάκια τ' ἀσυλλόγιστα ποῦ γιὰ νὰ κολακεφτοῦμε στὸ καθρέφτισμα τοῦ νεροῦ, μᾶς πῆρε τὸ ποτάμι καὶ πάει!

Κλάφτε μας μονάχα».

Κείνη τὴ στιγμὴ περνοῦσε τὸ τράμ. Μὲ καληνύχτισε καὶ μπῆκε μέσα.

Κι ἀληθινὰ μοῦ φάνη σὰ νὰ εἶταν ἕνα πτῶμα τοῦ σήμερα καὶ τὸ τράμ μιὰ νεκροφόρα ποῦ τόνε πῆρε γιὰ νὰ τὸν πετάξει... στὴν Ὁμόνοια!

Ο ΠΟΡΤΙΕΡΗΣ

ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Ἡ Παρθένα, ποῦ μπροστά της γονατίζουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τ' οὐρανοῦ, καταμόναχη καὶ καταλυπημένη ζητᾶ παντοῦ τὸ Θεοπαῖδι της ποῦ χτὲς τὸ βράδυ χάθηκε γυρνῶντας ἀπ' ἐκείνη τὴν ὡραία καὶ μεγάλη γιορτή. Τὸ γυρεύει μεσ' τὶς γυναῖκες, τὸ γυρεύει στοὺς δρόμους.

— Ποιὸς εἶδε ἕνα παιδί, λέει, χαμένο ἀπὸ χτὲς τὸ βράδυ μὲ κατάχρυσα μαλλιά, μὲ μεγάλα μάτια, μὲ μέτωπο ἥσυχο καὶ μεγάλο σὰν τὸν ἥλιο;

Μιὰ γυναῖκα τῆς ἀπάντησε.

— Πέρασε ἀπ' ἐδῶ χτὲς τὸ βράδυ. Γυρνοῦσε ζητῶντας ἐλεημοσύνη κ' ἔλεγε:

— Σ' ὅποιον μοῦ δώσει, θὰ δώσω πλούτη περίσσια. Τοῦ τάχω φυλαμμένα στὸ βασίλειο τοῦ Πατέρα μου.

Βγῆκα στὴν πόρτα μ' ἕνα κομμάτι ψωμὶ γιὰ νὰ τοῦ δώσω ἐλεημοσύνη. Τὸ εἶδα· ἦταν μικρὸ κ' ἔτρεμε ἀπὸ τὸν κρύο ἀέρα, γιατὶ ὁ ἥλιος βασίλευε καὶ κόντευε ἡ νύχτα.

— Ἔμπα μέσα, μικρό μου, γιὰ σένα ἄνοιξα τὴν πόρτα μου, τοῦ εἶπα.

Μπῆκε καὶ κάθησε καταγίς, στὸ πάτωμα. Δὲν ἠύρε καλύτερο μέρος γιὰ νὰ καθήσῃ;

— Ποιὸς εἶσαι; τὸ ρώτησα.

Σὰν ἀγγελοῦδι μοῦ ἀπάντησε.

— Εἶμαι παιδὶ τοῦ αἰώνιου Πατέρα. Παρθένα εἶναι ἡ μητέρα μου. Μὲ λένε Ἰησοῦ καὶ ἔρχομαι γιὰ νὰ σὲ σώσω.

Τοῦ ἑτοίμασα μὲ μεγάλη φροντίδα τὸ κρεββατάκι του, δὲ θέλησε ὅμως παρὰ λίγη ψάθα καὶ μιὰ πέτρα γιὰ προσκέφαλο. Αὐτὰ καὶ τίποτ' ἄλλο. Κοιμήθηκε ὅλη τὴ νύχτα γλυκὰ γλυκὰ καὶ σὰν ξύπνησε τὸ πρωὶ μὲ καλημέρησε κ' εὐλογῶντας με μ' ἄφησε μὲ τὸ Θεό. Μοῦ πῆρε τὴν καρδιὰ γιατὶ τρέμει ἀπὸ Ἀγάπη.

Ἡ Παρθένα ἔφυγε ἀπὸ κεῖ λιγάκι πειὸ παρηγορημένη ἀπὸ πρίν, γυρεύοντάς το ἀκόμα στοὺς δρόμους. Ποῦ λοιπὸν κατάφερε νὰ τὸ βρῇ; Μὲς τοὺς σοφοὺς τοὺς πειὸ ξακουσμένους. Ἀπ' αὐτοὺς τὸ φέρανε θριαμβευτικὰ στὴ μητέρα του.

(Fernan Caballero). Τ. Γ.

ΕΙΚΟΝΕΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Ὁ κ. Dieterich ἔγραψε τώρα κοντὰ στὸ γερμανικὸ περιοδικὸ «Die Grenzbaten» μιὰ ὡραία καὶ γεμάτη ζωὴ περιγραφὴ τῆς Κάλυμνος, τῆς Σύμης, τῆς Κός, τῆς Ρόδος καὶ τῆς Σάμος. Ὁ συγραφέας δίνει στοὺς πατριῶτες του μιὰ καθαρὴ ἰδέα γιὰ τὴ σημερινὴ κατάσταση αὐτοῦ τοῦ μέρους τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδας καὶ βλέποντας τὰ πράμματα μὲ ἀμερόληπτα μάτια—καὶ ἴσα ἴσα γι' αὐτὸ μοῦ φαίνεται εἰλικρινὴς φιλλέληνας ἢ καλύτερα ρωμιόφιλος, ὅπως ὁ ἴδιος λέει τὸν ἑαυτόν του—μένει πάντα στὰ ὅρια τῆς ἀλήθειας. Μιλάει ὁ κ. Dieterich καὶ γιὰ τὶς προόδους τῶν νησιῶν καὶ γιὰ τὰ ἤχαλια τους. Μιλάει γι' ὅλα, γιὰ τὴ φύση τῶν νησιῶν, γιὰ τοὺς κατοίκους, γιὰ τὴ ζωή τους, γιὰ τὰ ἔθιμά τους, γιὰ τὶς χαρὲς καὶ τὰ βάσανά τους, γιὰ τὴν παραγωγὴ τῆς γῆς κ. τ. λ. Μόνο γι' ἕνα δὲν μιλάει, γιὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῶν νησιῶν· τὸ πολὺ ρίχνει κάποτε μερικὲς σημειωσοῦλες ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ ἱστορία τους, πρὸ πάντων τῆς Ρόδος. Γι' αὐτὸ βέβαια δὲ θὰ λυπηθῇ κανένας, ἐξὸν ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοὺς «ἀρχαιομανεῖς», ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουμε καὶ στὴ Γερμανία καμπόσους.

×

Ὁ χῶρος τοῦ «Νουμᾶ» δὲν ἐπιτρέπει νὰ μάθουν οἱ ἀναγνῶστες του ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς ὡραίας περιγραφῆς. Γι' αὐτὸ θὰ περιοριστῶ μόνο στὰ κυριώτερα.

Ὁ κ. Dieterich διαιρεῖ τὰ νησιὰ σὲ δυὸ κύκλους, τῶν «μεγάλων καρποφόρων», στὸν ὁποῖον ἀνήκουνε ἡ Ρόδος, ἡ Κὸ καὶ ἡ Σάμο, καὶ τῶν «μικρῶν ἀκάρπων», ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Πάτμο, τὴ Λέρο, τὴν Κάλυμνο, τὴν Ἀστυπαλαία καὶ ἀπ' τὴ Σύμη. Ἐξὸν ἀπ' τὴ Σάμο, ποῦ κατέχει ἐξ αἰτίας τῆς αὐτονομίας της μιὰ ἐξαιρετικὴ θέση, ἀπαντοῦμε στὰ μεγάλα καρποφόρα νησιά, στὴν Κὸ καὶ στὴ Ρόδο, ἕνα ἀραιὸ πληθυσμό, ποῦ μὲ τὴ φτώχεια καὶ τὸ κακοκάρδισμά του βρίσκεται σὲ λυπηρὴ ἀντίθεση μὲ τὴν ὡραία καὶ εὐτυχισμένη φύση, ἐνῶ στὰ μικρὰ νησιά, ποῦ δὲν ἔχουνε σχεδὸν τίποτε ἄλλο παρὰ πέτρες, ἐπικρατεῖ ζωὴ καὶ κίνηση σένα σχετικῶς πυκνὸ πληθυσμό. Κατὰ τὸν κ. Dieterich ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς παράδοξης ἀντίθεσης εἶναι πολιτικὴ καὶ οἰκονομική. «Ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὴν κήρυξη τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας (1832)» γράφει ὁ συγραφέας παρακάτω, «ἔγινε καὶ ἡ Σάμο ὑπὸ τὴν πίεση τῶν Δυνάμεων σχεδὸν ἐλεύθερη, θεώρησε ἡ Πύλη γιὰ καλὸ νὰ δώσῃ σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ μικρασιατικὰ νησιὰ προνόμια, γιὰ νὰ μετριάσῃ λίγο τὴ μεγάλη ἀντίθεση στὴν κυβέρνηση τῶν νησιῶν. Ἔδωκε στοὺς

κατοίκους τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουνε δικούς τους χριστιανοὺς κυβερνῆτες, τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὸ κεφαλιάτικο, καὶ τὴ λογοκρισία δὲν τὴ ἐφάρμοζε πιὰ τόσον αὐστηρά. Αὐτὰ τὰ προνόμια ὅμως εἴχανε μόνο τὰ μικρὰ καὶ ἄκαρπα νησιὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ Τουρκία δὲ φοβούτανε τόσο, ἐνῶ τὰ μεγάλα ἔπρεπε νὰ ὑποφέρουν ἀναλλοίωτα τὸ ζυγὸ τοῦ τυράννου καὶ νὰ πλερώνουνε φοβεροὺς φόρους· εἶχε μάλιστα ἡ τουρκικὴ κυβέρνηση τὸ προηγούμενο τῆς ἐπανάστησης τῆς Χίος (1821). Γι' αὐτὸ ἐπῆγαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ προτίμηση στὰ μεγάλα ἀγροτικὰ νησιὰ νὰ κατοικοῦνε, ὅπου δὰ εἴτανε καὶ στὸ στοιχεῖο τους, καὶ ἔδωκαν στὰ μικρὰ ἐμπορευόμενα ἕνα, γιὰ Τουρκικὲς ἐπαρχίες, ἀρκετὰ μεγάλο μέτρο αὐτονομίας.»

×

Ὁ προσεχωικὸς ἀναγνώστης τῆς περιγραφῆς θὰ βρῇ ὅτι ὁ κ. Dieterich τοὺς Ἕλληνες κατοίκους τούτων τῶν νησιῶν θεωρεῖ πολὺ γερὸ καὶ πολύτιμο στοιχεῖο τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ὁποῖο εἰμποροῦσε καὶ πάλι, καθὼς στὴν ἀρχαιότητα, νὰ φτάσῃ στὸ δρόμο ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ, ἂν τοῦ ἔλειπαν δυὸ μεγάλα κακά, ποῦ εἶναι τὰ μόνα ἐμποδια κάθε ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς προκοπῆς. Αὐτὰ εἶναι ἡ κακοδιοίκηση τῶν Τούρκων καὶ τὰ κομματικὰ πάθη τῶν Ἑλλήνων.

Στὴν Κὸ καὶ στὴ Ρόδο φταῖνε οἱ Τοῦρκοι ὅτι αὐτὰ τὰ μέρη τῆς Τουρκοπατημένης Ἑλλάδας κατάντησαν σχεδὸν νεκροταφεῖα. Ἐξ αἰτίας τῶν διαφόρων φόρων, ποῦ εἰσπράττει ὁ Τοῦρκος ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς χωριάτες, δὲ μποροῦσε ὡς τώρα νὰ γίνῃ μιὰ ἐλεύθερη ἀγροτικὴ τάξη. Ὁ ραγιᾶς βρίσκεται μὲ ὅλα τὰ ἔχει του στὰ χέρια τοῦ Τούρκου, ποῦ μὲ τὸ φορολογικό του σύστημα μπορεῖ νὰ τὸν ἀφήσῃ κατὰ γράμμα θεόγυμνο. Γι' αὐτὸ δὲ χρειάζεται καὶ πολὺ μυαλὸ γιὰ νὰ ἐννοήσῃ κανένας ὅτι ἔτσι δὲ θὰ δοῦνε ποτὲ αὐτὰ τὰ νησιὰ προκοπὴ μὲ ὅλη τὴν ὡραία τους φύση καὶ μὲ ὅλη τὴν καλὴ θέληση τῶν Ἑλλήνων κατοίκων.

Στὴ Σάμο ὅμως, ὅπως καὶ στὴν Κάλυμνο καὶ στὴ Σύμη, δὲ φταῖνε τόσον οἱ Τοῦρκοι, ὅσο οἱ Ἕλληνες οἱ ἴδιοι. Ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ νησιὰ, καὶ πρὸ πάντων ἡ Σάμο, ἔχουνε μεγαλύτερη ἐλευθεριὰ ἀπὸ τὴν Κὸ καὶ τὴ Ρόδο, βρίσκουν ἐκεῖ ἡ πολιτικὴ καὶ τὰ κομματικὰ πάθη ἀρκετὸ ἔδαφος γιὰ νὰ καταστρέψουνε ὅσα οἱ Τοῦρκοι ἀφῆκαν γερά. Ἂς μιλήσῃ ὅμως ὁ κ. Dieterich ὁ ἴδιος. «Τί δὲ θὰ μποροῦσαν οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκίας νὰ κάνουν γιὰ τὸν πολιτισμό, ἂν μονοιάζανε καὶ δουλεύκνε μόνο γιὰ κοινοὺς καὶ μεγάλους σκοπούς. Ὑπερηφανεύονται γιὰ τὴν ἐθνικότητά τους, δὲν κάνουν ὅμως τίποτε γιὰ νὰ τῆς δώσουνε ἐχτίμηση καὶ ὑπόληψη, ἐπειδὴ σκορπίζουν τὶς δυνάμες τους, ἐπειδὴ ὁ καθένας σκέφτεπτεται τὸ ἰδικό του διάφορο ἢ τὸ πολὺ τοῦ κόμματός του, καὶ ὄχι τὸ διάφορο ὅλων». Παρακάτω γράφει ὁ κ. Dieterich. «Τὰ κομματικὰ πάθη δὲν μᾶς ἀφήνουνε νὰ κάνουμε τίποτε, μοῦ εἶπε ἕνας Καλυμνιώτης. Τὸ ἴδιο ἀπάντησε δῶ καὶ ἑξῆντα χρόνια κάποιος σ' ἕνα Γερμανὸ ἀρχαιολόγο, ποῦ ρώτησε γιατὶ νὰ μὴ λείπουνε οἱ κομματικοὶ καυγάδες». Καὶ γιὰ τὴ Σάμο, ὅπου τὸ κακὸ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν Κάλυμνο καὶ τὴ Σύμη, λέει ὁ συγραφέας τὰ ἑξῆς. «Ἔτσι βρήκαμε τὴ ρίζα τοῦ κακοῦ ποῦ ὅλους τοὺς καρπεὺς τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἐλευθεριᾶς κοντεύει νὰ χαλάσῃ· τοὺς κομματικοὺς καυγάδες, αὐτὸ τὸ ἕλκος, ποῦ κρυφοτρώγει ὄχι μόνο τὸ σῶμα τοῦ Σαμιώτικου λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅπως στὴν Ἑλλάδα, ἔτσι καὶ στὴ Σάμο βρῆκαν τὰ κομματικὰ πάθη τὴ σκέπη τους στὴ λεγομένη «Βουλή», ποὺ ὅμως δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ διοργανωμένη καὶ συστηματοποιημένη κομματικὴ μανία, ὅπου ὁ μόνος σκοπός της εἶναι νὰ ξεπαστρέψῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλονε καὶ ποὺ θὰ ἔχῃ γιὰ ἀποτέλεσμα τὴ γενικὴ αὐτοκτονία».

×

Νομίζω ὅτι ἡ γνώμη τοῦ κ. Dieterich γιὰ τὴν ἑλληνικὴ Βουλὴ δὲν εἶναι καὶ τόσον ἄσκημη· καὶ θὰ εἶναι σύμφωνοι μὲ αὐτὸν ὅλοι οἱ φίλοι τῆς Ἑλλάδας καὶ ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ Ἕλληνες πατριῶτες. Εἶναι βέβαια εὐκολώτερο νὰ πῇ κανένα τὶ δὲν ἔκανε ἡ Βουλὴ γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ παρὰ τὶ ἔκανε. Δόξα τῷ Θεῷ ὑπάρχουν ὅμως ἀρκετὰ σημεῖα, ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς ποῦ οἱ 235 «πατέρες τοῦ ἔθνους» θὰ πάψουνε νὰ «μαίνονται» εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἕνα μέσο γι' αὐτὸ τὸν σκοπό, τὸ κυριώτερο καὶ τὸ καλύτερο, μοῦ φαίνεται ἡ ἔκδοση μιᾶς καθημερινῆς ἐφημερίδας, ὅπως εἶναι ἡ «Μεταρρύθμιση», ποῦ νὰ ἔχῃ γιὰ ἀποκλειστικό της σκοπὸ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς Βουλευτοκρατίας. «Τάχ' αὔριο ἔσσεται ἄμεινον», μᾶς λέει κάθε μέρα ἡ καλὴ «Μεταρρύθμιση», ἀλλὰ.. μήπως πλερώνεται καὶ αὐτὴ ἀπὸ «τῶν Ξανθῶν τὸ γένος», ἀφοῦ ὅλοι ὅσοι δουλεύουνε γιὰ τὴν ἀλήθεια, τὸ κάνουν μόνο γιὰ τὴ λάμψη τῶν ρουβλιῶν; ;

Ἀθήνα.

A. STEINMETZ

ΤΟ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟ ΒΗΜΑ

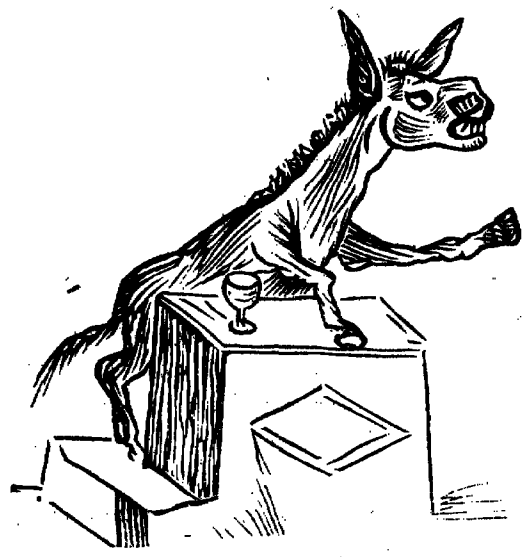

— Κατηγορῶ τοὺς Μαλλιαροὺς ὡς Ρωσσόφρονας!.. Μάλιστα, κύριοι!.. Σώσωμεν τὴν γλῶσσάν μας!.. Γκάρρρρρ!.....

ΛΑΧΕΙΟΝ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΘΝ. ΣΤΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γραμμάτια ἰσχύοντα διὰ τὰς τρεῖς ὑπολειπομένας κληρώσεις τοῦ 1905, ἤτοι τῆς 3)16 Ἀπριλίου, τῆς 3)16 Ἰουλίου καὶ 2)15 Ὀκτωβρίου.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ

Μέχρις 20 γραμματ. πρὸς Δρ. 3.—ἕκαστον
ἀπὸ 11—100 » » » 2.85 »
» 101 καὶ ἄνω » » » 2.80 »

Παρὰ τῇ Ἐθν. Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῖς Ὑποκαταστήμασιν αὐτῆς.

— Πόλεμο μπορῶ νὰ κάνω γιὰ σένα Τζούλια μου !

— Ἀλήθεια τὸ λές ; Πήγαινε, σὰν εἶναι ἔτσι, καὶ 'πέ το τοῦ πατέρα !

—

— Εἶναι ἱστορικὸ τὸ δήγημά σου ;

— Ὄχι ἀποκρίθηκε ὁ φτωχὸς συγραφιᾶς. Εἶνε σύχρονο γιὰ τὴν ὥρα, ὡς ποὺ νὰ δημοσιευτῇ ὅμως θαρρῶ πὼς θὰ γίνῃ ἱστορικό.

Ο ,ΝΟΥΜΑΣ'

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα Δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ : Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὀφθαλμιατρεῖο) Σταθμοῦ ὑπογείου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια) στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια), στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἑστίας» Γ. Κολάρου.

Στὸν Πειραιᾶ: Καπνοπωλεῖο Γ. Ξηροῦ. ὁδ. Βουβουλίνας ἀρ. 1, σιμὰ στὴν Τρούμπα

Ἡ συντρομὴ πλερώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΝΑ ΠΟΥΜΕ

καὶ τοῦ φτωχοῦ τὸ δίκιο αὐτὴ τὴ φορά, δὲ μπορεῖ νὰ κατηγορήσει κανεὶς τὸν κ. Μιστριώτη γιὰ τὴν παράσταση τῆς Ἀντιγόνης του. Ἀρχαιολογικὸ συνέδριο γίνεται, ἀρχαῖο δρᾶμα παρασταίνει κι αὐτός. Οἱ ξένοι σοφοὶ ξεκινήσανε κ' ἤρθανε δῶ ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὄχι γιὰ νὰ δοῦνε ἐμᾶς, τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοῦνε τὴν ἀρχαία, τὴν πεθαμμένη Ἑλλάδα. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶδαν τὰ μάρμαρά της, ἔπρεπε νἀκούσουν καὶ τὴ γλώσσα της. Καὶ νὰ ποὺ ὁ κ. Μιστριώτης, σὰ γενικὸς πληρεξούσιος τῶν προγόνων ποὺ εἶναι, ἀνάλαβε κοντὰ στ' ἄλλα καὶ τὸ βαρὺ αὐτὸ φόρτωμα στὴ ράχη του νὰ τοὺς ἑτοιμάσει καὶ μιὰ τέλεια φωνογραφικὴ μηχανὴ ποὺ νὰ βγάζει ἀρχαῖες λέξες καὶ φράσες καταλληλότατες νὰ συγκινήσουν ἀρχαιολογικὰ αὐτιά.

Ἄλλος λόγος, ἂν οἱ ξένοι ἀρχαιολόγοι φανέρωναν τὴν ἐπιθυμία νὰ γνωρίσουν τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα. Τότε ἡ «Ἀντιγόνη» του πήγαινε περίπατο, κ' ἕνα δρᾶμα, καὶ τὸ πιὸ ἄτεχνο μὰ ζωντανὰ γραμμένο, θἄστεκε καλύτερα ἀπὸ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Σοφοκλῆ. Τὸ κάτασπρο καὶ πανέμορφο Στάδιο ὅπως ξαναμαρμαρώθηκε τώρα, ἔτσι καὶ θὰ ξαναζωντάνευε μὲ μιὰ τέτια ζωντανὴ παράσταση. Μὰ δὲν πειράζει. Αὐτὸ ποὺ δὲν ἔγινε σήμερα, μπορεῖ νὰ γίνει αὔριο, ὅταν κατορθώσουμε νὰ φκιάσουμε δική μας, Ρωμαϊκὴ ζωή, τέτια ποὺ νἄρχουνται οἱ ξένοι σοφοὶ νὰ τὴ γνωρίσουν καὶ νὰ τὴ μελετήσουν ἀπὸ κοντά.

Τὸ σήμερα ἀνήκει στοὺς πεθαμμένους καὶ στὸν κ. Μιστριώτη. Δικό τους εἶναι κι ἂς τὸ κάνουν ὅ,τι θέλουνε. Δὲν πειράζει ἂν παρασταίνεται στὸ ἀρχαῖο ἡ «Ἀντιγόνη», καθὼς δὲν πειράζει κι ἂν ὁ κ. Μιστριώτης πιστεύει πὼς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ ἀρχαία γλώσσα μπαίνει σιγὰ σιγὰ καὶ δίχως νὰ τὸ νιώσουμε στὴ ζωή μας καὶ πὼς ὕστερ' ἀπὸ πέντε δέκα τέτιες παραστάσες θἀρχίσουμε καὶ μεῖς νὰ μεταχειριζόμαστε στοὺς καυγάδες μας τὰ λόγια τοῦ Κρέοντα καὶ στὰ μοιρολόγια μας τὰ λόγια τῆς Ἀντιγόνης.

Ἄ δὲν τὰ πίστευε κι αὐτὰ δὲ θὰ εἶταν καὶ Μιστριώτης. Μὰ τοῦ χρωστᾶμε κ' ἕνα μεγάλο καλό. Μὲ τὴ μονομανία ποὺχει μᾶς ἔσωσε ἀπὸ καμιὰ Βλάχικη ἢ Βουτυράδικη μετάφραση τῆς «Ἀντιγόνης», ποὺ τότε τὸ κακὸ θὰ εἶταν μεγαλύτερο.

ΚΑΠΙΟΣ

φίλος μᾶς στέλνει τὸ ἀκόλουθο διασκεδαστικὸ γράμμα:

«Γνώρισα, μᾶς γράφει, αὐτὲς τὶς μέρες ἕναν ἀρχαιολόγο ξένο ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἦρθαν' ἐδῶ γιὰ τὸ ἀρχαιολογικὸ συνέδριο καὶ γιὰ νὰν τὸν ὑποχρεώσω τὸν πῆγα καὶ σὲ μερικὲς ἀρχαιότητες ἀπὸ κεῖνες ποὺ δὲν ἀναφέρνει κανένα ἀρχαιολογικὸ σύγγραμμα

Καὶ πρῶτα πρῶτα εἴδαμε τὸν κ. Σπ. Παγανέλη:

— Αὐτὸς ποιὸς εἶναι; μᾶρώτησε ὁ ἀρχαιολόγος.

— Ἡ ἀττικωτέρα ἐπιγραφή! τοῦ ἀπάντησα, κι ὁ ἀρχαιολόγος ἔμεινε ἐνθουσιασμένος.

— Αὐτὸς πάλι ποὺ φωνάζει «σώσωμεν τὴν γλῶσσαν μας ἀπὸ τοὺς μαλλιαροὺς Ρωσσόφρονας;»

— Ἄ! αὐτός! Φιλολογικὴ λύμη τῆς ἐποχῆς τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος καὶ προσέξετε μὴν ἀκκουμπήσετε ἀπάνω του!

— Ὁ κ. Κανελλίδης;

— Ὁ Στράβων, γεωγράφος ἀγεωγράφλτος καὶ ἱστορικὸς... προϊστορικώτατος!

— Αὐτὸς ποὺ ὁλοένα ἀπαγγέλλει; Μήπως εἶναι ὁ αὐτοφυὴς ἀπαγγελεὺς κ. Σιγάλας τοῦ ὁποίου ἡ δόξα ἔχει φθάσει καὶ εἰς τὰς Εὐρώπας;

— Ὄχι! Αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος. Εἶναι κύμβαλον ἀλαλάζον προμυκηναϊκῆς ἐποχῆς!

— Ὁ κ. Μιστριώτης;

— Ὁ ἀποξυόμενος τῶν Ἀντικυθήρων! Κατατρύχεται ὑπὸ λέπρας γλωσσικῆς ὁ ταλαίπωρος!

— Ὁ κ. Σταματάκιος Βάλβιος;

— Ἀπολιθωμένον γλωσσάριον τοῦ Πικερμίου ἀνακαλυφθὲν κατὰ τὰς ἀνάσκαφὰς τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταρίας (Βλέπε καὶ ἔκδοσιν Μινδάρου).

— Ὁ κ. Νέης;

— Ἡ Καρυάτις τοῦ Βρετ. Μουσείου.

— Ὁ κ. Χαντζίδακις;

— Χαλκοῦν νόμισμα Πτολεμαϊκῆς ἐποχῆς.

— Γνήσιον;

— Κατὰ τὰς περιστάσεις.

— Ὁ κ. Σουρῆς;

— Ψυχῆς ἰατρεῖον, καταλληλότατον διὰ ψυχρολουσίας μὲ τοὺς δροσερωτάτους στίχους του!

Ὁ εὐγενὴς ξένος δὲν ἤθελε νὰ μάθει περισσότερα. Μὲ εὐχαρίστησε καὶ μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι ὅταν ξαναγυρίσει στὸν τόπο του θὰ κάμει ἀνακοίνωση ἐπιστημονικὴ γιὰ τὶς ἄγνωστες αὐτὲς ἀρχαιότητες τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος».

«ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

λοιπὸν ἐπανάσταση» μᾶς γράφει φίλος μας σεβαστός. « Ἐνῶ μᾶς ἔχουνε ζωσμένους ἀπὸ παντοῦ ὀχτροί, τίποτα καλύτερο δὲ βρίσκουμε παρὰ ντουφέκι μεταξύ μας».

Λίγο ἐπιγραμματικὴ ἡ κρίση, μὰ κατὰ τὴ γνώμη μας, ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ δέκα ντουζίνες ἄρθρα πατριωτικά, κι ὅποιος μπορεῖ νὰ κρίνει κάπως πιὸ βαθιὰ τὰ πράματα θὰ δεῖ πὼς τὸν ἀγριώτερο πόλεμο κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸν κάνουμε σήμερα ἐμεῖς οἱ ἴδιοι οἱ Ρωμιοὶ μὲ τὰ ντουφέκια καὶ... μὲ τὰ ἄρθρα μας.

Πάρτε μιὰ φημερίδα ἀπὸ κεῖνες ποὺ ὑποστηρίζουν τὸ κίνημα, τάχα ἀπὸ πατριωτισμό, διαβάστε τὰ ἄρθρα τους καὶ πέστε μας ὕστερα ἂν τέτια ἄρθρα μποροῦσανε νὰ τὰ γράψουν κὰὶ οἱ φανατικώτεροι Βούλγαροι.

Τίποτ' ἄλλο.

ΠΑΕΙ

νὰ πετάξει, λένε, ὁ κ. Βικέλας ἀπὸ τὴ χαρά του γιατὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας μ' ἕνα σοφό του οὐκάζιο ἀπαγόρεψε νὰ βεβηλώσει καὶ μιὰ μονάχα λέξη χυδαία τὰ κεραμιδόχρωμα καὶ τὰ κεραμιδόγραφα βιβλιαράκια τοῦ «Πρὸς διάδοσιν» κτλ. Συλλόγου.

Ἄλλο ποὺ δὲν ἤθελε ὁ κ. Βικέλας γιὰ νὰ γίνουν τὰ βιβλιαράκια του ὁλωσδιόλου ἀδιάβαστα κ' ἔτσι νὰ μὴ χαλνάει οὔτε τὸ ὄμορφο ξώφυλλό τους, οὔτε οἱ σελιδοῦλες τους.

Γιατὶ πρέπει νὰ τὸ ξέρετε κι αὐτό· ὁ Σύλλογος τοῦ κ. Βικέλα δὲν ἐνδιαφέρνεται νὰ βγάζει βιβλία ποὺ νὰ διαβάζουνται, ἀλλὰ ποὺ νὰ μὴ λερώνουνται καὶ νὰ μὴ χαλνᾶνε ἀπὸ τὸ μεταχείρισμα—κ' ἔτσι νὰ μένουν ἀπείραχτα στὸν αἰώνα τὸν ἅπαντα καὶ νὰ μποροῦν οἱ κατοπινοί μας, ξεφυλλίζοντάς τα μ' εὐλάβεια, νὰ μαθαίνουν μὲ ποιὸ σοφὸ πρόγραμμα δούλευε ὁ περίφημος αὐτὸς Σύλλογος.

Μακάρι τὸ ἴδιο μέτρο νὰ λάβαινε ὁ κ. Ὑπουργὸς καὶ γιὰ τὰ «Παναθήναια».

ΝΑ

ποὺ μιὰ φορὰ καὶ ἡ Φρόνηση μᾶς ὁδήγησε στὶς πράξες μας κ' ἔτσι τὸ Λάβαρο τῆς Ἁγ. Λαύρας δὲ μεταφέρθηκε στὴν Ἀθήνα.

Οἱ Καλαβρυτινοὶ σ' αὐτὴ τὴν περίσταση ἔδειξαν κάπιο σεβασμὸ στὸ ἱερὸ κειμήλιο καὶ κάπια περιφρόνηση στὴν παπαρδελοσύνη τῶν Ἀθηναίων πατριωτῶν, ποὺ μερικοὶ μάλιστα δὲ ντραπήκανε νὰ ποῦνε, ἀκόμα καὶ νὰ τὸ γράψουν, πὼς ἡ Κυβέρνηση ἐμπόδισε τὴ μεταφορά του μόνο καὶ μόνο γιατὶ «ἐπιθυμεῖ νὰφήσει τὸν λαὸν ἄνευ ἰδεώδους»!

Τί νὰ σᾶς ποῦμε! Αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ Κυβέρνηση φέρθηκε πολὺ καλὰ καὶ τῆς ἀξίζουν συχαρίκια.

Τὰ παραπάνου γραφτήκανε Τετράδη πρωί. Πέμτη πρωὶ μαθαίνουμε πὼς τὸ Λάβαρο μετακομίζεται στὴν Ἀθήνα. Νὰ μᾶς συμπαθᾶτε λοιπὸν ποὺ μιλήσαμε γιὰ Φρόνηση. Δὲν τὸ ξανακάνουμε!

ΘΕΛΕΤΕ

νὰ δεῖτε σὲ ποιὸ βοῦρκο πολιτικὸ κυλιέται σὰ γουροῦνι τὸ Ρωμαϊίκο; Διαβάστε στὶς ἐφημερίδες τὰ πραχτικὰ τῆς Βουλῆς. Μέσα στὸν Ρωμαϊίκο αὐτὸν Παρθενώνα, ποὺ δικάζουνται αὐτὲς τὶς μέρες οἱ ἐκλογὲς, ξετυλίγεται κι ἁπλώνεται ὅλη ἡ πολιτικὴ κακομοιριὰ ποὺ ταῖρι, νὰ μὴ μᾶς βασκαθεῖ, δὲν ἔχει στὸν κόσμο.

Καὶ οἱ ἐφημερίδες τὰ δημοσιεύουν ὅλ' αὐτὰ φαρδιὰ πλατιὰ, καὶ τὰ «Πάτρια» δὲ βγήκανε νὰ φωνάξουν πὼς οἱ ἐφημερίδες μας «καθιστῶσι γνωστὰ εἰς τοὺς ξένους τὰ τρωτά μας», ἐνῶ γιὰ τὸ φονοπάζαρο ποὺ δημοσιεύει ὁ «Νουμᾶς» χαλάσανε τὸν κόσμο καὶ τὸν εἴπανε καὶ προδότη.

Οἱ ἐφημερίδες ὅμως, βλέπετε, γράφουνται στὴν καθαρεύουσα καὶ δὲν τὶς νιώθουν οἱ ξένοι. Γι' αὐτὸ δὰ, θὰ μᾶς ποῦνε καὶ τὰ «Πάτρια» πὼς ὅ,τι γράφουν δὲν εἶναι προδοτικό.

ΕΛΕΗΣΤΕ

χριστιανοὶ, τὰ «Πάτρια» ποὺ χαροπαλεύουν τὰ καημένα! Ὅλες οἱ ἐφημερίδες μᾶς τὸ φωνάζουν καὶ μιὰ μάλιστα, πατριωτικώτατη, μᾶς εἶπε πῶς θᾶναι προδότης ὅποιος δὲ συντράμει τὰ «Πάτρια».

Δὲ ντρεπόσαστε λίγο; Οἱ Ρουσσοὶ νὰ βγάζουν δωδεκασέλιδο «Νουμᾶ» καὶ οἱ Ρωμιοὶ νὰ μὴ μποροῦν νὰ βγάλουν ἕνα φυλλαράκι τόσο δᾶ, τὰ «Πάτρια»;

Τὴ συντρομή σας λοιπὸν καὶ γλήγορα γιὰ νὰ μὴ σωροβολιαστεῖ κατεγὶς ὁ πατριωτικὸς αὐτὸς προμαχώνας τοῦ Χαντζίδακι καὶ τῶν ἄλλων ἀρειμανίων πατριωτῶν.

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Ἀγαπητὲ «Νουμᾶ»

Σοῦ διατυπώνω μερικὲς ἀπορίες μου καὶ εἶσαι λεύτερος νὰ μὴν ἀπαντήσεις σ' αὐτὲς, ἀφοῦ δὰ δὲ χρειάζουνται καὶ καμιὰ ἀπάντηση. Ἔτσι σ' τὰ γράφω γιὰ γοῦστο.

1) Ἀπὸ τὸ ὅτι ἕνας Γερμανὸς τὴν Πόλη τηνὲ θέλει Νέα Ρώμη καὶ τοὺς σημερινοὺς Ἕλληνες Ρωμιοὺς βλαφτούμαστ' ἐμεῖς ἢ κερδίζουμε; Ἐγὼ λέω πὼς κερδίζουμε, γιατὶ φυσικὰ ἡ Ρώμη μόνο στοὺς Ρωμιοὺς μπορεῖ νἀνήκῃ. Πότε ὅμως καὶ θὰ τὴν πάρουν; *Αἴκα*, ὅπως εἶπε κι ὁ ἀρχαῖος Σπαρτιάτης· ἅμα γίνουν ἄξιοι. Κι ἄξιοι θὰ γίνουμε ὅταν ὅλως διόλου ξεμοιάσουμε τοῦ ρήτορά μας, ποὺ κατώρθωσε νὰ συγκλώσῃ Γερμανοὺς κ' Ἕλληνες καὶ Σλαύους.

2) Εἶναι προδότης κι ὁ Μαρασλῆς ἐπειδὴ τύπωσε μ' ἔξοδά του αὐτουνοῦ τοῦ Γερμανοῦ τὸ ἔργο; Πάει καλά. Τώρα καταλαβαίνω γιατὶ ἔχει συνεργάτες στὴ Βιβλιοθήκη του ὅλους τοὺς Βλάχους κι ὅλους τοὺς καθαρευουσιάνους καὶ μονᾳὰ μισὸ δημοτικιστή.

3) Ἂν παραδεχτοῦμε πὼς τὸ ρεκλαμάρισμα ποὺ κάνει τῶν «Ζωντανῶν καὶ Πεθαμένων» ἕνα περιοδικὸ τῆς Μόσκας, ἡ «Ζυγαριὰ», δείχνει προδοσία, τότες πῶς θὰ ξηγήσοῦμε τὸ ὅτι στὸ ἴδιο φύλλο τοῦ «Νουμᾶ» ποὺ δημοσιεύεται ἡ κρίση τῆς «Ζυγαριᾶς» βρίζεται ὁ Κοζακισμὸς στὴν πρώτη πρώτη στήλη;

4) Εἶναι προδοτικὸ καὶ Σλαυικὸ ἔργο ἡ Ἱστορία τοῦ Ἐφταλιώτη ἄραγε, ποὺ θέλει νὰ βάλῃ τὰ θεμέλια τῆς Ρωμιοσύνης στὴν Πόλη καὶ στοὺς πλατιοὺς κάμπους τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ἢ τῶν παπαρδελάδων οἱ ἱστορίες ποὺ χαρίζουν, φαίνεται, ὅλ' αὐτὰ στοὺς Σλαύους καὶ μᾶς πετοῦνε στὴ Νεφελοκοκκυγία τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλῆ καὶ στὸν κάτακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνα; Ἄχ! Ὅσο νοιώθουμε τὸ πῶς πρέπει νὰ ὑπερασπίσουμε τὰ ἐθνικά μας δίκαια, τόσοι..... Σλαῦοι νὰ μείνουνε!

5) Πότε, μὲ τὸ καλό, πάλε ὁ Λασσάνειος; Ρωτῶ, γιατὶ θέλω νὰ συστήσω στοὺς δημοτικιστάδες νὰ διαγωνιστοῦνε, γιὰ νἆναι φανερὸ ἀπὸ ποῦ βρίσκουν παράδες καὶ τυπώνουν τὰ βιβλία τους. Ἤ, τοὐλάχιστο, ἂς ἀποτείνουνται, σὰν τὸ Σταματακη Βάλβη, στὴν Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία, νὰ τοὺς τὰ τυπώνῃ. Τί θὰ τοὺς κοστίσῃ; Μ' ἕναν ὕμνο στὸν Κόντο ξοφλοῦνε. Ἀλλοιῶς δὲ θὰ πάψουνε οἱ πατριῶτες μὲ τὸ στόμα τοῦ ρήτορά τους νὰ λένε πὼς ὁ φτωχὸς ὁ Πάλλης θὰ παίρνῃ μπαμπακόσπορο ἀπὸ τὸν Τσάρο, γιὰ νὰ τυπώνῃ τὸ βεβηλωμένο του Βαγγέλιο.

6) Ἐπειδὴ ὁ Ψυχάρης κι ὁ Χατζιδάκις ἔχουν προσωπικὰ μεταξύ τους, εἶναι λόγος αὐτὸς νὰ βρίζουνται κι ἕνα σωρὸ ἄλλοι ἄνθρωποι, σὰ νἆναι χωρισμένοι σὲ δυὸ κοπάδια μὲ δυὸ τσοπάνους ἡ Ἑλ-

λάδα ; Ἂς κάνουν καλὰ μεταξύ τους ἐκεῖνοι κι ἂς μὴ μπερδεύουμ' ἐμεῖς πρόσωπα καὶ πράματα γιὰ νὰ ψαρεύουμε στὰ θολά.

7) Τί περιμένεις ὅμως ἀπὸ ἄνθρωπο ποὺ δὲν ντρέπεται δημόσια νὰ λέῃ πὼς ὁ Ψυχάρης, ἐπειδὴ δὲν ξέρει τὸ ἀποσώνω, γι' αὐτὸ μεταχειρίζεται τὸ *συμπληρώνω*, ἐνῶ μπορεῖ νὰ δῇ μὲ κεφαλαῖα γράμματα τὴ λέξη *ἀπόσωμα* στὸ βιβλίο ποὺ ὁ ἴδιος ρεκλαμάρισε παινῶντας τὸν Ψυχάρη ;

8) Ἐπειδὴς οἱ πρόγονοί μας ἀφήκανε φιλολογικὰ μνημεῖα πρέπει νὰ μὴν κόψουμε τὴν κλωστὴ καὶ νὰ γράφουμε τὴ γλῶσσα τους ; Ἔτσι λέτε ; Τότες γιατί δὲ γράφετε τὴ δημοτική ; Μ' αὐτὴ μονάχα δὲν κόβεται ἡ κλωστὴ καὶ συνεχίζουνται οἱ περίφημες ἱστορικὲς παραδόσεις. Μὲ τοῦ Ὅμηρου τὴ γλῶσσα κόβεται· μὲ τοῦ Θουκυδίδη ἐπίσης· μὲ τοῦ Δημοσθένη, τοῦ Πολύβιου, μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγέλιου, μὲ τοῦ Προκόπιου, ἀκόμη καὶ μὲ τοῦ Φτωχοπρόδρομου (ἢ μήπως δὲν εἶταν κι αὐτὸς πρόγονος ; τεῖταν Σλαῦος ;) πάντα κόβεται ἡ κλωστή. Ἂν πῆς μὲ τὴν καθαρεύουσα, πάει, μήτε κλωστὴ ἢ πιὰ ὑπάρχει καὶ μένει μόνο τοῦ Δὸν Κιχώτου τὸ ψωράλογο, ποὺ ποτὲς δὲ θὰ μᾶς ἀνεβάσῃ ἐκεῖ ποὺ θέμε. Μήτε κἂν μὲ τοὺς Βραχμάνους ἴσα δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς κάνῃ, ποὺ κι αὐτοὶ ἔχουν τὴν κλωστὴ κομμένη. Δὲ βλέπουμε τουλάχιστο τοὺς Ἰταλούς ; Ἡ δὲν παράλαβαν κι αὐτοὶ φιλολογικὴ κληρονομιά ;

9) Ἐκεῖνος ποὺ λέει πὼς δὲν εἶναι νεκρὴ γλῶσσα ἡ ἀρχαία (ἀδιάφορο τὸ ποιὰ ἀρχαία), δὲ μᾶς κάνῃ τὴ χάρη νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ στὴ μαμμάκα του, γιὰ νὰ βυζάξουμε κ' ἐμεῖς τὰ θεῖα ρήματα μαζὶ μὲ τὸ γάλα ;

10) Ἀφοῦ στῆς φρενοπαθολογίας τὸ κράτος ἀνήκουν οἱ δημοτικιστάδες, πῶς τὸ βρίσκετε νὰ τοὺς δίνεται καὶ συμβουλὴ νὰ σωφρονιστοῦν καὶ νὰ ποκηρύξουν τὴν ἰδέα τους ;

Λ. Π.

Η ΕΛΛΗΝΟΜΑΘΕΙΑ

Κύριε Διευθυντή,

Ἐλάβατε τὴν εὐγενῆ καλοσύνη καὶ ἐδημοσιέψατε τὴν ἐπιστολὴ ἑνὸς φανατικοῦ καθαρολόγου. Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τοῦτο.

Ἀλλὰ πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ πεισθῆτε ὅτι πλανᾶσθε. Ἡ φωνή σας, νὰ εἶσθε βέβαιοι, θὰ μείνῃ φωνὴ «βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ». Γιατὶ τὸ ἔθνος ἐβρῆκε καὶ μπῆκε στὸ δρόμο, ποὺ θὰ τὸ ὁδηγήσῃ στὸ μεγαλεῖο.

Ὅταν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἄνδρες, γυναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, μάθουμε νὰ μιλᾶμε καὶ γράφουμε εὐγενικὰ *ρὶς, θρὶξ, νὺξ, μυῖα, ἀπόκρεως,* ἀντὶ χυδαῖα μύτη, τρίχα, νύχτα, μῖγα, ἀποκρηά, ὅταν ἰδίως ὅλοι μας μάθουμε τὴν τονωτικὴ ἐπιστήμη (γιατὶ περισπωμένη στὸ σφαῖρες, ὀξεῖα δὲ στὸ αὖρα κλπ.) ὅταν, λέγω, ὅλοι μας γίνουμε κάτοχοι αὐτῆς τῆς μοναδικῆς σοφίας, τότε δὴ τότε, ἡ Ἑλλάδα μας θὰ ἔχῃ φτάσῃ στὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου.

Τότε οἱ Βούλγαροι, ποὺ σήμερα περνοῦν στὴ φωτιὰ καὶ στὸ μαχαῖρι ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὴ Μακεδονία, θὰ ἀποφύγουν Ἕλληνα καὶ θὰ τρομάζουν. Γιατὶ θὰ ξέρουν ὅτι μὲ ὀλίγες ὀξεῖες καὶ *βαρεῖες*...μπόμπες θὰ μποροῦμε νὰ τοὺς σαρώσουμε καὶ τοὺς ἀφανίσουμε ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Τότε οἱ ξένοι ἐρχόμενοι στὴν ἔνδοξο αὐτὸν τόπο θὰ ἀποκαλύπτωνται καὶ θὰ ὑποκλίνουνται ἐδαφιαίως σὰν σὲ ἀρχαίους Ἕλληνες. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἄρχισε ἀπὸ τώρα μάλιστα νὰ γίνεται. Οἱ Ἰάπωνες αὐτοὶ μᾶς ἀνεγνώρισαν ἤδη ὡς τὴ μόνη ἀριστοκρατικὴ καὶ εὐγενῆ φυλὴ τοῦ κόσμου. Νομίζετε πὼς θὰ εἶχαν αὐτὴ τὴν ἰδέα γιὰ μᾶς, ἂν τυχὸν ἄκουγαν κανένα στρατιώτη σκοπὸ νὰ ἐρωτᾷ τοὺς διαβάτες μὲ τὴ χυδαία καὶ βάρβαρη φράση «ποιός εἶσαι» ἀντὶ εὐγενικὰ *τίς εἶ;*

Γιὰ τοῦτο, σὰν Ἕλληνες ποὺ εἶσθε καὶ σεῖς, ὀφείλετε νὰ πάψετε τὸν ἄκαρπο καὶ ἀντεθνικὸ ἀγῶνα σας καὶ νὰ ἑνωθῆτε μαζί μας. Ὅταν δὲ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἑνώσωμε τὶς δυνάμεις καὶ προσπάθειές μας, καὶ *πίθος* τῶν Δαναΐδων ἂν εἶναι ἡ καθαρεύουσα, πάλι θὰ κατορθώσουμε νὰ τὸν γεμίσουμε. L'union fait la force λένε οἱ Γάλλοι.

Μὴ σᾶς ἀπελπίζει ἡ ἰδέα πὼς πέρασαν ἑβδομῆντα χρόνια ἀπὸ τὴ σύσταση τοῦ Βασιλείου καὶ δὲν κατωρθώσαμε οὔτε αὐτὸ τὸ χυδαιότατο νερὸ νὰ τὸ ἀποσκοραχίσουμε καὶ τὸ ἀντικαταστήσουμε διὰ τοῦ εὐγενεστάτου ὕδωρ. Μὲ τὸν καιρό, μετὰ ἑκατό, διακόσια, χίλια, ἔστω καὶ δέκα χιλιάδες χρόνια θὰ τὸ κατορθώσουμε. Οἱ αἰῶνες δὲν ἐτέλειωσαν. Ἄλλως τε δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ βιασθοῦμε. Γιαβὰch γιαβὰch, λένε οἱ Τοῦρκοι.

Τὰ «χρόνου φείδου» τῶν ἀρχαίων καὶ «ὁ χρόνος εἶναι χρῆμα» τῶν νεωτέρων δὲν ἐλέχθησαν γιὰ μᾶς Αὐτὰ τὰ ρητὰ πρέπει νὰ τὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν οἱ Ρουμάνοι, Βούλγαροι καὶ λοιποὶ ἀγροῖκοι λαοί ποὺ, σὰ ζῶα ποῦνε, ἔχουν ἀνάγκες ὑλικές.

Ἐμεῖς εἴμεστε κατ' ἐξοχὴν *ἰδέα* καὶ ἔχουμε ἀνάγκες καθαυτὸ πνευματικὲς καὶ ἄῦλες, ξερίζωμα, φύτεμα, σκάλισμα, μπόλιασμα, κλάδεμα λέξεων, νά, τί πρέπει νὰ εἶναι τὸ σύμβολο καὶ ἡ διαρκὴς ἐνασχόλησις τοῦ καθενὸς Ἕλληνος. Στὴν ἰδέα δὲν ἁρμόζουν τὰ ταπεινά.

Μακρυὰ λοιπὸν τὰ χυδαῖα, πεζὰ, συγκεκριμένα, ζωντανά, θετικὰ καὶ ὑλικῶς χρήσιμα.

Ζήτω τὰ ὑψηλά, ἀφῃρημένα, νεκρά, ἀρνητικὰ καὶ ἄὒλως χρήσιμα. *Ἰδέες* καὶ μόνον *ἰδέες* πρέπει νὰ εἶναι ἡ πνευματικὴ τροφὴ τοῦ νεο-Ἕλληνος. Ὅσο δὲ περισσότερον ἀφῃρημένες, ἀστήρικτες, ἀνυπόστατες καὶ καπνοειδεῖς εἶναι, τόσο τὸ καλύτερο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἔθνους.

Γιατὶ ἡ δύναμις καὶ τὸ κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου τοῦ ὑλικοῦ. Τὸ κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἁπλώνεται στὰ σύνεφα, στὸν αἰθέρα, στὸ ἄπειρο στὶς μπουρμπουλίθρες, τὰ ἰδανικὰ, τὰ ὄνειρα (ὄχι δὰ καὶ στὸ φρενοκομεῖο).

Ἂς μεγαλύνωντάι ὑλικῶς οἱ ἀντίπαλοί μας ἀγροῖκοι λαοί. Τὸ μεγαλεῖο τὸ δικό μας ἔγκειται στὴν καθαρεύουσα καὶ τὴν τονωτικὴ αὐτῆς ἐπιστήμη. Μὴν κοιτάζετε πὼς εἶναι τεχνητή· ἐγκλείει ὅμως μέσα της ζωὴ καὶ σφρίγος ἀξιοθαύμαστο· κοιτάξτε: Μπορεῖτε νὰ καταλάβετε πὼς τὸ κεφάλι στὴ λέξη *βε-βυθισμένος* καὶ οἱ οὐρὲς στὶς λέξεις *τυρί-ον, κηρί-ον, χαβιάρι-ον, παιδί ον, χωρί-ον* κλπ. οἱ γεμάτες ζωή, σφρίγος καὶ εὐκινησία ἀγαλματώδη, μπορεῖτε, λέγω, νὰ καταλάβετε πὼς εἶναι κολλημένες μὲ τσιρίσι ; Ἔ, αὐτὸ τὸ θαῦμα ὀφείλεται στὴ μεγαλοφυΐα τῶν σοφῶν μας δασκάλων, ποὺ μὲ ἀτρύτους μόχθους κατώρθωσαν νὰ μᾶς ἀνεγείρουν ἀπὸ τὰ ἐρείπια μεγαλοπρεπέστατο γλωσσικὸ οἰκοδόμημα, σωστὸν γλωσσικὸν Παρθενῶνα, ὑπὸ τὸν ὁποῖον, ἂν σταγασθοῦμε θέλουμε γίνῃ πανευγενεῖς, πανευτυχεῖς, καὶ πανένδοξοι, ἀνταξιοι ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων προγόνων μας.

Διατελῶ μὲ ὑπόληψη.

Ζ. Κα.
ἔνθερμος καθαρολόγος.

Ἀθῆναι τῇ 4)3)905.

Υ. Γ. Τἀληθινὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ ὀνόματός μου εἶναι τἀνωτέρω. Τὰ Γ. Κ. στὸ προηγούμενο γράμμα μου τἄβαλα ἔτσι κατὰ τύχην.

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

Ἀπὸ Πέμτη σὲ Πέμτη

Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Θ. Π. Ντεληγιάννης
Σκοτωμοί. Ἀθήνα 1, Χαλανδρίτσα 1.
Λαβωμοί. Ἀθήνα 4, Περαίας 5.
Κλεψές. Ἀθήνα 7, Περαίας 5.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ἡ Κυπριώτικη φημερίδα «Ἀλήθεια» ποὺ βγαίνει στὴ Λεμεσὸ δημοσίεψε στὸ φύλλο τῆς 11 τοῦ Μάρτη τὸ ὄμορφο Πολίτικο δήγημα τῆς Δαφνούλας «Ἕνας παλληκαρᾶς» ποὺ δημοσιεύτηκε στὸν ἀριθ. 136 τοῦ «Νουμᾶ».

— Τὸν παραπῆρε στὸ χέρι ἡ «Ἑστία» τὸ Μάνο.

— Μὰ δὲν εἴπαμε κ' ἔτσι. Ὁ Μάνος δὲν εἶναι κανένας Μιστριώτης γιὰ νὰ παίζει μαζί του ἡ «Ἑστία».

— Καὶ παληκάρι εἶναι καὶ πατριώτης ἀπὸ τοὺς λίγους τοὺς διαλεχτούς.

— Ὅ,τι κάνει σήμερα τὸ κάνει ἀπὸ πεποίθηση, ἀδιάφορο ἂν δὲν εἶναι σωστό, καὶ ἡ «Ἑστία» πρέπει νὰ λιγοστεύει τοὺς χαριεντισμούς της ὅταν καταπιάνεται μ' ἀνθρώπους σὰν τὸ Μάνο.

— Δὲν ἀξίζει νὰ τὰ παίρνουμε ὅλα σβάρνα.

— Τὸ περίφημο 2 μ ή δ η ς (Διεμήδης) ποὔγραψαν ἄλλοτες τὰ «Παναθήναια» γιὰ νὰ πειράξουν τὸν κ. Πάλλη, μαθαίνουμε πὼς εἶναι κ λ ε μ μ έ ν ο ἀπὸ τὴ «Διάπλαση τῶν Παίδων».

— Τὴν κλοπὴ μᾶς τὴν καταγγέλνει ἕνας συντρομητὴς τῆς «Διάπλασης» ποὔστειλε ἄλλοτες τὸ 2 μ ή δ η ς γιὰ γρίφο καὶ βραβεύτηκε.

— Στὸν «Ἀγώνα» δημοσιεύει ὁ κ. Σκιᾶς ἀπάντηση στὴν ἐπιφυλλίδα τοῦ συνεργάτη μας Σπύρου Ἀναστασιάδη «Περὶ Γλώσσης Σκιᾶς» (κοίταξε «Νουμᾶ» φυλλ. 118-123).

— Ἡ ἀπάντηση ἔχει ἀρχίσει τώρα καὶ τρεῖς βδομάδες κι ὅταν τελειώσει θὰ σᾶς ποῦμε δυὸ λόγια γι' αὐτήν.

— Δ ι ά λ ε ξ η μὲ δ ῖ σ κ ο χαραχτηρίστηκαν κάπια ἀνόητα ἄρθρα κατὰ τῆς δημοτικῆς γλώσσας, ἀφοῦ ἡ ἐφημερίδα ποὺ τὰ δημοσιεύει μᾶς λέει κάθε φορὰ πόσα μονόλεφτα ἔτυχε νὰ δώσουν μερικοὶ ἀνόητοι γιὰ νὰ πεταχτοῦν μ' ὅλη τὴν ἐπισημότητα τὰ περίφημα αὐτὰ ἄρθρα στὰ σκουπίδια.

— Μαθαίνουμε πὼς ὁ νομισματολόγος κ. Σβορῶνος ἑτοιμάζει καινούριο «Ἀρχαιολόγο» κι αὐτὸς γιὰ νὰ πολεμήσει τὸν «Ἀρχαιολόγο» τοῦ Καρκαβίτσα.

— Στὸν «Ἀντιαρχαιολόγο» τοῦ κ. Σβορώνου δὲ σατυρίζεται ὁ ἀρχαιολόγος—Ἀριστόδημος, μὰ ὁ Ρωμιὸς—Δημητράκης, κλέβοντας κάτι ἀρχαῖα καὶ πουλῶντας τα στὸ ἐξωτερικό.

— Ὁ κ. Σβορῶνος ξεχνάει φαίνεται πὼς οἱ ἀρχαιολόγοι διακρίνουνται περισσότεροι γι' ἀρχαιοκάπηλοι ἀπὸ τοὺς Δημητράκηδες. Ψέματα ;

Ο ΙΔΙΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Σ. ΔΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ
ΥΦΗΓΗΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 82
ΔΕΧΕΤΑΙ 3—5 Μ.